

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

**Odpovědnost za škodu způsobenou vadným
výrobkem**

Diplomová práce

Adam Gajdoš

Vedoucí diplomové práce:

Prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

Praha, duben 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval/a samostatně a že jsem v ní vyznačil/a všechny prameny, z nichž jsem čerpal/a, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 7.4.2009

Adam Gajdoš

Úvod.....	4
Soukromoprávní úprava ochrany spotřebitele	7
1. Evropské perspektivy práva odpovědnosti za škodu	7
1.1. Obecně o vývoji práva odpovědnosti za škodu	7
1.2. Základní pravidlo odpovědnosti za škodu	8
1.3. Striktní odpovědnost	8
1.4. Současný stav vývoje v Evropské unii	9
1.5. Základní prvky evropského systému odpovědnosti za škody.....	9
1.6. Shrnutí.....	10
2. Úprava odpovědnosti v právním řádu České republiky.....	13
2.1. Odpovědnost za škodu a odpovědnost za vady podle občanského zákoníku .	13
2.1.1. Odpovědnost za vady.....	13
2.1.2. Předpoklady vzniku odpovědnosti za vady	14
2.1.3. Odpovědnost za škodu	14
2.1.4. Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu.....	15
2.1.5. Srovnání odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škodu.....	16
2.2. Odpovědnost za škodu a odpovědnost za vady podle obchodního zákoníku .	18
2.3. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem podle občanského zákoníku.....	18
3. Evropská úprava odpovědnosti za vadné výrobky	22
3.1. Úvod.....	22
3.2. Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé	22
3.3. Bílá kniha o přípravě přidružení zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Evropské unie	23
4. Směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky	25
4.1. Institut Product Liability	25
4.2. Úvodní poznámky ke směrnici 85/374/EHS	25
4.3. Předpoklady přijetí evropské úpravy odpovědnosti za výrobek.....	27
4.4. Principy evropské úpravy odpovědnosti za výrobek	29
4.5. Odchytky ve vnitrostátní úpravě odpovědnosti za výrobek.....	31
4.6. Zemědělské produkty a produkty lovu	32
4.7. Právo volby právního režimu.....	32
4.8. Případy vyloučení použití směrnice.....	33
4.9. Zprávy Komise EU o uplatňování směrnice.....	33
4.9.1. Třetí zpráva Komise o uplatňování směrnice 85/374/EHS	33
4.10. Shrnutí, význam směrnice 85/374/EHS.....	38
5. Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku	40
Obecná část	40
5.1. Úvod.....	40
5.2. Forma implementace směrnice 85/374/EHS do právního řádu ČR.....	41
5.3. Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku.....	42
5.4. Obecná občanskoprávní úprava odpovědnosti za výrobek.....	43
5.5. Dopad úpravy odpovědnosti za výrobek na výrobce a spotřebitele	44
5.6. Opuštění od doktríny privity of contract.....	45
5.7. Význam přísné objektivní odpovědnosti výrobce	45
Zvláštní část	46

5.8.	Odpovědnost výrobce za vadu výrobku (§ 1)	46
5.9.	Věc jiná než vadný výrobek, určená a užívaná převážně k jiným než podnikatelským účelům	46
5.10.	Výrobek (§ 3)	47
5.11.	Výše náhrady škody (§ 6a)	49
5.12.	Výrobce (§ 2)	53
5.13.	Vada výrobku (§ 4)	56
5.14.	Zproštění odpovědnosti (§ 5)	58
5.15.	Spoluzavinění poškozeného (§ 5 odst. 3)	62
5.16.	Spolupůsobení třetí osoby (§ 7)	62
5.17.	Společná odpovědnost výrobců (§ 7a)	63
5.18.	Promlčení (§ 9)	65
5.19.	Zánik práva na náhradu škody (§ 9a)	66
5.20.	Zákaz vyloučení nebo omezení povinnosti náhrady předem (§ 8)	68
5.21.	Použití občanského zákoníku (§ 10)	69
5.22.	Případy vyloučení použití zákona (§ 11)	70
5.23.	Účinnost (§ 12)	72
5.24.	Pojištění odpovědnosti za výrobek	73
5.25.	Kolizní ustanovení	73
5.26.	Kompatibilita zákona č. 59/1998 Sb. se směrnicí 85/374/EHS	74
5.27.	Právní úprava de lege ferenda	76
6.	Judikatura	78
6.1.	Satisfakce při úmrtí osoby blízké	78
	Veřejnoprávní úprava ochrany spotřebitele	81
	Úvod	81
7.	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků	83
7.1.	Úvod	83
7.2.	Okolnosti přijetí nové směrnice o bezpečnosti výrobků	83
7.3.	Cíl přijetí směrnice	84
7.4.	Horizontální právní předpisy Společenství	84
7.5.	Výrobek	85
7.6.	Bezpečný výrobek	85
7.7.	Povinnosti výrobců a povinnosti distributorů	86
7.8.	Orgány dozoru nad bezpečností výrobků	87
7.9.	Stažení a odvolání nebezpečných výrobků	88
7.10.	Systém RAPEX	88
7.11.	Informační povinnosti a další prostředky řešení rizika představovaného výrobky	89
7.12.	Kontrola výrobků dovážených z třetích zemí	90
7.13.	Vztah směrnice 2001/95/ES k směrnicí 85/374/EHS a 92/59/EHS	90
7.14.	Shrnutí, účel směrnice 2001/95/ES	90
8.	Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků)	92
8.1.	Úvod	92
8.2.	Předmět úpravy	95
8.3.	Výrobek	95
8.4.	Obecné požadavky na bezpečnost výrobku	96

8.5.	Kritéria posuzování shody	97
8.6.	Průvodní dokumentace a označování výrobků	99
8.7.	Povinnosti osob při zajišťování bezpečnosti výrobku uváděného na trh a do oběhu	99
8.8.	Opatření orgánů veřejné správy	101
8.9.	Dozor	102
8.10.	Pokuty	103
8.11.	Oznamovací povinnost	104
8.12.	Shrnutí.....	104
9.	Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.....	106
9.1.	Předmět a rozsah úpravy.....	106
9.2.	Vymezení některých pojmů.....	106
9.3.	Povinnosti při prodeji výrobků a poskytování služeb.....	107
9.4.	Informační povinnosti.....	108
9.5.	Dohled nad ochranou spotřebitele	109
9.6.	Správní delikty.....	110
	Závěr.....	112
	Resume – Liability for Defective Products (Product Liability).....	114
	Seznam zkratk	116
	Seznam použité literatury	117
	Normativní akty a judikatura	124
	Klíčová slova	127

Úvod

V roce 1985 byla směrnicí Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky zavedena ve Společenství zásada odpovědnosti bez zavinění. Podle ní musí každý výrobce vadné movité věci nahradit jakoukoliv škodu způsobenou na fyzickém zdraví nebo majetku jednotlivců, a to nezávisle na tom, zda došlo k zanedbání na straně výrobce či nikoliv. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/34/ES ze dne 10. května 1999, kterou se mění směrnice Rady 85/374/EHS rozšířila působnost tohoto druhu odpovědnosti za vadné výrobky na nezpracované prvotní zemědělské produkty. Směrnice se vztahuje na všechny výrobky, které jsou uváděny na trh v Evropském hospodářském prostoru, a přímo se týká jak spotřebitelů, tak i výrobců. Vyváženým rozložením rizika mezi tyto dvě skupiny má směrnice za úkol sjednotit zájmy spotřebitelů s politikami jednotného trhu, tj. s volným pohybem zboží a s odstraňováním narušování hospodářské soutěže.

Otázka soukromoprávní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku bezprostředně souvisí s rozvojem průmyslové výroby od poloviny 19. století. Se zvyšující se technickou náročností kladenou na jednotlivé výrobky přímo úměrně vzrůstá riziko výskytu vad a v jejich důsledku i vznik škody v majetkové sféře spotřebitelů. Úlohou práva v takové situaci je v první řadě uložit výrobcí odpovědnost za škodu vzniklou jím vyrobenými výrobky ve prospěch poškozeného spotřebitele. Těžiště právních úprav dané problematiky poslední doby je přesouváno do sféry odpovědnosti objektivní uložené výrobcí, dodavateli či jiným osobám. Náhrady škody vzniklé v důsledku vady výrobku se mohl poškozený domáhat v České republice za právního stavu před 1. červnem 1998 podle obecné úpravy náhrady škody obsažené v občanském zákoníku. Základ nynější zvláštní soukromoprávní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku je obsažen v zákoně č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ve znění pozdějších předpisů, který byl v původním znění schválen Parlamentem ČR dne 5. března 1998. Citovaný zákon po vzoru práva Evropských společenství přinesl do našeho právního řádu zcela nový institut odpovědnosti za škodu způsobenou vadným, specifickým druhem plnění, kterým je výrobek. Zákon, jehož přijetí znamenalo vzhledem k zásadnímu zvýšení ochrany a zlepšení postavení spotřebitele na trhu značný přínos, stanoví mnohem přísnější podmínky, za kterých vzniká odpovědnost výrobců, dovozců a distributorů, a tím

podstatným způsobem ulehčuje poškozeným jejich procesní situaci, neboť základním principem zákona je objektivní odpovědnost s možností liberace.

Tato práce je především pokusem o ucelené zpracování teoretických otázek občanskoprávního odpovědnostního systému za škodu způsobenou vadným výrobkem v právu Evropských společenství a konkrétněji v právu České republiky, tak jak vyplývají z úpravy evropských směrnic a zvláštního zákona č. 59/1998 Sb.

Úvod práce stručně nastiňuje vývoj a stěžejní principy právní úpravy odpovědnosti za škodu na evropském kontinentě, tj. konkrétně na území Evropské unie, a to s přihlédnutím na vývojové tendence principu objektivní odpovědnosti.

V rámci prvního celku je pozornost zaměřena na soukromoprávní úpravu ochrany spotřebitele představovanou základním právní předpisem týkajícím se odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadným výrobkem, tj. směrnice 85/374/EHS. Výklad je podáván spíše se zaměřením na obecné principy ovládající tento nový druh odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.

Dále je otázka věnována i vztahu obecné a zvláštní úpravy odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škody, resp. odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, v právu České republiky.

Hlavní část práce je věnována úpravě institutu odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v právním řádu ČR. Již podrobnější analýza přináší zhodnocení současného planého stavu, přehled míry kompatibility zákona se směrnicí a vypořádáním se zákonodárce s problematikou vhodné a ucelené úpravy zcela nového institutu v našem právu. Důraz je kladen na vztah úpravy založené zvláštním zákonem a obecné úpravy založené občanským zákoníkem (viz. § 10 zákona č. 59/1998 Sb.). Závěr této části je věnován otázce, jak se s danou problematikou vyrovnávají české soudy a pohled na budoucí úpravu škody způsobené vadou výrobku v novém občanském kodexu.

Druhý celek práce se již ve stručnosti a převážně popisným stylem zaměřuje na souvztažnou a neopomíjenou vhodnou problematiku veřejnoprávní ochrany spotřebitele. V této souvislosti je podán výklad směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků a českých norem, konkrétně zákona č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků) a zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

Soukromoprávní úprava ochrany spotřebitele

1. Evropské perspektivy práva odpovědnosti za škodu

1.1. Obecně o vývoji práva odpovědnosti za škodu

Pokud má být někdo povinen nést odpovědnost za následky, které utrpěl někdo jiný, je nezbytná určitá legitimace, důvod, z něhož odpovědnost vychází. Současné úpravy v jednotlivých zemích stále ještě pohlízejí na zavinění jako obecný základ občanskoprávní odpovědnosti. Ten, kdo poškodil druhou osobu nebo její práva, musí nahradit veškeré škody, jež způsobil záměrným nebo nedbalým jednáním.

Po dlouhou dobu byl princip zavinění jediným základem občanskoprávní odpovědnosti.¹ Důsledky technického pokroku, obrovská rizika a katastrofální nehody, které z nich vznikaly, velké množství těchto nehod a jejich neblahé důsledky nutně vedly ke změnám v právních vztazích a ústřední význam principu zavinění byl značně omezen. Docházelo k postupnému uznávání jako nedbalé porušení objektivní povinnosti. Jak německé, tak anglické právo užívá pojmu objektivní nedbalost. Podle tohoto konceptu jedná osoba v nedbalosti, pokud zanedbá objektivní povinnost bez ohledu na to, zda mohl osobně v souladu s touto povinností jednat či ne. Pojem objektivní nedbalosti byl provázen neustálým rozšiřováním povinností a snižováním nároků na důkazy ve prospěch poškozeného.

Jako reakce na rozsáhlý a nebezpečný vývoj v moderní technice byl princip zavinění doplňován principem striktní odpovědnosti. Ten, kdo způsobí zvláštní a velké riziko, musí nahradit veškeré škody vzniklé bez ohledu na zavinění. Princip striktní odpovědnosti byl však zaveden pouze pro úzce a přesně vymezené případy, například odpovědnost za vady výrobků nebo odpovědnost za škodu způsobenou na životním prostředí. Ve všech ostatních případech se tedy dále uplatňuje princip zavinění. Na rozdíl od principu zavinění, kde se škůdce může zprostit povinnosti nahradit škodu, prokáže-li, že splnil své povinnosti, u striktní odpovědnosti to neplatí.

V dnešním právu odpovědnosti za škodu se odpovědnost zakládá na kombinaci odpovědnosti za zavinění a za způsobená rizika.

Význam principu zavinění byl snížen i rozvojem moderního práva sociálního zabezpečení a pojišťovacím právem. Právo sociálního zabezpečení a soukromé pojištění

¹ To je vyjádřeno v Jheringově slavném výroku: „*Není to výskyt škody, ale zavinění, které vyžaduje, aby škůdce škodu nahradil. Je to tak jednoduché, jako chemikální skutečnost, že to, co hoří, není světlo, ale kyslík ve vzduchu.*“.

zajišťují alespoň základní a v některých případech i úplnou ochranu proti rizikům všeho druhu. Mechanismy práva sociálního zabezpečení a pojišťovacího práva způsobují, že se právní vztah mezi škůdcem a poškozeným změní na nepřímý, nebo že dokonce zanikne úplně. Ustanovení občanskoprávní odpovědnosti však nadále zůstávají hlavními pravidly, jež může osoba, která škodu skutečně nesla, tj. orgán sociálního pojištění či soukromá pojišťovna, užít k vymáhání náhrady na škůdci. Zatím ještě nedošlo k pokusu zrušit občanskoprávní odpovědnost a nahradit ji soukromým pojištěním. Taková změna by vedla pouze k velmi nepatrným pozitivním ekonomickým výsledkům a znamenalo by to vzdát se stimulů, které vedou k předcházení škodám (více viz. švýcarská zpráva o reformě systému odpovědnosti za škodu). Občanskoprávní odpovědnost je částečně nahrazována systémem sociálního zabezpečení, a to zejména v oblasti pracovních nehod.

1.2. Základní pravidlo odpovědnosti za škodu

Rozlišujeme následující předpoklady obecného základního pravidla odpovědnosti za škody:

- jednání (čin) nebo opomenutí škůdce,
- porušení právní povinnosti jednáním nebo opomenutím,
- škoda na straně poškozeného, tj. škoda na zájmech, které jsou právními předpisy zvláště chráněny (například škoda na zdraví či majetku, zatímco u poškození čistě ekonomických zájmů je náhrada možná pouze za omezených podmínek),
 - zavinění (objektivizací se tento předpoklad přibližuje nebo dokonce rovná porušení právní povinnosti, zejména obecné povinnosti věnovat přiměřenou péči),
 - příčinná souvislost mezi jednáním či opomenutím a škodou.

Většina evropských zemí ponechává prokázání těchto předpokladů na poškozeném. V omezeném okruhu případů však uplatňují presumpci zavinění.

1.3. Striktní odpovědnost

Žádná evropská země již nezakládá odpovědnost za škodu výhradně na zavinění nebo na presumovaném zavinění. Každá evropská úprava zná širší či užší oblast, v níž na zavinění nezávisí a kde veškerá péče nezakládá liberační důvod.

Striktní odpovědnost byla a často je i dnes považována za výjimku z principu zavinění užívanou u případů, kde k odpovědnosti vede zvláště nebezpečné riziko. Většina zemí tedy neuznává princip striktní odpovědnosti jako princip obecný, ale striktní

odpovědnost se u nich vyvinula postupně v právních předpisech nebo soudních rozhodnutích.

1.4.Současný stav vývoje v Evropské unii

Smlouva o EU nedává Unii obecnou kompetenci vyvinout a zavést společný systém občanskoprávní odpovědnosti. Smlouva umožňuje harmonizaci jen do té míry, do jaké je to nezbytné pro fungování společného trhu. Za tímto účelem přijala Unie několik opatření, která v souladu s články 94 a 95 Smlouvy o Evropském společenství usilují o harmonizaci národních úprav odpovědnosti za škodu. Tato opatření nemají jednotlivé národní úpravy nahrazovat, ale jsou komplementární povahy. V rámci své působnosti zavádějí minimální standardy ochrany, které jsou závazné pro všechny členské státy. Zatím byla přijata opatření upravující odpovědnost za vady výrobků, za škodu způsobenou na životním prostředí a za škodu způsobenou při poskytování služeb. Z těchto nástrojů byla v několika evropských zemích, jak členských tak nečlenských státech EU, zatím implementována pouze směrnice o odpovědnosti za vady výrobků a zatím by tedy bylo předčasné činit z nich závěry o obecném a souvislém systému občanskoprávní odpovědnosti.

1.5.Základní prvky evropského systému odpovědnosti za škody

Implementovaná nebo navržená evropská pravidla občanskoprávní odpovědnosti nesou následující rysy:

A. Chrání zdraví a majetek (částečně pouze majetek soukromě využívaný) poškozeného. Ochrana se nevztahuje na čistě ekonomické nebo nemateriální ztráty. Náhrada se ponechává v kompetenci existujících národních zákonů upravujících občanskoprávní odpovědnost a hlavně smluvnímu právu. Evropská úprava odpovědnosti za škody se tedy soustředí hlavně na ochranu spotřebitele a jeho osobní sféry.

B. Závazky, které tato pravidla vytvářejí, jsou v principu namířeny k těm, kdo jednají v souvislosti se svým povoláním a většinou se tedy nevztahují na osoby, které způsobily škodu činností v osobní sféře.

C. Všechna výše zmíněná opatření Unie mají společný cíl: zavést striktnější odpovědnost než jaká v jednotlivých oblastech, na něž se opatření vztahují, zatím platí. Zavinění zde již není považováno za dostatečnou záruku ochrany postiženým. Je proto buď naprosto vedlejší, nebo škůdce musí alespoň prokázat, že se při svém jednání nedopustil nedbalosti. Okruh aplikace striktní nebo alespoň poněkud striktnější odpovědnosti se neustále rozšiřuje. Zatímco směrnice o odpovědnosti za vady výrobků a návrh směrnice o odpovědnosti za odpady hovoří o širokém, ale stále omezeném okruhu činností (výroba

vadného zboží; odkládání nebo manipulace s nebezpečným odpadem), Úmluvě o škodách na životním prostředí postačuje ke vzniku odpovědnosti jakákoliv činnost, která je pro životní prostředí nebezpečná a odvolaný návrh směrnice o odpovědnosti za služby vyžadoval pouze činnost, která není výrobou zboží ani převodem práv.

Model, který se zdá být základem zamýšlené evropské úpravy občanskoprávní odpovědnosti, si za cíl klade zlepšit ochranu života a zdraví Evropanů a výrobků používaných v soukromém životě. Toho se má dosáhnout zavedením striktnější odpovědnosti pro osoby, které profesionálně vyrábějí zboží, nabízejí služby nebo manipulují s nebezpečným materiálem, mikroorganismy nebo odpadem. Společným jmenovatelem striktnějších forem odpovědnosti je skutečnost, že osoby poškozené touto činností již nemusí prokazovat zavinění na straně škůdce. Liší se ale ve způsobech, kterými se škůdce může odpovědnosti zbavit. Odpovědnosti za škodu na životním prostředí se škůdce může zprostit prokáže-li, že škodu způsobily události, které nemohl ovlivnit. U odpovědnosti za vady výrobků je zprošťujícím důvodem to, že výrobek opustil sféru vlivu výrobce bez vad a nebo že vady nebyly žádným způsobem zjistitelné. Poskytovatel služeb se odpovědnosti může zbavit prokáže-li, že vynaložil přiměřenou míru péče.

Nedá se pochybovat o tom, že pro společnou Evropu bez hranic by jednotný systém občanskoprávní odpovědnosti byl žádoucí. Myšlenky, které kritizují takovou uniformitu práva a volající po řešení odpovědnosti za škodu konkurencí mezi různými evropskými právními systémy, mají smysl, pouze pokud mají strany možnost svobodně si zvolit právní systém. Ale sféra odpovědnosti za škody není právní oblastí, která by se řídila autonomií stran. Právě naopak, stanoví minimální sociálně přijatelné chování a je obligatorní povahy.

1.6. Shrnutí

Z vývoje na národní i evropské úrovni můžeme učinit následující závěry:

A. Princip imputace (přičítání, přisuzování)

Předpokladem každé občanskoprávní odpovědnosti je:

- nějaká činnost nebo zdroj škody, která může být přičtena konkrétní osobě;
- škoda na chráněném postavení druhé osoby;
- příčinná souvislost mezi činností nebo rizikem a škodou;
- důvod k imputaci.

Imputace se může zakládat buď na zanedbání přiměřené péče (jedná se pak o starý princip zavinění, ale bez subjektivního prvku, například předvídavosti), nebo na riziku vyšším než je obecné riziko, jemuž je vystaven každý, za které je odpovědný škůdce. Díky

tomuto dvojitému systému se tedy důvody pro zbavení se odpovědnosti mohou lišit. Odkazem na Jheringovo prohlášení můžeme říci, že „*odpovědnost osoby nevzniká vznikem škody, ale jejím přičtením*“. Pravda, co hoří není světlo, ale kyslík ve vzduchu; ten ale hoří díky tomu, že je k němu přidána nějaká další látka, například vosk svíce nebo dřevo v ohni.

B. Moderní princip zavinění

Moderní zavinění vyžaduje pouze zanedbání objektivní povinnosti péče. Evropské úpravy nebo návrhy úprav ukazují, že zavinění by mělo být presumováno v případech, kdy škůdce jednal v souvislosti se svým povoláním nebo podnikáním. Aby se zde škůdce zbavil odpovědnosti, musí prokázat, že vynaložil dostatečnou péči. Vyšší standard pro osob jednající v rámci svého povolání je odůvodněn tím, že poškození spoléhají a musí spoléhat na jejich zručnost a dostatečnou míru péče. V případech, kdy škůdce jednal ve sféře soukromé a způsobil škodu, musí poškozený prokázat objektivní nedbalost.

C. Odpovědnost bez zavinění

Osoba, která způsobí nebo je odpovědná za zvláštní riziko, by měla nést ztráty v případě, kdy díky tomuto riziku vznikne škoda druhé osobě. Tento princip je druhým pilířem moderní odpovědnosti za škody. Zobecňuje myšlenky z mnoha opatření přijatých ve formě předpisů nebo soudních rozhodnutí, které zakotvují striktní odpovědnost pro zvláštní rizika. Zprostit se odpovědnosti je dovoleno pouze v případě, že škoda má původ v zásahu vyšší moci nebo neodvratitelné události. Dodržení dostatečné péče zprošťovacím důvodem není.

D. Nezákonnost je většinou presumována

Z vývoje na národní i evropské úrovni je zřejmé, že nezákonnost zůstává prvkem odpovědnosti založené na zavinění. Ve většině případů je však presumována. Škůdce musí mít dobrý důvod na svou obhajobu, například jednání v sebeobraně či jednání s legitimním souhlasem poškozeného, aby se mohl odpovědnosti zprostit. Toto pravidlo se použije tam, kde byla porušena absolutní práva poškozeného (například zdraví nebo majetek). V případě porušení čistě ekonomických zájmů se nezákonnost nemusí projevit škodou. Nepostačí zde pouhá nedbalost, ale většinou je požadováno úmyslné porušení dobrých mravů nebo podobných předpokladů.

E. Osobní schopnosti

Subjektivní prvky hrají roli v odpovědnosti nezletilých nebo duševní chorobou stížených osob. V případech, kdy se obvykle vyžaduje zavinění, jsou nezletilci nebo duševně postižené osoby (neplatí pro osoby, které se do podobného stavu přivedly samy nedbalým jednáním), odpovědnosti zproštění, nejsou-li schopni ovládnout své jednání

nebo posoudit jeho následky. V případech, kde zavinění nebo úmysl nehrají žádnou roli, by se dalo diskutovat o tom, že nezletilá nebo duševní poruchou stížená osoba odpovídá jako každý jiný člověk.

F. Odpovědnost druhých

Zaměstnavatel odpovídá za škodu způsobenou jeho zaměstnanci v rámci plnění jejich pracovních povinností. Za škodu způsobenou osobami, nad kterými má jiná osoba vykonávat dozor, je tato druhá osoba odpovědná, zanedbala-li povinnost dozoru. Takové zanedbání se často presumuje.

G. Zavinění poškozeného

Zavinění poškozeného je většinou liberačním důvodem. Myšlenka francouzského Loi Badinter navrhuje nebrat ohled na zavinění malých dětí nebo starých či postižených lidí, alespoň u dopravních nehod.²

² Magnus, U., Evropské perspektivy v oblasti občanskoprávní odpovědnosti. Evropské mezinárodní právo, č. 6-7/1997, s. 23 a 24

2. Úprava odpovědnosti v právním řádu České republiky

2.1. Odpovědnost za škodu a odpovědnost za vady podle občanského zákoníku

Právní řád České republiky rozlišuje v duchu tradice římského práva mezi odpovědností za způsobenou škodu a odpovědností za vady jak u výrobků, tak i služeb a výkonů. V občanském zákoníku, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále „ObčZ“), je zakotvena obecná a základní úprava institutu odpovědnosti za vady a obecná úprava odpovědnosti za škodu, i zvláštní úprava odpovědnosti za vady u jednotlivých typů smluv upravených občanským zákoníkem.

2.1.1. Odpovědnost za vady

Obecná úprava institutu odpovědnosti za vady je upravena v občanském zákoníku v § 499 a násl.,³ vedle této obecné základní úpravy obsahují jednotlivé občanskoprávní smluvní typy zvláštní právní úpravu odpovědnosti za vady, například u smlouvy o úplatném postoupení pohledávky (§ 527 ObčZ), u kupní smlouvy (§§ 596 až 600 ObčZ), u prodeje zboží v obchodě (§ 619 ObčZ), u smlouvy o dílo (§ 642 ObčZ), u smlouvy o zhotovení věci na zakázku (§§ 645 až 649 ObčZ), u smluv o opravě a úpravě věci (§ 655 ObčZ), u nájemní smlouvy (§§ 673 až 675 ObčZ). Zvláštní úprava jako *lex specialis* má aplikační přednost před úpravou obecnou. Obecnou právní úpravou odpovědnosti za vady se řídí subsidiárně jednotlivé případy odpovědnosti za vady, nejsou-li zákonem upraveny odchylně ve zvláštním ustanovení.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále „ObchZ“) obsahuje zvláštní úpravu odpovědnosti za vady, jež se od úpravy v občanském zákoníku podstatně liší, zejména u kupní smlouvy (§ 422 ObchZ), u koupi najaté věci (§ 495 ObchZ) nebo u smlouvy o dílo (§ 560 ObchZ). Použití obecné úpravy odpovědnosti za vady obsažené v § 499 ObčZ je prakticky vyloučeno. Ustanovení o odpovědnosti za vady obsahuje rovněž Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží,⁴ která se 1. dubna 1991 stala součástí právního řádu České republiky.⁵

³ § 499 zákona č. 40/1964 Sb. „Kdo přenechá jinému věc za úplatu, odpovídá za to, že věc v době plnění má vlastnosti výslovně vymíněné nebo obvyklé, že je ji možno použít podle povahy a účelu smlouvy nebo podle toho, co účastníci ujednali, a že věc nemá právní vady“.

⁴ Sdělení č. 160/1991 Sb., Oddíl II. Zboží bez vad a nároky třetích osob, čl. 35 až 44

⁵ Kanda, A., Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. Česká obchodní a průmyslová komora, Praha 1991

2.1.2. Předpoklady vzniku odpovědnosti za vady

Předpokladem vzniku odpovědnosti za vady je existence vady na věci přenechané zcizitelem a porušení jeho právní povinnosti přenechat věc nabyvateli bez vady, projevení se vady v době plnění nebo v záruční době a příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti přenechat věc bez vady a výskytem vady. Odpovědnost za vady nevyžaduje zavinění odpovědné osoby, ale stačí samotné přenechání závadné věci. Zcizitel tak odpovídá za vady bez ohledu na to, zda o vadách věděl, zda je způsobil sám nebo třetí osoba, jež pro odpovědnou osobu plnila její smluvní povinnost. Zcizitel se nemůže odpovědnosti za vady zprostit poukazem například na to, že vady vznikly v předchozím výrobním procesu, tj. u subdodavatele, že nemohl vadám zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí. V důsledku vadného plnění vzniká odpovědnost za vady, jež má povahu objektivní.⁶

„Vadou je taková majetková újma, která vzniká nabyvateli tím, že zcizitel neučinil, pokud jde o bezvadnost přenechávané věci, to, co podle původní smlouvy a z ní vyplývající původní smluvní povinnosti učiniti přesně měl“.⁷ Občanský zákoník rozlišuje vady na faktické a právní, obchodní zákoník oproti tomu rozlišuje vady podstatné a nepodstatné. Důležitým předpokladem vzniku odpovědnosti za vady je existence příčinné souvislosti mezi vadou věci a porušením povinnosti zcizitele přenechat věc nabyvateli bez vady. Dojde-li k vadě na věci v důsledku neodborného zásahu nabyvatele nebo vyšší moci, odpovědnost zcizitele za vady není založena. Předpokladem vzniku odpovědnosti za vady je existence vady v době plnění. „Prodávající odpovídá za vadu, kterou má zboží v okamžiku, kdy přechází nebezpečí škody na zboží na kupujícího, i když se vada stane zjevnou až po této době“.⁸ Občanský zákoník dále stanoví, že nabyvatel může uplatňovat nárok z odpovědnosti za vady u soudu jen tehdy, vytkl-li vady bez zbytečného odkladu poté, kdy měl možnost věc prohlédnout.⁹

2.1.3. Odpovědnost za škodu

Občanský zákoník upravuje občanskoprávní odpovědnost v §§ 420 až 450. V obecném ustanovení o odpovědnosti za škodu stanoví, že „každý odpovídá za škodu,

⁶ Mrázek, J., Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS. Právník, č. 3/1998, s. 194

⁷ Švestka, J., Nad úpravou odpovědnosti za vady v občanském zákoníku. Všehrd, č. 10/1993, s. 5 až 7

⁸ § 425 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb.

⁹ § 504 zákona č. 40/1964 Sb.

„kterou způsobil porušením právní povinnosti“.¹⁰ Na rozdíl od většiny moderních evropských zákoníků obsahuje též několik ustanovení o obecné povinnosti předcházet vzniku škod (§§ 415 až 419 ObčZ). „Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí“.¹¹ Tato všeobecná prevenční povinnost je závaznou právní povinností, jejíž nedodržení je třeba vyložit jako chování v rozporu s právem, tedy chování protiprávní. Je zakotvením zásady *neminem laedere* v právním řádu České republiky.¹² Obecnou povinnost nepůsobit škodu na zdraví a na majetku jiných osob uznávají i ostatní evropské systémy občanskoprávní odpovědnosti. V zákonících tato povinnost však výslovně stanovena nebývá.

2.1.4. Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu

Občanskoprávní úprava plní vzhledem k postavení občanského zákoníku v systému soukromoprávního řádu funkci obecné odpovědnosti za škodu pro celé soukromé právo, vyjma vztahů podle obchodního zákoníku. Občanský zákoník obsahuje obecná ustanovení o odpovědnosti za škodu, jež je založena na presumpci zavinění. Občanskoprávní odpovědnost je v českém právu založena na čtyřech prvcích. Jedná se o škodu, nezákonný čin (protiprávní úkon), příčinnou souvislost mezi činem škůdce a škodou, a zavinění. Dokazování zatěžuje poškozenou osobu. Výjimku z tohoto pravidla představuje pouze ustanovení, podle kterého se škůdce odpovědnosti může zprostit pouze tehdy, když prokáže, že vynaložil přiměřenou péči.¹³ Důkazní povinnost týkající se zavinění se přesouvá na škůdce. Uplatňuje se tak presumpce zavinění, pokud osoba způsobilá škodu porušením právní povinnosti. Toto pojetí vyplývá z tzv. principu presumovaných skutečností, které se odlišuje od běžného rozvržení důkazní povinnosti mezi oprávněného a povinného, jež spočívá na tzv. probačním principu, kdy poškozený musí prokázat odpovědnost toho, od koho náhradu škody požaduje.¹⁴ Měřítka péče, které aplikují soudy, je však dost přísné. Protiprávností se míní jakýkoliv zásah do právem chráněných zájmů, který nelze ospravedlnit. K prokázání protiprávnosti postačí porušení jakékoliv objektivní povinnosti, nejobecnější právní povinnost je stanovena v § 415 ObčZ.

České právo odpovědnosti za škodu stanoví velice pozoruhodné základní pravidlo: *Způsobení škody porušením právní povinnosti vede k odpovědnosti, ledaže byla vynaložena*

¹⁰ § 420 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb.

¹¹ § 415 zákona č. 40/1964 Sb.

¹² Těmín, T., Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 3

¹³ § 420 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb. „Odpovědnosti se zprostit ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil“.

¹⁴ Těmín, T., Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 2

řádna péče. Mnoho evropských úprav odpovědnosti za škodu takové či obdobné pravidlo také uznává, nikoliv však jako obecné pravidlo, ale pouze ve zvláštních případech.¹⁵

Občanský zákoník však zná i případy odpovědnosti za škodu bez ohledu na zavinění (například odpovědnost za škodu způsobenou provozní činností, odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků, odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným).¹⁶ „Každý odpovídá i za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito. Této odpovědnosti se nemůže zprostit“.¹⁷ Uvedená odpovědnost za škodu je odpovědností objektivní a vzhledem k tomu, že neexistuje možnost liberace, jedná se o odpovědnost absolutní. Odpovědná osoba se nemůže zbavit odpovědnosti ani dokazováním, že učinila vše, co bylo v jejích silách, aby vzniku škody zabránila.¹⁸

Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem je odpovědností mimoobligační. Povinností k náhradě škody se rozumí materiální (finanční) důsledek této odpovědnosti, pokud se odpovědné osobě nepodařilo povinnost k náhradě škody pomocí liberačních důvodů u objektivní odpovědnosti vyloučit. Nejedná se o odpovědnost podle subjektivního principu zavinění a nemá proto smysl zkoumat exkulpační důvody odpovědnosti.¹⁹

2.1.5. Srovnání odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škodu

Vznikne-li někomu v důsledku přenechání vadného předmětu plnění vedle majetkové újmy v podobě vady znehodnocující samotný předmět plnění navíc další majetková újma v podobě škody, může se poškozený domáhat kromě práv z odpovědnosti za vady rovněž i práva z odpovědnosti za škodu (tzn. kumulace obou forem odpovědnosti). Právo z vadného plnění a právo na náhradu škody vzniklé nabyvateli v příčinné souvislosti s vadností věci občanský zákoník rozlišuje jako dvě samostatná práva, která lze uplatnit souběžně a nezávisle na sobě. Odpovědnost za vady a odpovědnost za škodu tak mohou platit a platí vedle sebe.

¹⁵ Magnus, U., Evropské perspektivy v oblasti občanskoprávní odpovědnosti. Evropské mezinárodní právo, č. 6-7/1997, s. 19

¹⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁷ § 421a odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb.

¹⁸ Podle soudní judikatury zdravotnická organizace odpovídá za škodu způsobenou okolnostmi, které mají svůj původ v povaze použitého přístroje, nástroje, léku nebo jiné věci použité pro poskytnutí zdravotnických služeb, a to i v případě, když půjde o vedlejší účinky, které mají za následek vznik škody a zdravotnické organizaci nebylo známo, že k nim dochází.

¹⁹ Mrázek, J., Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS. Právník, č. 3/1998, s. 197

Uplatnění nároku z odpovědnosti za vady nevylučuje nárok na náhradu škody, která z vady vznikla. Proto je zcela nerozhodné, zda kupující uplatnil před okamžikem vzniku škody na prodávajícím nějaké nároky z titulu odpovědnosti za vady zakoupeného výrobku. Uplatnění odpovědnosti za škodu není totiž ani podmíněno, ani vyloučeno předchozím či souběžným uplatněním odpovědnosti za vady věci. Předpoklady vzniku těchto práv z obou forem odpovědnosti v občanském právu, jejich obsah, funkce, způsob uplatnění i promlčení jsou různé. Není však možné se úspěšně domáhat práva na náhradu škody bez ohledu na to, zda bylo zároveň odpovědné osobě včas notifikováno právo z odpovědnosti za vady. Cestou práva z odpovědnosti za škodu není možné s úspěchem následně uplatnit u soudu to, co tvořilo obsah práv z odpovědnosti za vady, která buď nebyla odpovědné osobě včas oznámena, nebo u kterých marně prošla lhůta k jejich uplatnění u soudu,²⁰ jinak by totiž docházelo k obcházení zákonných ustanovení o odpovědnosti za vady.

Odpovědnost za vady je zvláštní objektivní odpovědností na rozdíl od odpovědnosti za škodu způsobené vadami, která má jako obecná odpovědnost základ v § 420 občanského zákoníku a spočívá na subjektivním základě, tj. na presumovaném zavinění (v tomto případě se ovšem jedná o obecnou odpovědnost za škodu podle § 420 ObčZ na rozdíl od objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku zavedené zákonem č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku).²¹

Obsah práv z odpovědnosti za vady směřuje funkčně k nápravě majetkové újmy, kterou představuje vada poskytnutého předmětu plnění a která jej jako takový znehodnocuje, zatímco obsah práva z odpovědnosti za škody směřuje funkčně k nápravě až další jinak vzniklé majetkové újmy, tj. škody. Obě odpovědnosti je zapotřebí uplatňovat samostatně, jen v rámci odpovědnosti za škodu dochází k prolínání pojmů vady či vadnosti, avšak v zcela jiném pojetí než pojetí odpovědnosti za vady, jako popis definice škodné události.²² Práva z odpovědnosti za vady vyžadují, aby byla nejprve oznámena ve stanovené lhůtě odpovědnému subjektu, jejich neoznámení je sankcionováno jejich zánikem (prekluzí). Právo z odpovědnosti za škody oznámení škůdci nevyžaduje. Toto právo totiž netvoří žádné zvláštní právo z odpovědnosti za vady (není jedním z tzv. reklamačních práv).

Zatímco promlčení práv z odpovědnosti za vady se řídí obecnou úpravou promlčení v § 101 a § 102 ObčZ, pro právo z odpovědnosti za škodu platí zvláštní režim.

²⁰ § 440 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb.

²¹ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1143

²² Těmín, T., Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 3

2.2. Odpovědnost za škodu a odpovědnost za vady podle obchodního zákoníku

Právní úprava odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škodu je obsažena i v obchodním zákoníku. Tato úprava je však odlišná. U obchodních závazkových vztahů je nutno vždy zkoumat, jakému režimu konkrétní obchodněprávní závazkový vztah podléhá.

Občanský zákoník rozlišuje pojmy odpovědnost za škodu (například § 420 a § 420a ObčZ) a náhrada škody (§ 438 ObčZ), obchodní zákoník oproti tomu tyto termíny zaměňuje, resp. směřuje (§§ 373 až 375, § 757 ObchZ). Předpokladem odpovědnosti za škodu podle obecné úpravy v obchodním zákoníku jsou protiprávní úkon (porušení povinnosti ze závazkového vztahu, eventuálně porušení povinností stanovených obchodním zákoníkem), vznik škody, příčinná souvislost mezi protiprávností a vznikem škody, a ten, který škodu způsobil (škůdce), neprokáže existenci důvodu vylučujícího odpovědnost, tj. liberačního důvodu. V obchodním zákoníku se ke vzniku obecné odpovědnosti za škodu nevyžaduje na rozdíl od občanského zákoníku zavinění, obchodní zákoník však upravuje pouze odpovědnost za škodu způsobenou porušením smluvní povinnosti (povinnosti ze závazkového vztahu, § 373 ObchZ). Obdobně jako v občanském zákoníku, zatěžuje důkazní břemeno týkající se prokázání předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu poškozeného. Obchodní zákoník umožňuje poškozené straně, aby místo skutečně ušlého zisku, jehož výši lze někdy prokázat jen s obtížemi, požadovala zisk dosahovaný zpravidla v poctivém obchodním styku za podmínek obdobných podmínkám porušené smlouvy v okruhu podnikání, v němž podniká, tj. zisk obvyklý, nebo abstraktní.²³ Pro oblast obchodního práva je promlčení speciálně upraveno a úprava v občanském zákoníku se nepoužije.

Při přípravě návrhu zákona upravujícího problematiku odpovědnosti za škodu způsobenou závadným výrobkem zákonodárce vycházel ze závěru, že není vhodné, i když je odpovědnost za škodu podle obchodního zákoníku založena na objektivním principu, integrovat ustanovení o odpovědnosti za škodu způsobenou závadnými výrobky do obchodního zákoníku.

2.3. Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem podle občanského zákoníku

Přestože občanský zákoník výslovně neupravuje odpovědnost výrobce za škody způsobené vadou výrobku (dále jen „odpovědnost za výrobek“), je tato odpovědnost dána

²³ § 381 zákona č. 513/1991 Sb.

za předpokladu, že výrobce způsobil vadu výrobku svým protiprávním jednáním. Odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku byla dána již před přijetím zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. Tato odpovědnost však je založena na principu presumovaného zavinění. Poškozený tak může za splnění předpokladů stanovených v § 420 ObčZ uplatnit právo na náhradu škody i přímo vůči výrobcí, i když mezi poškozeným a výrobcem není smluvní vztah (tzv. přeskočení mezičlánku). V právní teorii převládající názor podpořila i soudní praxe.²⁴

Práva na náhradu škody vzniklé vadným předmětem plnění (výrobkem) se lze domáhat jak na základě zákona č. 59/1998 Sb., tak i na základě § 420 ObčZ. Zvláštní zákon stanoví mnohem přísnější podmínky odpovědnosti výrobců, dovozců a distributorů a poškozenému tak usnadňuje procesní situaci. Nepokrývá však veškeré v úvahu přicházející situace (například z důvodu stanovení dolního limitu vzniklé škody pro uplatnění nároku, nebo podmínkou, že vadný výrobek musí být určen a užíván převážně k jiným než podnikatelským účelům).

V případech, kdy zákon č. 59/1998 Sb. nelze aplikovat, je možné se práva na náhradu škody vzniklé vadným předmětem plnění (výrobkem) domáhat na základě občanského zákoníku, a to:

A. Na základě toho, že zcizitel, tj. prodávající, porušil plněním vadného předmětu plnění (výrobku) svou smluvní právní povinnost řádně plnit, tedy konkrétně plnit bez vad. V takovém případě ovšem může uplatňovat náhradu škody s úspěchem jen osoba, která je s prodávajícím ve smluvním vztahu (například kupující), nikoliv však již třetí osoba, která byla vadným výrobkem poškozena na zdraví, popř. která utrpěla škodu na své věci. Odpovědnost prodávajícího za škodu se přitom řídí podle § 420 ObčZ principem presumovaného zavinění, kdy prodávající má možnost se odpovědnosti zprostit vyviněním (exkulpací) za podmínek uvedených v § 420 odst. 3 ObčZ, jestliže prokáže, že škodu nezavinil, tj., že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které je možné od něj při výrobě výrobku, resp. při uvedení výrobku do oběhu, požadovat.²⁵ Tento negativní aspekt celého postupu uplatnění náhrady škody, kdy ve smyslu všeobecných zásad důkazního práva poškozený nesl důkazní břemeno ohledně všech předpokladů subjektivní odpovědnosti výrobce, byl například eliminován v německé justiční praxi.²⁶

²⁴ R NS SSR 1 Cz 29/75 „Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem je daná i u výrobce, je-li vadnost výrobku způsobená porušením právní povinnosti výrobce“.

²⁵ Veselý, J., Evropský metr na výrobky. Právní rádce, č. 3/1999, s. 26

²⁶ Německá justiční praxe velmi velkorysým způsobem připustila důkazy *prima facie* a přesun důkazního břemene z poškozeného na výrobce. Při důkazu *prima facie* se znak skutkové podstaty pokládá za prokázaný

Prodávající se nemůže zprostit své odpovědnosti za škodu vzniklou kupujícímu tvrzením, že vadný výrobek mu byl již dodán výrobcem, případně dalším obchodníkem. Soudy zde dovozují, že „povinnost dodat bezvadný výrobek v sobě nutně zahrnuje nejen řádnou péči o výrobky při a po jejich převzetí od výrobní organizace, ale i povinnost zajistit, aby vadné výrobky dodané výrobcem nebyly prodány spotřebiteli“.²⁷ Prodávající se vyviní jen tehdy, pokud prokáže, že vzhledem ke všem okolnostem daného případu nemohl vědět, že prodávaná věc má vadu, ze které může vzniknout škoda.

B. Na základě porušení (deliktní) mimosmluvní zákonné odpovědnosti, tj. § 420 ObčZ ve spojení s § 415 ObčZ, resp. § 420 ObčZ ve spojení s ustanoveními zvláštních zákonů (zákona č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků), na jehož základě je výrobce povinen uvádět na trh pouze bezpečné výrobky).²⁸

V případě (deliktní) mimosmluvní odpovědnosti za škodu odpovídá nejen osoba, jež je s poškozeným ve smluvním vztahu (prodávající), ale rovněž výrobce (dovozce či distributor), popř. odpovídají společně, tj. solidárně. Výrobce odpovídá podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu § 420 ObčZ na základě principu presumovaného zavinění, kdy se může zprostit odpovědnosti za škodu vyviněním (exkulpací). Za této situace by mohl právo na náhradu škody uplatnit s úspěchem nejen kupující, nýbrž i vadným výrobkem poškozená třetí osoba, na kterou byl vadný předmět plnění převeden, či se dostal do jejího držení, a to i způsobem, který právo neaprobuje. Povinnost vyrobit bezvadný (bezpečný) výrobek zde totiž nevyplývá ze závazkového vztahu s poškozeným, ale ze zvláštních právních předpisů. Není-li možné přesně zjistit, kterou konkrétní právní povinnost výrobce porušil, je možné porušení povinnosti konstruovat podle všeobecného důvodu zakotveného v § 415 ObčZ.²⁹

Předpokladem odpovědnosti však v každém případě je existence příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti výrobce a nastalou škodou způsobenou vadným výrobkem.

už tehdy, pokud v jeho prospěch svědčí převažující hlediska pravděpodobnosti, a při přesunu důkazního břemene se důkazní povinnost poškozeného ulehčí poškozenému tím, že odpovědný subjekt musí prokázat neexistenci tvrzeného znaku skutkové podstaty.

²⁷ Rozhodnutí 2 Cz 33/1977 NS ČSR

²⁸ § 3 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb. „Bezpečným výrobkem je výrobek, který za běžných nebo rozumně předvídatelných podmínek užití nepředstavuje po dobu stanovenou výrobcem nebo po dobu obvyklé použitelnosti nebezpečí, nebo jehož užití představuje pro spotřebitele vzhledem k bezpečnosti a ochraně zdraví pouze minimální nebezpečí při užívání výrobku“.

²⁹ § 415 zákona č. 40/1964 Sb. „Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí“.

V konkrétním případě zpravidla bude věcí skutkového zjištění. U soudu se nárok uplatňuje v rámci občanskoprávního soudního řízení nebo adhezního řízení.

Jednání, které vede ke vzniku škody, může navíc být postiženo jako trestný čin poškozování spotřebitele podle § 121 odst. 1 TrZ, nebo jako správní delikt podle § 24 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. V těchto případech se však jedná o úpravu veřejnoprávní.

3. Evropská úprava odpovědnosti za vadné výrobky

3.1. Úvod

V souvislosti s přípravou na začlenění do Evropské unie převzala Česká republika závazek usilovat o zajištění postupného souladu vnitrostátního zákonodárství s legislativou Evropských společenství. Oficiální systematika práva Evropských společenství řadí mezi stěžejní předpisy na ochranu hospodářských zájmů spotřebitele směrnici Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížování zákonů a dalších právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky.³⁰ Jedná se o základní normu v oblasti ochrany spotřebitele, kterou bylo třeba převzít ještě před přijetím České republiky do Evropské unie, neboť problematika upravená touto směrnicí nebyla v českém právním řádu samostatně zakotvena.³¹ Vztahovala se na ni pouze obecná ustanovení o odpovědnosti za škodu. V následném období byla uvedená směrnice změněna směrnicí Evropského parlamentu a Rady 1999/34/ES ze dne 10. května 1999, kterou se mění směrnice Rady 85/374/EHS.

Závazek k převzetí této směrnice do právního rádu České republiky vyplývá z článku 69 Evropské dohody. Význam citované směrnice je zdůrazněn jejím výslovným zařazením do první etapy harmonizačních prací podle Bílé knihy o přípravě přidružení zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Evropské unie.³² Směrnice se stala součástí *acquis communautaire*, jež Česká republika převzala při přijetí za člena Evropské unie, tj. k 1. květnu 2004.

3.2. Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé

Evropská (asociační) dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé náleží k souboru dokumentů o přidružení (Evropské dohody) uzavíraných s cílem umožnit partnerům ve střední a východní Evropě podílet se na procesu evropské integrace s přihlédnutím k jejich ekonomické úrovni a složité transformační fázi jejich vývoje.

³⁰ Council Directive of 25 July 1985 on the Approximation of the Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Member States Concerning Liability for Defective Products, Official Journal of the European Communities No L 210/29-33, 7. 9. 1985

³¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

³² Bílá kniha o přípravě přidružených zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Unie (White Paper: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union, COM(95) 163, May 1995)

Evropská dohoda se stala důležitým dokumentem, na jehož základě se odvíjel proces sbližování České republiky s Evropskou unií a jehož uplatňování vytvořilo předpoklady pro vstup do Evropské unie.³³ Dohoda uzavřená s Českou republikou byla přijata (včetně protokolů č. 1 až 8) dne 4. října 1993 v Lucemburku podpisem Závěrečného aktu.³⁴ S Evropskou dohodou vyslovil souhlas Parlament České republiky a prezident republiky ji ratifikoval. Evropská dohoda vstoupila v platnost dnem 1. února 1995.

Mezinárodní závazek sbližování práva České republiky s právem Evropských společenství je upraven v Evropské dohodě zejména v oddíle III - Sbližování práva.³⁵ Ustanovení článku 70 představuje demonstrativní výčet právních oblastí významných pro sbližování práva. Stanoví priority v procesu sbližování práva. Přestože Evropská dohoda ve výčtu oblastí výslovně nestanoví odpovědnost výrobce za vadný výrobek, lze tuto oblast práva považovat za součást širšího právního rámce působení pravidel soutěže, stejně tak za součást předpisů na ochranu spotřebitele, které ve výčtu přímo figurují. Závazek České republiky k převzetí směrnice 85/374/EHS do právního řádu České republiky vyplývá z článku 69 Evropské dohody. Článek 92 ve svém prvním odstavci dále stanoví závazek stran spolupracovat za účelem dosažení plného přizpůsobení České republiky systému ochrany spotřebitele ve Společenství. Spolupráce zahrnovala výměnu informací a odborníků, přístup k databázím Společenství, školicí operace a technickou pomoc.

3.3. Bílá kniha o přípravě přidružení zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Evropské unie

Bílá kniha byla vypracována na základě závěrů Evropské rady na ostrově Korfu v červnu 1994 a v Essenu v prosinci 1994. Evropská rada ji schválila na svém zasedání v Cannes ve dnech 26. – 27. června 1995. Smyslem Bílé knihy bylo „zahájit proces, v němž budeme pracovat společně, abychom se sblížili“.³⁶ Bílá kniha stanoví, že závazek

³³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

³⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 7/1995 Sb., kterým bylo současně vyhlášeno české znění Závěrečného aktu a Evropské dohody

³⁵ Článek 69 Evropské dohody „Smluvní stany uznávají, že důležitou podmínkou pro ekonomické zapojení ČR do Společenství je sbližování stávajících a budoucích právních předpisů ČR s právními předpisy Společenství. ČR vyvine úsilí k zajištění postupné slučitelnosti jejích právních předpisů s právními předpisy Společenství“. Článek 70 Evropské dohody „Sbližování práva bude zahrnovat zejména následující oblasti: celní právo, firemní právo, bankovní právo, daně a vedení účtů obchodních společností, duševní vlastnictví, ochrana pracovníků na pracovišti, finanční služby, pravidla soutěže, ochrana zdraví a života lidí, zvířat a rostlin, ochrana spotřebitele, nepřímé zdanění, technická pravidla a technické normy, zákony a předpisy o jaderné energii, doprava a životní prostředí“.

³⁶ Jacques Santer, předseda Evropské komise, 2. března 1995

harmonizace za účelem sblížení práva lze vztáhnout i na problematiku odpovědnosti za výrobek. To vyplývá z dikce tohoto dokumentu: „*Země střední a východní Evropy by měly své zákony o občanskoprávní odpovědnosti za škodu způsobenou vadnými výrobky co nejdříve upravit podle principů směrnice 85/374/EHS.*“³⁷

Bílá kniha nemá závaznou povahu. Tím se odlišuje od výše uvedeného dokumentu, tj. od Evropské dohody. Základní obsah Bílé knihy tvoří přehled právních aktů Evropských Společenství, které jsou důležité pro vytvoření a zachování vnitřního trhu Unie. Stanoví dále, že „*hlavní problém, před kterým přidružené země při přebírání právní úpravy vnitřního trhu stojí, nespočívá ve sblížení právních textů, ale v přizpůsobení jejich správního aparátu a společnosti podmínkám, které musejí existovat, má-li legislativa fungovat.*“³⁸

Ministerstvo hospodářství České republiky Cesta do Evropské unie, Sblížení právních předpisů ČR a ES v působnosti MH ČR (základní informace), Praha 1995, Svazek č. 1, Redakce: MH ČR - odbor legislativně-právní

³⁷ Bílá kniha, Příprava přidružených zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Unie, Komise ES, Vyd. Joripress pro Delegaci Evropské Komise 1995, s. 341

³⁸ Bod 3.25 Bílé knihy o přípravě přidružení zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Evropské unie

4. Směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky

4.1. Institut Product Liability

Určitým předchůdcem evropské právní úpravy odpovědnosti za výrobek obsažené v citované směrnici 85/374/EHS byl institut tzv. „*Product Liability*“, který postupně vytvořila americká soudní praxe. Účelem tohoto institutu bylo vytvořit pro spotřebitele v podmínkách masové výroby spotřebního zboží právní základ pro úspěšné uplatňování odpovědnosti výrobce, s nímž spotřebitel nebyl ve smluvním vztahu. Institut *Product Liability* byl formulován soudní praxí *common law* zejména v případech *Winterbottom v. Wright* v roce 1842, *Heaven v. Pender* v roce 1883, *MacPherson v. Buick Motor Company*³⁹ v roce 1916 a *Donoghue v. Stevenson* v roce 1932.

Odpovědnost za škodu způsobené vadou výrobku lze definovat jako odpovědnost osob podílejících se na výrobě a distribuci výrobků (výrobci, dovozci, velkoobchodní i maloobchodní řetězce atd.) za škody na zdraví a majetku, které vznikly spotřebiteli či uživateli vadného výrobku. Nároky z náhrady škody způsobené vadou výrobku lze uplatňovat na základě institutu odpovědnosti subjektivní založené na nedbalostním zavinění (*negligence*), odpovědnosti ze záruky (*warranty*) a objektivní odpovědnosti (*strict liability*).⁴⁰

4.2. Úvodní poznámky ke směrnici 85/374/EHS

Problematika odpovědnosti za škodu způsobenou závadnými výrobky spadá v Evropské unii do kontextu politiky na ochranu spotřebitele (tj. podpora zájmů spotřebitele a zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele), k jejímž cílům patří především ochrana proti nebezpečím ohrožujícím zdraví a bezpečnost spotřebitele a ochrana proti škodě a ekonomickým zájmům spotřebitele, jakož i podpora jejich práva na informace, vzdělávání a práva sdružovat se k ochraně svých zájmů.⁴¹

Směrnice 85/374/EHS zavádí komunitární režim objektivní odpovědnosti za škody způsobené vadnými výrobky bez ohledu na zavinění či nedbalost výrobce. Směrnice

³⁹ Výrobce automobilu byl uznán odpovědným za škodu způsobenou osobě, která s ním nebyla ve smluvním vztahu.

⁴⁰ *Kusák, V., Piltz, A.*, Odpovědnost za škody způsobené vadou výrobku ve Spojených státech amerických a český výrobce. *Právní rozhledy*, č. 10/1999, s. 533

⁴¹ Článek 153 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství

zdůrazňuje potřebu sblížení právních předpisů členských států Evropských Společenství týkajících se odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou jeho výrobků a poukazuje na to, že existující rozdíly mohou narušovat hospodářskou soutěž, ovlivňovat pohyb zboží v rámci společného trhu a způsobit rozdílný stupeň ochrany spotřebitele proti škodě způsobené vadným výrobkem na jeho zdraví nebo majetku.⁴² Jestliže tedy rozdíly v jednotlivých národních úrovních odpovědnosti vedou k omezení volného pohybu zboží, potom je v zájmu volného pohybu zboží neúčelnější, aby právě tyto rozdíly byly odstraněny. Právo upravující odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku představuje paralelní, doplňující regulaci volného pohybu zboží. Volný pohyb zboží je zaručován právě s vědomím rizika, že se mezi volně obíhajícím zbožím nacházejí také vadné výrobky, které by se v případě, že jejich konkrétní závadnost byla od počátku známa, na trh vůbec nedostaly.⁴³

Smyslem směrnic Evropské unie je, aby vnitrostátní právní řády, odporují-li dosažení sledovaného cíle nebo mu brání, byly změněny nebo doplněny, a to ve formě zvolené tím kterým členským státem. Pomocí směrnic dochází ke sblížení právních norem v rámci Evropské unie a metoda sblížení zůstává základní metodou pro odstranění právních překážek k dosažení základních cílů ES.⁴⁴ Evropské společenství usilovalo o přijetí směrnice upravující odpovědnost za výrobek již v sedmdesátých letech, kdy byly přijímány různé programy, týkající se ochrany spotřebitele, konkrétně práva na ochranu zdraví a osobní bezpečnosti spotřebitele, práva na ochranu jeho ekonomických zájmů, práva na náhradu škody, práva na informace a vzdělávání, právo na zastoupení. Ovšem kvůli počátečním neshodám ohledně obsahu takové směrnice, byla přijata až v roce 1985. Členské státy byly povinny uvést v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu se směrnicí nejpozději do tří let od dne oznámení citované směrnice, tj. do 30. června 1988. Řada zemí však přijala ustanovení směrnice o několik let později. Tento fakt svědčí o složitosti a počáteční váhavosti členských států EU směrnicí přijmout. Za povšimnutí stojí, že právní dokumenty některých zemí, implementujících směrnici, dokonce pomíjely otázku úpravy finanční náhrady za škodu způsobenou závadnými výrobky.⁴⁵ Existují rovněž rozdíly v implementaci směrnice, například Finsko,

⁴² Odst. 1 preambule směrnice 85/374/EHS

⁴³ *Taupitz, J.*, Mezinárodní právo upravující odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku v souvislosti s volným pohybem zboží v rámci Evropy. Rozloučení s favor laesi? Evropské a mezinárodní právo, č. 4/1998, s. 36

⁴⁴ *Kanda, A.*, Harmonizace právní úpravy akciové společnosti v právu CS. Právník, č. 5/1997, s. 377

⁴⁵ *Mrázek, J.*, Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS. Právník, č. 3/1998, s. 204

Lucembursko, Norsko a Španělsko do vnitrostátních úprav nezahrnuly možnost obrany výrobce poukazem na nedostatečnou úroveň odborných a technických znalostí v době uvedení výrobku na trh. Horní hranici náhrady škody za škody způsobené závadnými výrobky uplatnilo Německo, Portugalsko, Řecko a Španělsko. S implementací směrnice mají zkušenosti i země, stojící mimo Evropskou unii, konkrétně Austrálie, Japonsko, Švýcarsko, což přispívá ke sblížení právní úpravy odpovědnosti za výrobek i v globálnějším kontextu.

Problematika upravená směrnicí 85/374/EHS nebyla v našem právním řádu dosud samostatně zakotvena. Směrnice stanoví v rámci Evropské unie režim náhrady za škodu způsobenou vadnými výrobky. Jedná se o specifickou úpravu občanskoprávní povahy upravující náhradu škody na zdraví, životě a majetku poškozené osoby. Směrnice však neupravuje odpovědnost za škodu způsobenou poskytnutím vadné služby. Směrnice se týká výlučně soukromoprávní ochrany spotřebitele.

Důvodem pro zavedení principu objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku je skutečnost, že koncepci zavinění nelze přijmout jako vyhovující kritérium pro řešení otázky spravedlivého rozdělení rizik spojených s moderní technickou výrobou.

Pojetí subjektivní odpovědnosti je kritizováno, že v důsledku rozvoje důkazního práva se „*stále více vzdaluje od pravého zavinění a skutečné odpovědnosti*“.⁴⁶ Pokud se při objektivní odpovědnosti okruh odpovědných subjektů vedle výrobců rozšiřuje i na zdánlivé výrobce, dodavatele či dovozce, kteří prakticky nemohou ovlivnit charakter výrobku, nejde již o lokalizaci odpovědnosti v pravém smyslu slova, ale spíše o nalezení toho subjektu, který je s ohledem na své ekonomické postavení schopen škodu nahradit. V konečném důsledku spotřebitel platí za svoji ochranu de facto sám. Výrobci je zpravidla umožněno zahrnout nezbytné výdaje spojené s principem objektivní odpovědnosti, tj. pojistné za pojištění pro tento druh odpovědnosti, do celkových výrobních nákladů, které jsou promítnuty do tržní ceny výrobku.

4.3. Předpoklady přijetí evropské úpravy odpovědnosti za výrobek

Mezi hlavní premisy, ke kterým Rada EU přihlížela, při přijetí směrnice patřily zejména:

⁴⁶ *Schilcher, B.*, Rechtspolitische Bemerkungen zur Produkthaftungsreform, Rechtsentwicklung in der Produkthaftung, hrsgb.v. W.Posch u. B. Schilcher. Wien, Wirtschaftsverlag Dr. Anton Orac 1981, s. 8

A. zájem na sblížení právních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou jeho výrobků, na omezení existujících rozdílů v tomto typu vnitrostátních legislativ a ochraně hospodářské soutěže a pohybu zboží v rámci společného trhu, a na zamezení rozdílného stupně ochrany spotřebitele proti škodě způsobené vadným výrobkem na jeho zdraví nebo majetku;⁴⁷

B. zájem na spravedlivém rozdělení rizik spojených s moderní technologickou výrobou, přesunem odpovědnosti na výrobce (výrobce by však měl mít možnost zprostit se odpovědnosti (tzv. liberace), pokud předloží důkaz o existenci taxativně stanovených skutečností, tj. polehčující okolnosti);⁴⁸

C. omezení této odpovědnosti pouze na movité věci, které byly průmyslově vyrobeny, resp. na movité věci, které se používají při stavbě nemovitostí nebo jsou v nemovitostech instalovány; tj. vynětí odpovědnosti za zemědělské produkty a produkty lovu, kromě případů, kdy byly zpracovány průmyslovým způsobem, který mohl způsobit vadu těchto produktů (podrobněji viz. níže);⁴⁹

D. rozšíření této odpovědnosti v zájmu ochrany spotřebitele na všechny výrobce zapojené do výrobního procesu, pokud jejich konečný výrobek, součást nebo jakákoliv surovina jimi dodávané jsou vadné; jakož i na dovozce výrobků do Společenství (odpovědnost se nevztahuje na volný pohyb zboží uvnitř EU) a na osoby, které vystupují jako výrobci připojením svého názvu, ochranné známky nebo jiných rozlišovacích znaků, nebo na toho, kdo dodává výrobek, jehož výrobce nemůže být určen.⁵⁰

Výrobek může způsobit škodu pouze v důsledku vady či závadnosti. Na vadu je poté nutné hledět jako na výsledek chybného postupu výrobce, popř. jiných osob deliktně způsobilých.⁵¹ Vadný výrobek tedy musel alespoň přispět ke vzniku škody. Není vůbec významné, zda tu byly ještě další příčiny, či nikoliv. Vada výrobku se přitom neurčuje na základě jeho vhodnosti k použití, ale, z důvodu ochrany fyzického zdraví a majetku spotřebitele, na základě nedostatečné míry bezpečnosti, kterou je veřejnost jako celek oprávněna očekávat. Bezpečnost se posuzuje při vyloučení jakéhokoliv nesprávného použití výrobku neodůvodnitelného za daných okolností.⁵²

Ochrana spotřebitele vyžaduje náhradu za úmrtí nebo úraz osob, jakož i náhradu škody na majetku. Náhrada škody na majetku je omezena na zboží pro osobní použití

⁴⁷ Odst. 1 preambule směrnice 85/374/EHS

⁴⁸ Odst. 2 a odst. 7 preambule směrnice 85/374/EHS

⁴⁹ Odst. 3 preambule směrnice 85/374/EHS

⁵⁰ Odst. 4 preambule směrnice 85/374/EHS

⁵¹ *Témín, T.*, Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 2

⁵² Odst. 6 preambule směrnice 85/374/EHS

nebo spotřebu a podléhá snížení nižších prahových hodnot o pevně stanovenou částku, aby se zabránilo nadměrnému počtu vedení sporů.⁵³ Škody na samotném závadném výrobku se podle směrnice domáhat nelze.

Směrnice zdůrazňuje, že odpovědnost výrobce zůstává nedotčena jednáními nebo opomenutími jiných osob, které přispěly ke vzniku škody. Spoluzavinění poškozené osoby nedbalostí se však může brát v úvahu pro snížení nebo vyloučení odpovědnosti výrobce.⁵⁴

Vzhledem k tomu, že výrobky podléhají vlivu času, vypracovávají se přísnější bezpečnostní normy a postupuje pokrok vědy a techniky, by proto nebylo rozumné činit výrobce odpovědným za vadu jeho výrobku po neomezenou dobu a odpovědnost by měla vypršet po přiměřené době, aniž by byly dotčeny nároky právně neuzavřené.⁵⁵ Směrnice proto stanoví pro uplatnění nároku na náhradu škody jednotnou omezující lhůtu, jež je v zájmu poškozené osoby i výrobce.⁵⁶

Členské státy ve svých právních předpisech stanoví, že na řízení o náhradu škod podle směrnice 85/374/EHS se vztahuje tříletá promlčecí lhůta, která začíná běžet ode dne, kdy se strana žalující dozvěděla nebo mohla důvodně dozvědět o škodě, vadě a totožnosti výrobce,⁵⁷ a že práva udělená poškozené osobě na základě směrnice zanikají uplynutím deseti let ode dne, kdy výrobce uvedl do oběhu daný výrobek, který způsobil škodu, pokud poškozená osoba mezitím nedala podnět k zahájení řízení proti výrobci.⁵⁸

4.4. Principy evropské úpravy odpovědnosti za výrobek

Při stanovení odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku vychází směrnice 85/374/EHS z následujících základních principů:

A. za škodu odpovídá přímo výrobce, nikoliv tedy jen smluvní partner spotřebitele tak, jak je tomu podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu při porušení závazků zakotvené v občanském zákoníku.

Směrnice chápe odpovědnost dodavatele (dovozce) jako výjimečnou. Odpovědnou osobou vůči spotřebiteli je v prvé řadě výrobce. Z důvodové zprávy k návrhu směrnice vyplývá, že možnost uplatnit odpovědnost dodavatele vadného výrobku za podmínek stanovených ve směrnici by zjednodušila právní postih zahájený poškozenou osobou. Toto

⁵³ Odst. 9 preambule směrnice 85/374/EHS

⁵⁴ Odst. 8 preambule směrnice 85/374/EHS

⁵⁵ Odst. 11 preambule směrnice 85/374/EHS

⁵⁶ Odst. 10 preambule směrnice 85/374/EHS

⁵⁷ Článek 10 odst. 1 směrnice 85/374/EHS

⁵⁸ Článek 11 směrnice 85/374/EHS

zjednodušení by však bylo draze vykoupeno tím, že by všichni dodavatelé byli nuceni pojistit se proti takové odpovědnosti, což by vedlo ke značnému zvýšení cen výrobků. Mimoto by toto zjednodušení vedlo k nárůstu počtu žalob, jelikož dodavatel by se obrátil zase na svého vlastního dodavatele, a tak dále až po výrobce. Vzhledem k tomu, že ve velké většině případů se dodavatel omezuje na další prodej výrobku ve stavu, v němž jej koupil, a pouze výrobce má možnost působit na jeho kvalitu, považuje se za vhodné soustředit odpovědnost za vadné výrobky u výrobce. Odpovědnost výrobce, zejména výrobce dílčího výrobku, je obtížně postižitelná, neboť finální výrobek je složen z mnoha výrobků, často vyrobených v různých zemích.⁵⁹ Směrnice považuje za výrobce nejen výrobce konečného výrobku, ale i výrobce každé suroviny nebo výrobce součásti a rovněž i každou osobu, která uvedením svého názvu, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku na výrobku vystupuje jako jeho výrobce.⁶⁰ Směrnice tak dává přednost nikoliv tomu, kdo je či není skutečným výrobcem, ale spíše tomu, koho spotřebitel může za výrobce odůvodněně považovat (kdo se mu tak svým výrobkem prezentuje). Tento přístup je odrazem přístupu směrnice, resp. členských států Evropské Unie, k dané problematice, kdy na prvním místě stojí zájem na ochraně spotřebitele, který je vůči výrobcům, kteří disponují značnými prostředky na svoji ochranu včetně ochrany právní, ve zřetelné faktické nevýhodě. Formulace obsažené ve směrnici nejsou z právního hlediska příliš kvalitní, z logického hlediska se tak pro účely směrnice, resp. zákona, význam pojmu výrobce značně liší od významu, který je tomuto pojmu přisuzován v běžném životě.

V situacích, kdy je několik osob odpovědných za stejnou škodu, vyžaduje ochrana spotřebitele, aby poškozená osoba měla možnost uplatňovat nárok na plnou náhradu škody od kterékoliv z nich.⁶¹ Odpovědnost více výrobců ve smyslu směrnice je tak odpovědností solidární, tj. odpovídají společně a nerozdílně.⁶²

B. výrobce má objektivní odpovědnost za škodu způsobenou vadností výrobku. Nositelé odpovědnosti tedy odpovídají spotřebiteli za všechny škody, které mu vznikly a byly způsobeny tímto vadným výrobkem, bez ohledu na to, zda byla způsobena zaviněně, nebo bez zavinění. Spotřebitel není nucen předkládat důkazy o zavinění vady výrobcem,

⁵⁹ Z preambule směrnice 85/374/EHS vyplývá, že v úvahu přichází pouze takový závadný výrobek dílčího výrobce, který má za následek škodu způsobenou celým finálním výrobkem.

⁶⁰ Článek 3 odst. 1 směrnice 85/374/EHS

⁶¹ Odst. 5 preambule směrnice 85/374/EHS

⁶² Článek 5 směrnice 85/374/EHS

ale důkazní břemeno nese sám výrobce. Poškozený pouze prokazuje, že výrobek byl vadný, že mu vznikla škoda a že existuje příčinná souvislost mezi vadou a vzniklou škodou.⁶³

Směrnice však vzhledem k spravedlivému rozdělení rizika mezi poškozenou osobu a výrobce zakotvuje možnost liberace, tzn., že taxativně (uzavřeným výčtem) stanoví důvody, při jejichž prokázání se výrobce může odpovědnosti zprostit.

Za účelem účinné ochrany spotřebitelů nejsou dovoleny žádné smluvní či jiné odchylky, pokud jde o odpovědnost výrobce ve vztahu k poškozené osobě.⁶⁴

4.5. Odchylky ve vnitrostátní úpravě odpovědnosti za výrobek

Směrnice umožňovala jednotlivým státům provést vnitrostátním zákonodárstvím odchylky v následujících oblastech:⁶⁵

A. pod pojem výrobek zahrnout (a rozšířit tak odpovědnost) i prvotní zemědělské výrobky a zvěř (této možnosti využily pouze Finsko, Francie, Lucembursko a Švédsko); důvodem je skutečnost, že vynětí primárních zemědělských produktů a produktů lovu z oblasti působnosti směrnice může být v některých členských státech z hlediska očekávání spojeného s ochranou spotřebitelů vnímáno jako nepřiměřené omezení takové ochrany; pro vynětí ani není dost věcných důvodů, jde spíše o protekcionistické opatření; vynětí nijak nezpracovaných zemědělských produktů bylo obhajováno argumentem, že se odpovědnost za vady výrobku obecně omezuje na výrobky, které byly již vyrobeny v určité, alespoň základní míře.⁶⁶ V řadě případů je diskutabilní, v jaké míře lze vadnost primárních zemědělských produktů a produktů lovu pokládat za vadnost způsobenou výrobcem. Směrnice se tak nevztahovala na přirozená rizika, za která nemohl být nikdo oprávněně vinen (podrobněji viz. níže),⁶⁷

B. členský stát mohl ponechat ve svých právních předpisech nebo stanovit v nových právních předpisech, že možnost poskytovaná výrobcí, aby se zprostil odpovědnosti, pokud prokáže, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl svůj výrobek do oběhu, neumožňoval objevení vady, se nepřipouští; důvodem je skutečnost, že tato polehčující okolnost může být vnímána v některých členských státech jako nepřiměřené omezení ochrany spotřebitele,⁶⁸ a

⁶³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

⁶⁴ Odst. 12 preambule směrnice 85/374/EHS

⁶⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

⁶⁶ Za prvotní zpracování je považována taková úprava, která změní charakter výrobku nebo k němu dodá další látky. Za zpracování je také považováno balení a každá jiná úprava, která má průmyslovou povahu a která zejména ztěžuje kontrolu výrobků uživatelem.

⁶⁷ Odst. 15 preambule směrnice 85/374/EHS

⁶⁸ Odst. 16 preambule směrnice 85/374/EHS

C. lze připustit odchýlení se členského státu od zásady neomezené odpovědnosti stanovením limitu celkové odpovědnosti výrobce za škodu následkem úmrtí nebo úrazu způsobené stejným výrobkem se stejnou vadou, pokud je toto omezení stanoveno na úrovni dostatečně vysoké pro zaručení přiměřené ochrany spotřebitele a řádného fungování společného trhu; jde o částku, která nesmí být nižší než 70 milionů EUR⁶⁹ (v přepočtu cca 1, 85 mld. Kč). Směrnice v preambuli stanoví, že s ohledem na právní tradice ve většině členských zemí je nevhodné stanovit jakýkoliv finanční strop pro odpovědnost výrobce bez zavinění.⁷⁰

4.6. Zemědělské produkty a produkty lovu

Vzhledem k tomu, že stupeň harmonizace právních předpisů členských států dosažený směrnicí nebyl vzhledem ke stanoveným odchylkám úplný, zejména pokud jde o oblast působnosti, ze které jsou vyňaty nezpracované zemědělské produkty,⁷¹ došlo směrnicí Evropského parlamentu a Rady 1999/34/ES ze dne 10. května 1999, kterou se mění směrnice 85/374/EHS, k zahrnutí zemědělských produktů a produktů lovu do oblasti působnosti směrnice, a tím tak k rozšíření zásady odpovědnosti bez zavinění na všechny druhy výrobků.⁷² Tento stav napomáhá obnovit důvěru spotřebitelů v bezpečnost zemědělských produktů a splňuje požadavky na vysokou úroveň ochrany spotřebitele a řádného fungování vnitřního trhu.⁷³ Zároveň usnadňuje ve prospěch spotřebitelů zákonnou náhradu škody na zdraví způsobené vadnými zemědělskými produkty.⁷⁴ Změna směrnice byla nutná i z důvodu dopadu na fungování vnitřního trhu, kdy v důsledku rozdílu mezi pravidly o odpovědnosti výrobců byl ovlivňován obchod zemědělskými produkty.⁷⁵

4.7. Právo volby právního režimu

Ze směrnice vyplývá, že nesmějí být dotčena žádná práva, která má poškozený podle vnitrostátní úpravy smluvní či mimosmluvní odpovědnosti nebo systému zvláštní odpovědnosti, platných v okamžiku notifikace směrnice. Směrnice tedy nenahrazuje dosavadní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, nýbrž je pouze doplňuje o novou úpravu a dává poškozenému na výběr, zda se bude domáhat náhrady

⁶⁹ Článek 18 odst. 1 směrnice 85/374/EHS „Pro účely této směrnice je ECU definováno v nařízení (EHS) č. 3180/78 ve znění nařízení (EHS) č. 2626/84. Odpovídající částka v národní měně se nejprve vypočítá podle kurzu platného ke dni přijetí této směrnice“.

⁷⁰ Odst. 17 preambule směrnice 85/374/EHS

⁷¹ Odst. 3 preambule směrnice 1999/34/ES

⁷² Odst. 8 preambule směrnice 1999/34/ES

⁷³ Odst. 5 preambule směrnice 1999/34/ES

⁷⁴ Odst. 6 preambule směrnice 1999/34/ES

⁷⁵ Odst. 7 preambule směrnice 1999/34/ES

škody na základě úpravy implementované směrnice, nebo podle dosavadní úpravy občanskoprávní odpovědnosti.⁷⁶

4.8. Případy vyloučení použití směrnice

Vzhledem k tomu, že odpovědnost za jaderná poškození nebo škody je již pokryta ve všech členských státech přiměřenými zvláštními předpisy, vyjímá směrnice škodu tohoto typu z oblasti své působnosti. Pokud je ve členském státě v odvětví farmaceutických výrobků již také dosaženo účinné ochrany spotřebitelů na základě systému zvláštní odpovědnosti, měly by zůstat nároky založené na tomto systému rovněž možné.⁷⁷

4.9. Zprávy Komise EU o uplatňování směrnice

Komise EU sleduje provádění a dopady směrnice a zejména její aspekty týkající se ochrany spotřebitele a fungování vnitřního trhu a v této souvislosti předkládá Radě každých pět let zprávy o jejím uplatňování.⁷⁸ Po získání praktických zkušeností týkajících se zejména těch částí směrnice, které umožňují členským státům odchylky, přezkoumává Rada jejich účinky na ochranu spotřebitelů a fungování společného trhu a podle potřeby přepracuje finanční limity ve směrnici vzhledem k hospodářským a monetárním trendům ve Společenství.⁷⁹

První zpráva o uplatňování směrnice byla vydána 12. prosince 1995,⁸⁰ druhá, jež obsahovala doporučení týkající se dalšího shromažďování údajů a expertní zhodnocení, neznamenal však žádnou změnu směrnice, byla vydána 9. února 2000,⁸¹ a konečně třetí 14. září 2006.⁸²

4.9.1. Třetí zpráva Komise o uplatňování směrnice 85/374/EHS

Třetí zpráva prokázala, že směrnice funguje celkem uspokojivým způsobem a že v současné době nejsou potřebné žádné změny. Rovněž, že existují určité okolnosti, v rámci kterých uplatňování vnitrostátních právních předpisů vede k různým výsledkům, ale neovlivňuje fungování vnitřního trhu. Tyto okolnosti bude Evropská komise nadále podrobně sledovat.

Rada a Komise a neformální pracovní skupiny zřízené Komisí učinily během období let 2001 – 2006 řadu opatření. Rada přijala usnesení a Komise si vyžádala dvě

⁷⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 209/2000 Sb.

⁷⁷ Odst. 14 preambule směrnice 85/374/EHS

⁷⁸ Odst. 4 preambule směrnice 1999/34/ES

⁷⁹ Odst. 19 preambule směrnice 85/374/EHS

⁸⁰ COM/95/617 final

⁸¹ COM/2000/0893 final

⁸² COM/2006/0496 final

studie, jejichž cílem bylo zhodnotit několik aspektů každodenního provádění směrnice. Dále byly v roce 2003 založeny dvě různé pracovní skupiny, aby shromáždily stanoviska uznávaných odborníků a akademiků.

A. Usnesení Rady ze dne 19. prosince 2002 o změně směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky

V tomto usnesení se Rada rozhodla, že je potřeba vyhodnotit, zda má být směrnice pozměněna takovým způsobem, aby vnitrostátní předpisy o odpovědnosti dodavatelů mohly být založeny na stejných základech jako systém odpovědnosti ve směrnici.

B. Lovellsova zpráva (2003)

Studie byla provedena jménem Evropské komise a jejím cílem bylo analyzovat a porovnat praktické důsledky rozdílných systémů platných v členských státech Evropské unie týkajících se procesní stránky odpovědnosti za vadné výrobky. Celkovým závěrem zprávy bylo, že směrnice, pokud je alespoň jednotně uplatňována a vykládána, může poskytnout společnou úroveň ochrany spotřebitelů a společný základ pro odpovědnost výrobců. Průzkum rovněž ukázal, že převládajícím (nicméně ne obecným) názorem je, že směrnice a systém odpovědnosti za vadné výrobky, ke kterému patří, celkově vytváří patřičnou rovnováhu mezi zájmy výrobců/dodavatelů a spotřebitelů. Navíc prokázal, že žádná konkrétní kategorie osob, kterých se její podmínky dotýkají, jednotně nepožaduje, aby byla směrnice významně reformována.

C. Zpráva Fondazione Rosselli (2004)

Studie byla provedena jménem Evropské komise a jejím cílem bylo analyzovat ekonomický dopad ustanovení o rizicích vývoje podle čl. 7 písm. e) směrnice 85/374/EHS. Toto ustanovení vylučuje odpovědnost za škodu způsobenou vadou, která nemohla být s ohledem na dostupné vědecké a technické znalosti v době, kdy byl výrobek vyvinut, předvídána. Ustanovení o rizicích vývoje bylo přijato s cílem dosáhnout uspokojivého kompromisu mezi potřebou stimulovat inovace na jedné straně a oprávněnými očekáváními spotřebitelů ve věci bezpečnějších výrobků na straně druhé. Klíčovým argumentem současné diskuse o ustanovení o rizicích vývoje je, že při odstranění tohoto ustanovení by došlo k utlumení inovací. Závěrem je, že náklady výrobců na inovace v prostředí přísné odpovědnosti by byly značně vysoké a dlouhodobě by ovlivnily spotřebitele. Jak Lovellsova zpráva, tak zpráva nadace Rosselli se v podstatě shodují, že tato ochrana by měla být zachována.

D. Závěry schůze s pracovními skupinami (2003/04) a závěry získané z dotazníku připraveného Evropskou komisí (2005/06)

Hospodářský a sociální výbor ve svém stanovisku k zelené knize z roku 1999 navrhl, aby bylo zřízeno monitorovací centrum, které by sledovalo fungování směrnice. Byly vytvořeny dvě pracovní skupiny: jedna složená z odborníků, které jmenovaly vnitrostátní orgány, a druhá ze zúčastněných stran. Pomáhají Komisi v jejím úkolu, kterým je nepřetržitě přezkoumávat současné právní předpisy na poli odpovědnosti za vadné výrobky.

E. Rozsudky Evropského soudního dvora

Od roku 2001 do okamžiku přípravy třetí zprávy Komise rozhodoval Soudní dvůr ve spojitosti se směrnicí 85/374/EHS v devíti různých případech.

Soudní dvůr objasnil výklad pojmu škoda v případě Veedfald (C-203/99), s odkazem na některé otázky týkající se vnitrostátních prováděcích předpisů v případech proti Francii (C-52/00), Řecku (C-154/00) a Španělsku (C-183/00) a v případě Skov Aeg (C-402/03), a definoval pojem „uvést do oběhu“ v případě Declan O’Byrne (C-127/04).

V jednom z nejdůležitějších rozsudků v této záležitosti Soudní dvůr zdůraznil, že „*limity stanovené zákonodárnými orgány Společenství ve věci působnosti směrnice jsou výsledkem komplexního vyvážení různých zájmů. Jak vyplývá z prvního a devátého bodu odůvodnění směrnice, k těmto zájmům se řadí zajištění toho, aby nebyla narušena hospodářská soutěž, usnadnění obchodu na společném trhu, ochrana spotřebitelů a řádná správa soudnictví*“.⁸³

Určité aspekty směrnice týkající se ochrany spotřebitelů a fungování vnitřního trhu vyžadují neustálé sledování a mohly by být i předmětem bližšího objasnění. Rozdíly ve výkladu těchto pojmů národními soudy mohou někdy vést k nejednotnému uplatňování právních předpisů v určitých aspektech této směrnice v různých členských státech. Existuje ale pouze málo důkazů, že tyto nejednotnosti vytvářejí významné obchodní překážky nebo narušují hospodářské soutěže v Evropské unii.

V této fázi je třeba poznamenat, že již Lovellsova zpráva zdůrazňovala, že směrnice v Evropské unii právní předpisy o odpovědnosti za vadné výrobky neharmonizuje tak, aby spotřebitelé a výrobci/dodavatelé v kterémkoliv členském státě mohli za obdobných okolností očekávat stejné výsledky. V době přijetí směrnice bylo totiž záměrem zajistit pouze omezenou harmonizaci a současně otevřít cestu větší harmonizaci. Vezmeme-li v úvahu závěry zprávy, celková harmonizace v nejširším smyslu nicméně není pouze

⁸³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. dubna 2002 – Komise Evropských společenství v. Řecká republika (Věc C-154/00), odstavec 29

nerealistická, ale s ohledem na omezený vliv (případně), jaký by její absence měla na vnitřní trh, není ani nezbytná.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti Evropská komise navrhla podrobné a pravidelné monitorování těchto právních pojmů:

A. Důkazní břemeno (článek 4)

Někteří zástupci spotřebitelů se stále domnívají, že spotřebitelé jsou břemenem nespravedlivě znevýhodnění, protože musí dokazovat vadu a/nebo příčinné souvislosti u nároků na náhradu škody v rámci odpovědnosti za vadné výrobky. Tato obava pramení zejména z problémů, které byly zaznamenány při dokazování nároků, a to vzhledem k nedostatku právních nebo jiných zdrojů potřebných pro řádné vyšetření, nebo při nemožnosti získat přístup k potřebným informacím. Tyto problémy se považují za velmi vážné v souvislosti s technickými výrobky nebo v případech, kdy jsou údajné škody komplikované povahy.

B. Vada (článek 6)

Směrnice pro vadu stanovuje kritérium očekávání, což znamená, že výrobek je prohlášen za vadný, neposkytuje-li bezpečnost, kterou je osoba oprávněna očekávat. Subjektivní povaha kritéria očekávání naznačuje, že tuto zásadu není možné přesně definovat. To nastoluje určité velmi praktické otázky o takových záležitostech, jako zda soudu přísluší provádět analýzy rizik/přínosu při posuzování, co je osoba oprávněna očekávat a do jaké míry je skutečné chování výrobce (jako stupeň poskytnuté nebo neposkytnuté péče) v této souvislosti relevantní.

Nejistota rovněž obklopuje otázku, co je požadováno pro prokázání vady. V některých případech se zdá, že soudy rozhodly, že je dostatečné, když osoba uplatňující nárok pouze prokáže, že výrobek má vadu a že tato vada způsobila zranění.

C. Ochrana rizik vývoje (článek 7 písm. e))

Členské státy měly podle čl. 15 odst. 1 písm. b) možnost stanovit ve svých prováděcích předpisech za účelem ochrany rizik vývoje výjimku, ale pouze Finsko a Lucembursko tak učinily. Přestože Soudní dvůr poskytl určitá vysvětlení k rozsahu ochrany,⁸⁴ je tento rozsah nadále neurčitý. Zdá se ovšem, že je znám pouze jeden příklad, kdy byla ochrana úspěšně použita, a to ve věci Sanquin Foundation v Nizozemsku. V tomto případě dodavatelé krve infikované virem HIV mohli využít ochrany za okolností, kdy v době dodání neexistovala spolehlivá screeningová zkouška. Přesto je zajímavé

⁸⁴ Rozsudek Soudního dvora (pátá komora) ze dne 29. května 1997 – Komise Evropských společenství v. Spojené království Velké Británie a Severního a Severního Irska (Věc C-300/95), Sb. rozh. s. 1997 I-0264

poznámenat, že soud ve Spojeném království v následujícím případě rozhodl, že za obdobných okolností není ochrana použitelná.

D. Minimální prahová hodnota (článek 9)

Toto ustanovení je v členských státech vykládáno různě. Ve většině členských států včetně Rakouska, Dánska, Finska, Německa a Itálie je prahová hodnota pokládána za spoluúčast a náhrada škody přiznaná osobě úspěšně uplatňující svůj nárok (v případě poškození majetku) je o stanovenou částku snížena. V některých jiných členských státech, jako v Nizozemí a Spojeném království, je prahová hodnota považována za minimální částku, takže v případě, že je nárok na náhradu škody vyšší, vyplatí se plné odškodnění.

E. Obhajoba založená na dodržování právních předpisů

Některé zúčastněné strany a zejména zástupci farmaceutického průmyslu se rozhodně vyslovili pro to, aby byla zavedena možnost bránit se dodržováním právních předpisů, která by se vztahovala na výrobky, jejichž bezpečnost je přísně regulována, za předpokladu, že výrobek je zcela v souladu s platnými předpisy.

F. Nové výrobky, konstrukční vady a chybějící upozornění

Některé zúčastněné strany, zejména z kategorie výrobců, navrhovali, že norma objektivní odpovědnosti podle směrnice není vhodná v případech odpovědnosti za konstrukční vady nebo zranění přisuzovaná nedostatečnému poskytnutí informací, jako je chybějící upozornění.

Po zvážení získaných informací týkajících se uplatňování směrnice Komise nepovažuje za nezbytné předkládat v této fázi jakýkoliv návrh na její změnu. Přesto by nemělo být podceňováno to, že další harmonizace lze rovněž dosáhnout prostřednictvím co nejoptimálnějšího společného základu pro výklad právních konceptů směrnice. Toho lze dosáhnout pomocí:

- judikatury Soudního dvora Evropských společenství;
- kontrolní pravomoci Evropské komise (přezkoumáním vnitrostátních prováděcích předpisů, možností zahájit řízení pro porušení povinnosti z důvodu nesprávného uplatňování);
- neustálé analýzy v rámci pracovních skupin.⁸⁵

⁸⁵ Třetí zpráva Komise o uplatňování směrnice 85/374/EHS, Com(2006) 496 final

4.10. *Shrnutí, význam směrnice 85/374/EHS*

Směrnice vytváří podrobný, avšak zároveň úzký právní instrument právní ochrany spotřebitele. Neponechává ochranu spotřebitele v této oblasti pouze působení tržních mechanismů, nýbrž poskytuje výraznou ochranu právní. Směrnice se svým pojetím více blíží pojetí odpovědnosti za nedovolené jednání upravené v německém právu, než českému pojetí odpovědnosti za škodu podle § 420 ObčZ.⁸⁶

Režim zvláštní odpovědnosti výrobců zakotvený v citované směrnici plní především funkci garanta výroby bezpečných výrobků, které mají svými užitnými vlastnostmi sloužit a nezpůsobit při řádném užívání škodu. Zavedení zvláštního režimu odpovědnosti výrobců současně vyhovuje i výrobním a obchodním podmínkám jednotného trhu Evropské unie a neovlivňuje negativně konkurenční schopnosti výrobků. Zavedením spravedlivého rozdělení rizik, která jsou vlastní vysoce technizované společnosti, směrnice vytvořila rozumnou rovnováhu mezi dotčenými zájmy, zejména mezi ochranou zdraví spotřebitele, podporou inovací a vědeckého a technického vývoje, zajištěním nenarušené hospodářské soutěže a usnadněním obchodu, a to na základě harmonizovaného systému občanskoprávní odpovědnosti. Citovaná směrnice tím pomohla zvýšit povědomí obchodníků o problému bezpečnosti výrobků a jeho významu.⁸⁷

Dosavadní zkušenosti s aplikováním směrnice a na jejím základě vypracovaných vnitrostátních předpisů v členských státech EU ukazují, že tyto normy působí především motivačně a preventivně, tj. předcházení škodám, a většina nároků postižených vůči výrobcí je uspokojena mimosoudně. Za celé toto období se v zemích EU projednávalo před nejvyššími soudy zhruba 40 soudních sporů, z nichž žádný není považován za mimořádně významný.⁸⁸ Hlavní důvody mizivého uplatnění směrnice v soudní praxi jsou spatřovány ve skutečnosti, že:

- Směrnice dosavadní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v členských státech Evropské unie nenahrazuje, nýbrž pouze doplňuje o úpravu novou. V členských státech tudíž paralelně vedle sebe působí úprava podle směrnice a dosavadní národní úprava.
- Směrnice není v řadě otázek dostatečně podrobná a jasná. Domáhání se nároku na náhradu škody podle dosavadních národních úprav, k nimž existuje rozsáhlá judikatura, je proto pro postiženého v mnoha případech výhodnější, jistější a komfortnější.

⁸⁶ Mrázek, J., Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS. Právník, č. 3/1998, s. 191 a 201

⁸⁷ Odst. 2 preambule směrnice 1999/34/ES

⁸⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

Komise Evropských společenství v tzv. Bílé knize dospěla k závěru, že „*směrnice 85/374/EHS je významný normativní akt, který pozitivně ovlivnil bezpečnost výrobků a pomohl poškozeným domoci se náhrady škody, kterou utrpěli*“.

Lze konstatovat, že ve sféře odpovědnosti za výrobek se v rámci Evropské unie vytvořilo již vcelku homogenní právní prostředí. Přesto směrnice nedokázala ve větší míře ovlivnit vyšší odpovědnost za škodu, stanovenou v rámci pravidel jednotlivých států. Směrnice výslovně toleruje existenci vyšších, tj. různě vysokých, úrovní odpovědnosti v rámci národních právních úprav. Vyloučena je pouze možnost, aby členské státy zpříšňovaly podmínky plnění, které je na základě směrnice poskytováno poškozenému, nebo aby se dodatečně vytvářela zvláštní pravidla s odchylným obsahem, která by odpovědnost upravovala. Nedotčena zůstává naproti tomu všeobecná smluvní odpovědnost nebo odpovědnost deliktů, a tím také odpovědnost výrobců za škody, které byly způsobeny vadou jejich výrobku. Ta se řídí všeobecnými pravidly.⁸⁹

Zákonodárce Evropského společenství tím, že vydal směrnici 85/374/EHS, provedl sice základní harmonizaci odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku ve smyslu *basic protection*, tj. základní ochrany spotřebitele, nelze však hovořit o úplné harmonizaci, jelikož nemohl a ani nechtěl příliš zasahovat do národních zákonodárství. Namísto toho zaměřil svoji pozornost více na samotnou bezpečnost výrobku, totiž pokusil se zajistit, aby se nebezpečné výrobky, na základě stanovení jednotných evropských měřítek, na trh vůbec nedostaly.⁹⁰

⁸⁹ Taupitz, J., Mezinárodní právo upravující odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku v souvislosti s volným pohybem zboží v rámci Evropy. Rozloučení s favor laesi? Evropské a mezinárodní právo, č. 4/1998, s. 34

⁹⁰ Taupitz, J., Mezinárodní právo upravující odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku v souvislosti s volným pohybem zboží v rámci Evropy. Rozloučení s favor laesi? Evropské a mezinárodní právo, č. 4/1998, s. 35

5. Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku

Obecná část

5.1. Úvod

Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku zavedl s účinností od 1. června 1998, ve znění zákona č. 209/2000 Sb. s účinností od 1. září 2000 (výjimku tvořil jeho § 6a, který nabyl účinnosti až dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost, tj. 1. května 2004), do právního řádu České republiky zcela nový institut tzv. odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku (odpovědnost za výrobek, Product Liability, Produkthaftung). Tento institut nikoliv rozsahem, ale svým obsahem a dosahem rozšiřuje podstatným způsobem dosavadní právní úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou vadnými výrobky. Zákon z velké části recipoval ustanovení směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sbližování zákonů a dalších právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vady výrobků ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/34/ES. Jednotlivá ustanovení směrnic však zákon přizpůsobuje tradicím a systematice právního řádu České republiky. Citované směrnice neřeší všechny otázky, které se týkají odpovědnosti za takto vzniklou škodu. Předpokládají existenci určitých doplňujících vnitrostátních ustanovení, tj. konkrétně ustanovení občanského zákoníku (srov. § 10 zákona č. 59/1998 Sb.).

Česká republika v souvislosti s přijetím do Evropské unie převzala smluvní závazek postupně sbližovat a tím harmonizovat svůj právní řád, včetně soukromoprávního řádu, se standardními právními úpravami Evropské unie. Tento smluvní závazek se týká i úpravy ochrany spotřebitelů, včetně úpravy mimosmluvní (deliktní) odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou výrobků. Přijetí této zvláštní právní úpravy odpovědnosti za výrobek představuje jeden z kroků, které v deliktní oblasti slouží k dosažení kompatibility českého soukromoprávního řádu s právem Evropské unie. Jak ukazují zkušenosti i z jiných zemí, taková úprava přispívá zejména svým prevenčním působením k motivaci výrobců zvyšovat úroveň bezpečnosti svých výrobků, posilovat informovanost spotřebitelské veřejnosti a zároveň posilovat důvěru zahraničních obchodních partnerů v bezpečnost vyvážených českých výrobků.

5.2. Forma implementace směrnice 85/374/EHS do právního řádu ČR

Podle preambule směrnice 85/374/EHS je „sblížení právních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou jeho výrobků nezbytné, protože stávající rozdíly mohou narušovat hospodářskou soutěž, ovlivňovat pohyb zboží v rámci společného trhu a způsobit rozdílný stupeň ochrany spotřebitele proti škodě způsobené vadným výrobkem na jeho zdraví nebo majetku“.⁹¹

V době přijetí tohoto zvláštního zákona byla značná pozornost věnována otázce, zda soukromoprávní odpovědnostní úprava tohoto druhu má být zahrnuta do zvláštního samostatného zákona s podpůrnou působností občanského zákoníku (inspirací byl německý systém), anebo zda nemá být implementována přímo do občanského zákoníku. Problémem byla volba nejvhodnější formy, která by splňovala jak požadavek transparentnosti právní úpravy a tudíž i dostatečné právní ochrany slabší smluvní strany, tak i požadavek na respektování systematiky národního práva. Řešena musela být otázka, která ustanovení směrnice jsou pokryta stávajícími ustanoveními platné právní úpravy, jak dalece tato úprava naplňuje účel sledovaný směrnicí, jak podrobná by navrhovaná úprava měla být.⁹² Ve prospěch druhého řešení hovoří majetkoprávní povaha upravované materie. Odpovědnost za výrobek by pak představovala jeden ze zvláštních případů odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku. Ve vyspělých právních řádech je tato otázka řešena oběma způsoby. Převažující je však řešení uvedené na prvním místě (srov. například Consumer Protection Act ve Velké Británii z r. 1987). Naproti tomu v Nizozemsku je úprava této materie obsažena v občanském zákoníku. Nezanedbatelný byl i argument upozorňující, že implementace směrnice před samotným přijetím do rámce Evropské unie je předčasná a mohla by způsobit vážné ekonomické potíže českým výrobkům. Nelze ovšem opomenout snahu České republiky o zapojení do integračních procesů a splnění jasných předpokladů pro členství v Evropské unii.⁹³

V České republice bylo přijato řešení první, úprava této problematiky zvláštním zákonem občanskoprávní (majetkové) povahy. Zařazením zkoumané materie do systému platného občanského zákoníku (zřejmě do oddílu druhého „Případy zvláštní odpovědnosti“ příslušné části občanského zákoníku) by zkomplikovalo jeho celkový systém, konkrétně systém úpravy náhrady škody. Občanský zákoník v současné době tvoří ze systematického

⁹¹ Odst. 1 preambule směrnice 85/374/EHS

⁹² Rybová, J., Zkušenosti České republiky s promítnutím některých směrnic ES vztahujících se k ochraně spotřebitele do národního právního řádu. Evropské a mezinárodní právo, zvláštní vydání/1998, s. 46

⁹³ Mrázek, J., Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS. Právník, č. 3/1998, s. 192

hlediska poměrně nesourodý celek. Navíc úprava odpovědnosti za tuto škodu by vedla v části vyhrazené náhradě škody nutně k určitým disproporcím ve vztahu k již existujícím skutkovým podstatám odpovědnosti.⁹⁴ Zákodárce tak zvolil řešení zvláštního samostatného zákona s tím, že tento zákon neupravuje otázky, u kterých lze podpůrně aplikovat občanský zákoník jako základní občanskoprávní předpis (srov. § 10 zákona č. 59/1998 Sb. a § 853 ObčZ; například otázky náhrady škody na zdraví a při úmrtí podle §§ 444 až 449 ObčZ, přerušení a pozastavení promlčení podle §§ 110 a 112 ObčZ). Zákon č. 59/1998 Sb. tak představuje významnou nepřímou novelizaci občanského zákoníku. Ve vztahu k občanskému zákoníku má postavení předpisu zvláštního (*lex specialis*).

V souvislosti s připravovanou rekodifikací soukromého práva, nabyta tato otázka znovu na významu a v podmínkách nového uspořádání soukromoprávní deliktární materie bylo zvoleno řešení zahrnout úpravu tohoto případu odpovědnosti za škodu přímo do občanského zákoníku mezi upravované případy zvláštní odpovědnosti.

5.3. Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku

Přijetím koncepce odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku podle směrnice 85/374/EHS je do právního řádu České republiky vnesen nový institut odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku jako jeden ze zvláštních druhů objektivní odpovědnosti (odpovědnosti za výsledek), kdy povinnost k náhradě škody vznikne mezi poškozeným na straně jedné a výrobcem na straně druhé přímo ze zákona (*ex lege*), tedy mezi subjekty, mezi nimiž nebude zpravidla přímý smluvní vztah. Občanskoprávní odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem poskytuje ochranu zejména majetkovým vztahům a mimo jiné chrání vlastnictví fyzických i právnických osob před škodou způsobenou závadnými výrobky, přičemž plní funkci preventivně-výchovnou, reparační a satisfakční.⁹⁵ Zákon č. 59/1998 Sb. celou svojí koncepcí přenáší velkou míru odpovědnosti přímo na výrobce a současně zjednodušuje rozhodování o nárocích poškozených osob. Tato koncepce umožňuje další odklon od státem prováděné regulace chování jednotlivých subjektů na trhu včetně využívání kontrolních mechanismů. Současně posiluje liberální přístup v tom směru, že na samotné výrobce plně přenáší rozhodnutí o míře jejich úspěchu na vnitřním trhu i při vývozu výrobků.⁹⁶

Tento moderní typ odpovědnosti dopadá na výrobce, jakož i na další osoby uvádějící do oběhu (na trh) výrobky. Vztahuje se jen na odpovědnost výrobce za škodu

⁹⁴ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv, *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 554

⁹⁵ Těmín, T., *Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem*. Právní rádce, č. 10/2004, s. 2

⁹⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

způsobenou vadou výrobku. Nevztahuje se na odpovědnost dodavatele za vadně poskytnutou službu, kde se návrh připravované směrnice Evropských společenství pro odpor členských států zatím neuskutečnil. Škůdce odpovídá za škody způsobené vadou výrobku na zdraví, životě, či majetku poškozeného. Jedná se o odpovědnost objektivní, tedy odpovědnost bez ohledu na zavinění a bez ohledu na to, kolik mezičlánků vstoupilo mezi výrobce a poškozeného. K neúspěšnému pokusu o prosazení tohoto typu odpovědnosti do právního řádu ČR došlo již v procesu přijetí tzv. velké novely občanského zákoníku (zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník).

Hlavní předností nové úpravy je, že spočívá na principu přísné mimosmluvní (deliktní) objektivní odpovědnosti výrobce, jež nevyvolává zvýšené nároky na státní správu. Ke vzniku odpovědnosti výrobce se nevyžaduje jeho zaviněný protiprávní úkon. Podle preambule směrnice 85/374/EHS je „odpovědnost bez zavinění na straně výrobce jediným prostředkem, jak přiměřeně řešit problém charakteristický pro vzrůstající technizaci naší doby, tj. spravedlivé rozdělení rizik spojených s moderní technologickou výrobou“.⁹⁷

5.4. Obecná občanskoprávní úprava odpovědnosti za výrobek

Obecná občanskoprávní úprava odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobků (§ 420), platná až do přijetí zvláštního zákona č. 59/1998 Sb., nebyla z hlediska zajištění účinné ochrany spotřebitelů plně uspokojivá. Obecná občanskoprávní úprava vychází z principu zavinění, jež je předpokládáné (presumované), jako předpokladu vzniku odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. Právní úprava nicméně připouští se za určitých okolností vyvinít (exkulповat), a tím se odpovědnosti zprostit. To platí jak pro smluvní odpovědnost prodávajícího za škodu, tak pro mimosmluvní odpovědnost výrobce za škodu způsobenou jeho vadným výrobkem.

Řízení o náhradu škody pro poškozené spotřebitele se může vzhledem k možnosti prodávajícího i výrobce vést úspěšný důkaz o svém vyvinění (včetně předkládání znaleckých posudků) stát co do výsledku nepředvídatelné, a tím rizikové. Pro poškozené spotřebitele může být řízení neúnosně náročným z hlediska časového (předkládáním znaleckých posudků se řízení nežádoucím způsobem protahuje) i z hlediska vynakládaných nákladů na úspěšné vedení řízení.

Obecná občanskoprávní úprava tak neumožňuje v přijatelné míře přiměřené rozložení rizika pro existující zúčastněné subjekty. Právě spotřebitelé zasluhují vzhledem k jejich nejslabšímu odbornému hospodářskému postavení účinnou právní ochranu.

⁹⁷ Odst. 2 preambule směrnice 85/374/EHS

Spotřebitelé sami mají jen malou možnost čelit pro nedostatek osobních zkušeností a odborných poznatků škodám způsobeným vadami výrobků.

5.5. Dopad úpravy odpovědnosti za výrobek na výrobce a spotřebitele

Právní úprava zakládající jednotný režim přísné objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobků má své přednosti z hlediska jak výrobce, tak spotřebitele.⁹⁸ Pro výrobce představuje implementace směrnice 85/374/EHS omezení nekalé konkurence a motivaci ke zvýšení úrovně výroby, výrobků a jejich prezentace. Přísná objektivní odpovědnost jej pobízí na trhu tuzemském i zahraničním k tomu, aby v rámci výrobního procesu vytvářel co nejúčinnější věcné i personální záruky pro bezpečnost výrobků. Zákon č. 59/1998 Sb. především plní preventivní roli a motivuje výrobce, aby uváděli na trh bezpečné výrobky⁹⁹ a řádně, tj. úplně a srozumitelně, informovali spotřebitele o způsobu bezpečného použití, okolnostech, za nichž může být výrobek bezpečně používán a možných rizicích, pokud se budou chtít vyhnout soudním sporům s následky nejen finančními, ale i nemateriálními, například újmou na dobrém jméně či snížení prodejnosti výrobku. Výrobci tak musí ve vlastním zájmu poskytovat takové informace co nejúplněji a nejsrozumitelněji a současně zabezpečit, aby se tyto informace (návody, instrukční knížky atd.) skutečně dostaly až ke spotřebiteli.

Spotřebiteli přísná objektivní odpovědnost naopak zajišťuje jako slabší smluvní straně potřebnou zvýšenou právní ochranu. Zároveň zjednodušuje a zkracuje řízení, kdy odpadají složité a časově náročně vedené důkazy o vyvinění výrobce. Tím se také zmenšuje riziko případného sporu i jeho náklady a usnadňuje možnost uzavření smíru mezi stranami. Zůstává tak pouze na poškozeném spotřebiteli, aby podle zásady *vigilantibus iura scripta sunt*¹⁰⁰ aktivně uplatnil své právo na náhradu škody způsobené vadami výrobků. Spotřebitele přísná objektivní odpovědnost stimuluje při užívání výrobku řádně zachovávat předepsané postupy tak, jak vyplývají z návodů, pokynů i instrukcí výrobce. Poškozenému spotřebiteli v opačném případě hrozí, že se bude spolupodílet na rozdělení (reparaci) náhrady škody (§ 5 odst. 3 zákona č. 59/1998 Sb.). Proces odškodňování poškozených

⁹⁸ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv, *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 557

⁹⁹ § 3 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb. „Bezpečným výrobkem je výrobek, který za běžných nebo rozumně předvídatelných podmínek užití nepředstavuje po dobu stanovenou výrobcem nebo po dobu obvyklé použitelnosti nebezpečí, nebo jehož užití představuje pro spotřebitele vzhledem k bezpečnosti a ochraně zdraví pouze minimální nebezpečí při užívání výrobku“.

¹⁰⁰ „Zákony jsou psány pro ty, jež dbají o svá práva“. Mocenská ochrana se tak poskytuje jen těm subjektivním právům, jejichž držitelé o ně dbají a aktivně je vykonávají a v případě porušení vymáhají.

spotřebitelů podle českého práva se tak v této oblasti stává stejným, jako je tomu i v jiných členských státech Evropské unie.¹⁰¹

5.6. Opuštění od doktríny *privity of contract*

Z povahy mimosmluvní (deliktní) přísné objektivní odpovědnosti výrobce vyplývá, že se nevyžaduje existence smluvního vztahu mezi výrobcem a poškozeným spotřebitelem, příslušníkem spotřebitelovy domácnosti, resp. jakoukoliv třetí osobou, již byla vadným výrobkem způsobena škoda. Nutnost existence smluvního vztahu mezi výrobcem a poškozeným byla založena v závazkovém právu doktrínou *privity of contract*, jež stanoví, že smlouva nemůže přiznávat práva nebo ukládat povinnosti žádné osobě, nebo zástupci, vyjma stran této smlouvy. Předpokladem je, že pouze strany smlouvy by se měly domáhat svých práv nebo požadovat náhradu škody. Doktrína se ukázala být problematickou vzhledem k nemožnosti třetí osoby vynutit splnění závazků smluvních stran smlouvy uzavřené ve prospěch třetího. Předností úpravy mimosmluvní (deliktní) objektivní odpovědnosti je, že odpovědnost výrobce kryje případy, kdy osoba poškozená vadou výrobku není vůči výrobcovi v žádném smluvním vztahu. Takto provedenou lokalizací odpovědnosti za škodu u toho, kdo má na zajištění bezpečnosti výrobku (ať již přímo ve výrobě či při jeho uvádění do oběhu) největší vliv, tj. u výrobce, je umožněno sledované přiměřené rozložení rizika.¹⁰²

5.7. Význam přísné objektivní odpovědnosti výrobce

Zvláštní úprava odpovědnosti za škodu tak mění a posiluje dosavadní nevýhodné postavení spotřebitele. Poškozený spotřebitel prokazuje jen protiprávnost, která spočívá v uvedení vadného výrobku do oběhu v rozporu se zákonem stanovenou právní povinností výrobců uvádět na trh pouze bezpečné výrobky, dále vznik škody a její rozsah (výši) a konečně příčinnou souvislost mezi vadou výrobku a vzniklou škodou (jejím rozsahem, výší). K zavinění výrobce se nepřihlíží, není rozhodné. Výrobce jako odpovědná osoba se tak nemůže zprostit odpovědnosti důkazem, že škodu nezavinil, tj. exkulpací (vyviněním), například tím, že vadu nebo škodu nemohl vůbec předvídat. Samotný vznik škody, která má svou příčinu ve vadě věci, kterou její výrobce vyrobil a zároveň jako vadnou uvedl do oběhu, tvoří přičitatelný důvod přísné mimosmluvní (deliktní) objektivní odpovědnosti

¹⁰¹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv, Občanské právo hmotné 2. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 555

¹⁰² Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv, Občanské právo hmotné 2. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 557

výrobce (*res ipsa loquitur*¹⁰³). Přísná objektivní odpovědnost výrobce však ani v těchto případech nemůže být absolutní. Takové pojetí by bylo nepřiměřené. Zákon proto taxativně stanoví důvody, kdy se výrobce přísné objektivní odpovědnosti zcela či částečně zproští, tzv. liberační důvody. Důkazní povinnost a důkazní břemeno ohledně liberačních důvodů je na straně výrobce.

Zvláštní část

5.8. Odpovědnost výrobce za vadu výrobku (§ 1)

Zákon č. 59/1998 Sb. v § 1 vymezuje podmínky vzniku odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadností výrobku tak, že „*dojde-li v důsledku vady výrobku ke škodě na zdraví, k usmrcení nebo ke škodě na jiné věci, než je vadný výrobek, určené a užívané převážně k jiným než podnikatelským účelům, odpovídá výrobce poškozenému za vzniklou škodu, jestliže poškozený prokáže vadu výrobku, vzniklou škodu a příčinnou souvislost mezi vadou výrobku a škodou*“.¹⁰⁴ Ustanovení § 1 uvádí tři základní právní skutečnosti, které je poškozená osoba povinna prokázat, aby mohla úspěšně uplatnit nárok na náhradu škody podle citovaného zákona. Zdůrazňuje se též, že se jedná o objektivní odpovědnost výrobce za škodu způsobenou jeho výrobkem, které se může zprostit (liberovat) jen na základě skutečností uvedených v § 5 zákona (viz. níže). Poškozená osoba je povinna prokázat vadu výrobku, vzniklou škodu a příčinnou souvislost mezi vadností výrobku a škodou. K vymezení pojmů vada výrobku a škoda viz. další výklad. Příčinnou souvislost je třeba chápat tak, že mezi vadou výrobku a vznikem škody musí být vztah příčiny a následku. Příčinná souvislost musí být řešena konkrétně v každém jednotlivém případě, kdy musí být zhodnoceny všechny okolnosti objasňující, co bylo příčinou nastalého výsledku. Předpokladem odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem je nejen vznik škody, ale i příčinná souvislost mezi plněním vadného výrobku a nastalou škodou. Tuto příčinnou souvislost je nutné zjistit zpravidla na základě znaleckého posudku.

5.9. Věc jiná než vadný výrobek, určená a užívaná převážně k jiným než podnikatelským účelům

Při posuzování škody na věci se v souladu se směrnicí 85/374/EHS vztahuje ochrana na osobní majetek poškozené osoby, nikoliv na ochranu ostatního majetku užívaného k podnikatelským účelům. Výrobce navíc může namítat, že věc odlišná

¹⁰³ „*Věc mluví sama za sebe*“. Právní pravidlo, jež znamená, že bližší okolnosti jsou nepodstatné; skutková podstata případu je zřejmá sama o sobě.

¹⁰⁴ § 1 zákona č. 59/1998 Sb.

od vadného výrobku, na které došlo ke škodě, není určena a užívána převážně k jiným než podnikatelským účelům. V takovém případě však ponese důkazní břemeno. Aby bylo možno aplikovat zákon č. 59/1998 Sb., je nutné naplnit obě podmínky současně (kumulativně), tj. taková věc musí být nejen určena, ale rovněž užívána k jiným než podnikatelským účelům. Určení věci bude většinou vyplývat z informací o výrobku (návodů, instrukcí) a praktických možností jeho využití. Užívání věci pak bude zpravidla vyplývat z evidence (zatržďení) takové věci v majetku poškozeného (například z jejího zařazení do podnikatelského majetku fyzické osoby – podnikatele), popřípadě z dalších okolností (například předmět podnikání apod.).¹⁰⁵

5.10. Výrobek (§ 3)

Pojem výrobek je klíčovým termínem zákona. Směrnice 85/374/EHS na rozdíl od právního systému České republiky používá jako klíčový pojem výrobek namísto pojmu věc nebo zboží a tento pojem dosti nezvykle definuje. Směrnice navíc vůbec nezná pojmy českému právnímu řádu typické, konkrétně věc hlavní, její součást popř. příslušenství. „*Výrobkem se rozumějí všechny movité věci, také tehdy, jsou-li zabudovány do jiné movité věci nebo do nemovitosti*“.¹⁰⁶ Tento způsob definování výrobku přejímá, v návaznosti na zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů,¹⁰⁷ i zákon č. 59/1998 Sb. Podle právního systému České republiky se věc včleněná (zpracovaná) do jiné věci stává její součástí,¹⁰⁸ a tím přestává být samostatnou věcí v právním smyslu, popř. se může stát příslušenstvím věci hlavní,¹⁰⁹ není-li do hlavní věci včleněna a je s ní trvale užívána. Pojetí výrobku se tak dosti podstatným způsobem odlišuje od obecného pojetí věci v českém právním řádu, a v tomto ohledu je tak cizorodým prvkem. Z toho však vyplývá, že i režim odpovědnosti za škodu podle citovaného zákona je v případě příslušenství a součástí věci odlišný.¹¹⁰

Výrobek při odpovědnosti za škodu vystupuje zejména pouze jako nepřímý prostředek, který v důsledku jednání odpovědné osoby působí poškozenému škodu.¹¹¹

¹⁰⁵ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1149

¹⁰⁶ Článek 2 směrnice 85/374/EHS

¹⁰⁷ § 2 písm. a) zákona č. 22/1997 Sb. „*Pro účely tohoto zákona se rozumí výrobkem jakákoliv věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh jako nová nebo použitá*“.

¹⁰⁸ § 120 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb. „*Součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila*“.

¹⁰⁹ § 121 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb. „*Příslušenstvím věci jsou věci, které náleží vlastníku věci hlavní a jsou jí určeny k tomu, aby byly s hlavní věcí trvale užívány*“.

¹¹⁰ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1157

¹¹¹ Témín, T., Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 2

Výrobek se ve smyslu zákona č. 59/1998 Sb. rozumí „*jakákoliv movitá věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh. Výrobek jsou rovněž součástí i příslušenství věci movité i nemovité*“.¹¹² Za výrobek zákon považuje výslovně i například elektřinu.¹¹³ V právní teorii se za věc považuje rovněž ovladatelný hmotný předmět či ovladatelná přírodní síla (energie vodní, parní, elektrická, jaderná apod.).¹¹⁴ Původní znění § 3 zákona vybízelo k diskuzím ohledně interpretace zamýšlené zákonodárcem. Výslovné uvedení elektřiny se jevílo jako nadbytečné, pokud zákonodárce nechtěl použitím argumentu *a contrario* vyloučit ostatní druhy energií. Zákon č. 209/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, upravil ustanovení § 3 přidáním výrazu „*například*“, z čehož plyne, že jde o příkladný výčet a mezi výrobky patří rovněž ostatní druhy ovladatelných přírodních sil, konkrétně plyn či dálkové dodání tepla. Za výrobek není možné považovat odpad. Výrobek se stává odpadem v okamžiku, kdy vlastník movité věci získá úmysl ji odložit nebo vyřadit. Od té chvíle není možné žalovat o náhradu škody způsobenou vadou takové věci podle zákona č. 59/1998 Sb., ale bude nezbytné použít obecnou úpravu odpovědnosti obsaženou v občanském zákoníku.¹¹⁵ Výrobek jsou rovněž součástí a příslušenství věci movité i nemovité. Výslovným prohlášením součástí i příslušenství věci za výrobek, rozšířil citovaný zákon svoji působnost i na věci, které by jinak nesplňovaly ostatní kritéria. Za výrobek ve smyslu citovaného zákona se nepovažují také části lidských těl, kterými jsou zejména lidská krev a lidské orgány.¹¹⁶ Ze zvláštního právního režimu odpovědnosti za škodu je naopak vyloučeno poškození (snížení hodnoty) samotného výrobku, které je předmětem nápravy cestou práv uplatňovaných z titulu odpovědnosti za vady. Za výrobek se považuje jakákoliv věc movitá naplňující zákonné znaky (viz výše), nikoliv však věc nemovitá.¹¹⁷

V souladu s novelizací směrnice se stanoví, že za výrobky jsou rovněž považovány zemědělské a lesní přírodní produkty a zvěř, i když neprošly prvotním zpracováním.¹¹⁸

¹¹² § 3 zákona č. 59/1998 Sb.

¹¹³ § 3 zákona č. 59/1998 Sb. „*Za výrobek se považuje i například elektřina*“.

¹¹⁴ § 118 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb. „*Předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci, a pokud to jejich povaha připouští, práva nebo jiné majetkové hodnoty*“.

Občanský zákoník má na mysli toliko hmotné předměty (*res corporales*) za předpokladu, že jsou ovladatelné a užitečné, tj. že slouží potřebám lidí. Oba tyto předpoklady jsou kumulativní.

¹¹⁵ Těmín, T., Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 6

¹¹⁶ Těmín, T., Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 7

¹¹⁷ § 119 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb. „*Nemovitostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem*“.

¹¹⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 209/2000 Sb.

5.11. Výše náhrady škody (§ 6a)

Výrobce odpovídá poškozenému, došlo-li v důsledku vady výrobku ke škodě na zdraví, k usmrcení nebo ke škodě na jiné věci, než je vadný výrobek, určené a užívané převážně k jiným než podnikatelským účelům, tj. pro osobní (soukromou) potřebu a spotřebu, a poškozeným tímto způsobem převážně užívané a spotřebovávané.¹¹⁹ Výrobce je však „povinen nahradit škodu na věci, za kterou odpovídá, jen v částce převyšující částku vypočtenou z 500 EUR kursem devizového trhu vyhlášeným Českou národní bankou v den, v němž škoda vznikla nebo byla zjištěna“.¹²⁰ Poškozený má tak nárok na odškodnění pouze v částce, která převyšuje stanovenou dolní hranici náhrady škody. Zákon vzhledem ke kursovním pohybům na devizovém trhu současně stanoví den, který je rozhodný pro stanovení výpočtu. Toto ustanovení nabylo účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost a zrušilo tak § 6 zákona v jeho původním znění. Směrnice v této souvislosti definuje škodu jako škodu způsobenou úmrtím nebo úrazem nebo poškozením nebo zničením jakéhokoliv majetku jiného než vadného výrobku s nižší prahovou hodnotou vyšší než 500 EUR. Zákon v tomto ohledu se směrnicí nekoresponduje.

Stanovení dolní hranice škody na věci, jejíž dosažení je podmínkou pro možnost uplatňovat nároky podle zvláštního zákona, omezuje rozsah řešených škodných případů, a tak má napomoci vypořádat drobné újmy přednostně dohodou mezi poškozeným a povinnou osobou, tj. mimosoudně. Ustanovení § 6 představovalo významnou odchylku od úpravy obsažené ve směrnici 85/374/EHS. V případě škody na věci (nikoliv pro škodu na zdraví, resp. usmrcení) odpovídal totiž výrobce za vzniklou škodu, pokud přesáhla 5 000 Kč. Dolní prahová hodnota je ve směrnici stanovena částkou 500 EUR,¹²¹ což v současných podmínkách měněního se kurzu odpovídá cca 13 400 Kč. Tato částka však nebyla do zákona v plném rozsahu promítnuta, protože byla považována v našich podmínkách za příliš vysokou, vzhledem k rozdílům v příjmové úrovni a kupní síle v ČR a EU. Zákonodárce tak zakotvil (v rozporu se směrnicí) pevnou částku ve výši 5 000 Kč. Původně byl dolní limit navržen dokonce ve výši 2 000 Kč. Při stanovení tohoto limitu bylo přihlédnuto k cenám spotřebních výrobků na našem trhu, u nichž by mohlo nejčastěji docházet k uplatňování nároků podle zvláštního zákona.¹²² V souvislosti s přijetím České republiky do Evropské unie se zákonodárce výši tohoto limitu znovu zabýval. Zrušil

¹¹⁹ § 1 zákona č. 59/1998 Sb.

¹²⁰ § 6a zákona č. 59/1998 Sb.

¹²¹ Článek 9 písm. b) směrnice 85/374/EHS

¹²² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

ustanovení § 6 a nahradil je novým ustanovením § 6a, jež je plně v souladu se zněním směrnice (viz. výše). Při úvaze určit výši dolní prahové hodnoty byla zvažována i možnost stanovit tento limit násobkem minimální mzdy, resp. životního minima. Naproti tomu „Řecká republika tím, že nepřijala vnitrostátní ustanovení provádějící prahovou hodnotu ve výši 500 EUR podle čl. 9 písm. b) směrnice, nesplnila povinnosti, které pro ni vyplývají z tohoto ustanovení“.¹²³ Soud své rozhodnutí odůvodnil tím, že směrnice harmonizuje v otázkách, které upravuje, právní a správní předpisy členských států v plném rozsahu, že prostor pro uvážení, které mají členské státy při úpravě odpovědnosti za vadné výrobky, je v plném rozsahu vymezen samotnou směrnicí a musí být vyvozen z jejího znění, cíle a systematiky a že směrnice neobsahuje žádné ustanovení výslovně opravňující členské státy k přijetí nebo ponechání si striktnějších ustanovení v otázkách, které upravuje, k zajištění vyšší úrovně ochrany spotřebitele.

Český zákonodárce nevyužil možnost zakotvenou v čl. 16 směrnice a nestanovil horní limit výše náhrady škody podle zvláštního zákona.¹²⁴

Zkoumaná zvláštní úprava je tak omezena jen na určité věci a to pouze na případy významnějších škod. Právo na náhradu škody nedosahující výše stanovené zákonem, či na věci jiné, než vymezené zákonem, je však vynutitelným právem poškozeného. Toto právo lze vypořádat nikoliv na základě zvláštního zákona č. 59/1998 Sb., ale buď prostřednictvím mimosoudního vypořádání mezi poškozeným spotřebitelem a odpovědným subjektem, tj. výrobcem, anebo soudně podle obecné občanskoprávní úpravy odpovědnosti za škodu (§ 420 ObčZ).

Podle výslovné dikce zákona č. 59/1998 Sb. se při určení způsobu a rozsahu (výše) náhrady škody aplikují příslušná ustanovení občanského zákoníku.¹²⁵ V souladu s § 442 ObčZ se škoda (jako kategorie občanského práva) chápe jako újma, která nastala (která se projevuje) v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tedy (nedochází-li k naturální restituci) napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především poskytnutím peněz.¹²⁶ Dojde-li v důsledku vady výrobku ke škodě na věci, ve smyslu zákona, hradí se na základě principu plné náhrady jak skutečná škoda (*damnum emergens*), tak ušlý zisk (co poškozenému ušlo;

¹²³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. dubna 2002 – Komise Evropských společenství proti Řecké republice (Věc C-154/00)

¹²⁴ Článek 16 odst. 1 směrnice 85/374/EHS „Každý členský stát může stanovit omezení celkové odpovědnosti výrobce za škodu vzniklou úmrtím nebo úrazem a způsobenou stejným druhem zboží se stejnou vadou částkou, která nesmí být nižší než 70 milionů ECU“.

¹²⁵ § 10 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb. „Pokud tento zákon nestanoví jinak, použije se ustanovení občanského zákoníku“.

¹²⁶ R 55/71

lucrum cessans). „Skutečnou škodou se rozumí újma spočívající ve zmenšení majetkového stavu poškozeného a reprezentující majetkové hodnoty, které by bylo nutno vynaložit, aby došlo k uvedení věci do původního stavu“.¹²⁷ Ušlý zisk je pak újmou spočívající v tom, že u poškozeného nedojde v důsledku škodné události k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo očekávat s ohledem na pravidelný běh věci. Obě tyto formy škody jsou v zásadě rovnocenné a existence jedné z nich není podmínkou vzniku a uplatnění druhé formy.¹²⁸ Škoda se hradí v penězích (relutární plnění). Výši peněžité náhrady, vyjadřující náklady na uvedení věci do původního stavu, je třeba zjistit a stanovit objektivně a nezávisle na okolnostech souvisejících se škodnou událostí. Není-li uvedení věci do původního stavu možné, pak vodítkem pro stanovení výše náhrady škody je výše nákladů, které jsou nutné k tomu, aby odškodnění bylo poskytnuto jinak než uvedením věci v předešlý stav (například náklady na obstarání stejné nebo obdobné věci).¹²⁹ Požádá-li však o to poškozený a je-li to možné a účelné, hradí se škoda uvedením do předešlého stavu (*restitutio in integrum*), přičemž o úhradu škody uvedením do předešlého stavu musí poškozený sám požádat (nikoliv tedy jen souhlasit s uvedením do předešlého stavu), a musí být zároveň naplněn předpoklad, že toto uvedení do předešlého stavu je možné a účelné.¹³⁰

Ustanovení § 443 ObčZ stanoví, že při určení výše náhrady škody způsobené na věci se vychází z ceny v době poškození; tj. nákladů, které je třeba vynaložit na uvedení věci do původního stavu. U náhrady škody na věci (a to jak movité, tak i nemovité) není stanoven žádný limit, přičemž nejde jen o škodu na věci, ale i o škodu na věci způsobenou zničením věci. Dojde-li ke škodě na nové věci, poskytuje se náhrada v plné výši její ceny, u věcí starších, použitých či částečně opotřebených je nutné zjistit obecnou cenu, kterou tyto věci měly v době poškození, k ceně zvláštní obliby se přitom nepřihlíží. Při stanovení výše náhrady škody, kterou učinil sám poškozený uvedením v předešlý stav, se vychází z toho, co bylo na opravu vynaloženo, hradí se však jen účelně vynaložené náklady na uvedení věci do původního stavu.¹³¹

Dojde-li v důsledku vady výrobku ke škodě na zdraví nebo k usmrcení spotřebitele, zákon žádná zvláštní ustanovení neobsahuje. Způsob a rozsah náhrady škody v případě újmy na zdraví spotřebitele je upraven v §§ 444 až 449 ObčZ. K poškození zdraví dochází za života poškozeného. Lidský život počíná porodem, kdy dítě opustí lůno matky a začne

¹²⁷ R III/67, R 55/71

¹²⁸ PR 4/96

¹²⁹ R 25/90

¹³⁰ § 442 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb.

¹³¹ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1167

vykazovat základní biologické funkce. Končí smrtí, tj. zánikem funkce mozku, kterou označujeme jako celebrární smrt. Poškození plodu tudíž není chápáno jako poškození jedince, ale jako škoda na zdraví matky.¹³² Při škodě na zdraví se hradí účelné náklady spojené s léčením.¹³³ Daný stav bude praktický tam, kde některé složky léčebné péče nebudou kryty zdravotním pojištěním. Dále se hradí ztráta na výdělků po dobu pracovní neschopnosti poškozeného, která činí rozdíl mezi jeho průměrným výdělkem před poškozením a nemocenským, a ztráta na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě, která činí rozdíl mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu nebo částečného invalidního důchodu.¹³⁴ Při škodě na zdraví se jednorázově odškodňují i nemajetkové (imateriální) újmy, tj. bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění.¹³⁵ Právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění je vázáno jen na osobu poškozeného (osobnostní právo), nepřechází na dědice a není podstatné, zda bylo pravomocným rozhodnutím přiznáno, či nikoliv. Bolestným se odškodňují bolesti, které poškozený vytrpěl při úrazu a při odstraňování následků úrazu (při tzv. rehabilitaci). Náhradou za ztížení společenského uplatnění se rozumí odškodnění, za nepříznivé důsledky (poškození zdraví) pro životní úkony poškozeného. V souvislosti s vlivem poškození zdraví na výkon zaměstnání se v rámci náhrady za ztrátu na výdělků odškodňuje snížení výdělků, zatímco v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění se odškodňuje omezení možnosti seberealizace a společenského uplatnění v návaznosti na výkon povolání (ve smyslu profese) bez přímé souvislosti s výší výdělků (odškodnění tu přichází v úvahu, i kdyby ke snížení výdělků nedošlo).¹³⁶ Výši, do které lze poskytnout náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění, a určování výše náhrady v jednotlivých případech, stanoví vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, která s účinností od 1. ledna 2002 nahradila již nevyhovující vyhlášku č. 32/1965 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění. Za škodu usmrcením náleží pozůstalým¹³⁷ jednorázové odškodnění.¹³⁸ Při usmrcení se tedy peněžitým důchodem hradí náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý poskytoval

¹³² *Těmín, T.*, Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 10

¹³³ § 449 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb.

¹³⁴ § 445 a § 447 zákona č. 40/1964 Sb.

¹³⁵ § 444 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb.

¹³⁶ R 22/92

¹³⁷ Odškodnění náleží podle § 444 odst. 3 písm. a) až f) zákona č. 40/1964 Sb. manželovi nebo manželce, každému dítěti, každému rodiči, každému sourozenci a každé další osobě žijící ve společné domácnosti s usmrceným.

¹³⁸ § 444 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb.

výživu nebo jí byl povinen poskytovat, a též přiměřené náklady spojené s pohřbem tomu, kdo je vynaložil. Odpovědným subjektem podle zákona č. 59/1998 Sb. je výrobce.

Soud přiměřeně sníží náhradu škody z důvodů zvláštního zřetele hodných.¹³⁹

5.12. Výrobce (§ 2)

Ustanovení § 2 vymezuje pro účely zákona základní pojem výrobce, a to v souladu se směrnicí 85/374/EHS. Zákon č. 59/1998 Sb. stanoví, že nositeli odpovědnosti jsou v první řadě výrobci, neboť cílem úpravy je zamezit uvádění vadných výrobků do oběhu přímo ve výrobním procesu. V souladu se směrnicí 85/374/EHS je však tato odpovědnost rozšířena i na další subjekty distribučního řetězce, které nejsou přímými výrobci (výrobci v doslovném znění tohoto pojmu).

Výrobcem se pro účely zákona č. 59/1998 Sb. rozumí tyto kategorie subjektů:

A. ten, kdo v konečné (finální) podobě výrobek či dodanou surovinu, resp. součást výrobku, skutečně vyrobí, tzn. kdo se bezprostředně podílí na jeho vzniku (skutečný výrobce),¹⁴⁰

Půjde většinou o podnikatele ve smyslu § 2 obchodního zákoníku.

B. ten, kdo uvede na výrobku své obchodní jméno, ochrannou známku, nebo jiný rozlišovací (identifikační) znak, kterým se odlišuje od jiného výrobce, tzn. kdo se za výrobce vydává (úmyslně se prezentuje jako výrobce), ale sám se na výrobě výrobku bezprostředně neúčastní (kvazivýrobce, resp. zdánlivý výrobce),¹⁴¹

Jménem je nutno rozumět nejen obchodní firmu ve smyslu § 8 an. ObchZ, název právnické osoby podle § 19b ObčZ, ale i jméno občanské. Za jiný rozlišovací znak lze považovat takový hmotný prvek, který není ani jménem ve výše uvedeném smyslu, ani ochrannou známkou, a který je způsobilý rozlišit od sebe osoby výrobců.¹⁴²

Takové pojetí je plně kompatibilní se směrnicí. Původní text zákona byl ze strany Evropské komise zpochybněn pro možný chybný výklad, kdy za odpovědnou osobu mohl být pokládán i dodavatel, který na výrobku umístil svoji obchodní značku, ale nevydával se tím za výrobce.¹⁴³

C. každá osoba (dovozce neboli importér), která v rámci své obchodní činnosti doveze do České republiky výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného způsobu užití

¹³⁹ § 450 zákona č. 40/1964 Sb.

¹⁴⁰ § 2 písm. a) zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁴¹ § 2 písm. a) zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁴² *Témín, T.*, Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 6

¹⁴³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 209/2000 Sb.

(distribuce); tím není dotčena odpovědnost výrobce podle § 2 písm. a) citovaného zákona,¹⁴⁴

Tento dovětek poukazuje na solidární povahu odpovědnosti více výrobců. Pojem nájmu či jiné formy užití v rámci obchodní činnosti je značně široký, a vedle běžného nájmu zahrnuje rovněž tzv. finanční leasing podle § 489 an. ObchZ, tj. koupi najaté věci, ale i jiné formy užití výrobku dovozcem v rámci jeho obchodní činnosti, což zahrnuje rovněž činnosti s podnikáním související.¹⁴⁵ Prodej, tj. zcizení směrem ke spotřebiteli, bude uskutečněn smlouvou podle § 588 an. ObčZ nebo podle § 409 an. ObchZ a nájem, tj. dočasné přenechání výrobku spotřebiteli, podle § 663 an. ObčZ nebo podle § 630 an. ObchZ. Zákon uvádí, že stačí výrobek pouze dovést za účelem činností v předpisu uvedených, nestanoví předpoklad spočívající ve skutečném zcizení výrobku.

D. každá osoba, která výrobek poškozenému spotřebiteli dodala (dodavatel, obchodník, prodejce) za podmínky, že výše uvedenými způsoby nelze výrobce určit (identifikovat), pokud ve lhůtě jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody nesdělí poškozenému totožnost skutečného výrobce podle § 2 písm. a) zákona nebo osoby, která mu výrobek dodala; totéž platí v případě dovozu, pokud není známa osoba, která výrobek dovezla podle § 2 písm. b), i když je výrobce podle § 2 písm. a) znám.¹⁴⁶

Zákon tímto způsobem zajišťuje, že poškozený bude mít v každé situaci reálnou možnost uplatnit své právo na náhradu škody vůči alespoň jedné odpovědné osobě. Ustanovení § 2 písm. b) pokrývá případy dovezeného výrobku, kdy by se poškozený mohl často jen velmi obtížně domáhat svého práva na náhradu škody vůči výrobci sídlícímu mimo území České republiky. Tutéž funkci plní ustanovení § 2 písm. c), jež pokrývá situace, kdy výrobci dle předchozích ustanovení nejsou známi, resp. v případě dovozu je sice cizí výrobce znám, ale nelze identifikovat dovozce, v těchto případech stíhá odpovědnost dodavatele, nesdělí-li poškozenému totožnost osob v předchozích člancích distribučního řetězce. V případě dodavatelů by toto ustanovení tedy mělo plnit především funkci preventivní.¹⁴⁷

Otázkou zůstává, co zákonodárce mínil pod institutem uplatnění práva, když citovaný zákon nestanoví žádnou povinnost poškozeného své právo na náhradu škody uplatnit u povinné osoby s tím, že nesplnění povinnosti by bylo sankcionováno prekluzí nároku na náhradu škody. Z výše uvedeného by bylo možné dovodit, že v případě,

¹⁴⁴ § 2 písm. b) zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁴⁵ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1153

¹⁴⁶ § 2 písm. c) zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁴⁷ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1153

kdy výrobce podle § 2 písm. a) zákona není znám, je nutno u dodavatele výrobku uplatnit svůj nárok na náhradu škody způsobené v důsledku vady dodaného výrobku.¹⁴⁸

Český zákonodárce zvolil ke sdělení totožnosti výrobce poškozenému dodavatelem poměrně krátkou lhůtu jednoho měsíce. Směrnice 85/374/EHS naproti tomu považuje každého dodavatele výrobku za výrobce, pokud neuvědomí poškozenou osobu v přiměřené lhůtě o totožnosti výrobce nebo osoby, která mu výrobek dodala.¹⁴⁹ Cílem takové úpravy je zjistit totožnost skutečného výrobce. Odpovědnost ostatních osob (dovozce či dodavatele) nastupuje v zájmu ochrany práv spotřebitele tehdy, nelze-li zjistit totožnost výrobce.

Soudní dvůr ES v této souvislosti vyslovil porušení povinností vyplývajících ze směrnice 85/374/EHS, konkrétně porušení čl. 3 odst. 3, Dánským královstvím, které přijalo a ponechalo v platnosti ustanovení, jež činí zprostředkující dodavatele, kteří se podílejí na distribučním řetězci, odpovědné za stejných podmínek jako výrobce.¹⁵⁰ Francouzská republika tím, že považovala dodavatele vadného výrobku za odpovědného stejně jako výrobce, nelze-li totožnost výrobce určit, zatímco dodavatel v přiměřené lhůtě uvědomil poškozeného o totožnosti osoby, která mu výrobek dodala, neprovedla v plném rozsahu opatření, která vyplývají z rozsudku ze dne 25. dubna 2002, Komise v. Francie (C-52/00), a tím nesplnila povinnosti, které pro ni vyplývají z čl. 228 Smlouvy ES. Francouzské republiky bylo uloženo penále.¹⁵¹

Stejně tak bylo vysloveno Soudním dvorem ve věci Skov Aeg v. Bilka Lavprisvarehus A/S a Bilka Lavprisvarehus A/S v. Jette Mikkelsen, Michael Due Nielsen, že směrnice 85/374/EHS „brání vnitrostátnímu právnímu pravidlu, podle kterého dodavatel nese, nad rámec případů taxativně vyjmenovaných v jejím čl. 3 odst. 3, odpovědnost bez zavinění, kterou tato směrnice zavádí a přičítá výrobcí, a nebrání vnitrostátnímu právnímu pravidlu, podle kterého má dodavatele povinnost nést v plném rozsahu odpovědnost výrobce za zavinění, pokud, v souladu s článkem 13 zmíněné směrnice, režim zavedený posledně uvedenou nevyklučuje použití jiných režimů smluvní nebo mimosmluvní odpovědnosti potud, pokud jsou založeny na odlišných základech, jako je odpovědnost za skryté vady nebo zavinění“.¹⁵² Jelikož totiž směrnice harmonizuje v plném rozsahu

¹⁴⁸ Těmín, T., Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 6

¹⁴⁹ Článek 3 odst. 3 směrnice 85/374/EHS

¹⁵⁰ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 5. července 2007 – Komise Evropských společenství v. Dánské království (Věc C-327/05), Úř. věst. C 257, 15. 10. 2005

¹⁵¹ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 14. března 2006 – Komise Evropských společenství v. Francouzská republika (Věc C-177/04), Úř. věst. C 118, 30. 4. 2004

¹⁵² Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 10. ledna 2006 – Skov Aeg v. Bilka Lavprisvarehus A/S a Bilka Lavprisvarehus A/S v. Jette Mikkelsen, Michael Due Nielsen (Věc C-402/03), Úř. věst. C 304, 13. 12. 2003

otázky, které upravuje, je třeba určení okruhu odpovědných osob provedené v jejích člácích 1 a 3 považovat za taxativní. Tudíž pokud čl. 3 odst. 3 směrnice stanoví odpovědnost dodavatele, pouze pokud nelze určit výrobce, vnitrostátní právní úprava, která stanoví přímou odpovědnost dodavatele za vady výrobku ve vztahu k poškozeným osobám, rozšiřuje tento okruh odpovědných osob.

5.13. Vada výrobku (§ 4)

Pojetí vady, resp. vadnosti, v právním řádu České republiky vychází z římského práva. Vadné plnění spočívá v tom, že dlužník neplní řádně a včas a jestliže neučiní, co slíbil. Tato zásada je v našem právním řádu zakotvena například v § 499 ObčZ, resp. v § 422 ObchZ (s přihlédnutím k § 420 ObchZ).¹⁵³ Směrnice 85/374/EHS nedefinuje vadu, resp. vadnost výrobku, obecně, nýbrž definuje závadnost výrobku jeho nebezpečností. Výrobek je vadný, neposkytuje-li bezpečnost, kterou je osoba, s přihlédnutím ke všem okolnostem, oprávněná očekávat.¹⁵⁴ Vada je v tomto pojetí důvodem odpovědnosti za škodu způsobenou nebezpečností výrobku, nikoliv důvodem odpovědnosti za vady.¹⁵⁵ Pojem bezpečného výrobku nebyl až do přijetí zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, v českém právu obsažen. S ohledem na tuto skutečnost se při jeho výkladu vycházelo ze směrnice Rady 92/59/EHS ze dne 29. června 1992 o všeobecné bezpečnosti výrobků. Ta byla nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků. Povinnost výrobce uvádět na trh pouze bezpečné výrobky byla vyňata ze zákona č. 22/1997 Sb. a institut bezpečného výrobku byl nově vymezen v souladu se směrnicí v zákoně č. 102/2001 Sb. Bezpečným výrobkem je pak „výrobek který za běžných nebo rozumně předvídatelných podmínek užití nepředstavuje po dobu stanovenou výrobcem nebo po dobu obvyklé použitelnosti nebezpečí, nebo jehož užití představuje pro spotřebitele vzhledem k bezpečnosti a ochraně zdraví pouze minimální nebezpečí při užívání výrobku“.¹⁵⁶ Více k institutu bezpečného výrobku viz. kapitola *Zákon č. 102/2001 Sb.*,

¹⁵³ § 499 zákona č. 40/1964 Sb. „Kdo přenechá jinému věc za úplatu, odpovídá za to, že věc v době plnění má vlastnosti výslovně vymíněné nebo obvyklé, že je ji možno použít podle povahy a účelu smlouvy nebo podle toho, co účastníci ujednali, a že věc nemá právní vady“.

§ 422 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb. „Poruší-li prodávající povinnosti stanovené v § 420, má zboží vady“.

¹⁵⁴ Článek 6 odst. 1 směrnice 85/374/EHS

¹⁵⁵ Judikatura (R7/67) zastává správný názor, že „odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku je nezávislá na tom, zda a jaké nároky by poškozený mohl případně uplatňovat z odpovědnosti za vady vůči organizaci, od které výrobek koupil“.

¹⁵⁶ § 3 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb.

o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků).

Zákon č. 59/1998 Sb. vymezuje pojem vady výrobku v souladu se směrnicí 85/374/EHS. Výrobek je vadný nikoliv z hlediska jeho způsobilosti k použití, nýbrž proto, že z hlediska bezpečnosti jeho normálního užití nezaručuje spotřebitelské veřejnosti vlastnosti, které mohla od výrobku oprávněně (legitimně) očekávat.¹⁵⁷ Zákon tak formuluje všeobecný požadavek bezpečného výrobku. Bezpečností výrobku se přitom rozumí bezpečnost nejen z hlediska jeho výrobní technologie, technické i designové konstrukce, nýbrž i bezpečnost s ohledem na prezentaci výrobku (například předvedení, nabídka, ukázka výrobku apod.) včetně poskytnutých informací (resp. jejich nedostatku či neúplnosti) týkajících se rizik užití výrobku, nebo s ohledem na předpokládaný účel, ke kterému má výrobek sloužit, anebo s ohledem na dobu, kdy byl výrobek uveden na trh.¹⁵⁸ Dikce zákona v původním znění „s ohledem na informace o výrobku“ byla významově užší než výraz „prezentace výrobku“ použitý ve směrnici,¹⁵⁹ který navíc nestanoví žádné omezení z hlediska osob provádějících prezentaci či poskytujících informaci o výrobku prodávajícím či výrobcem. Novelizovanou úpravou tak došlo k rozšíření původního znění o pojem prezentace výrobku, a tak ke zvýhodnění (v souladu se směrnicí) poškozeného oproti výrobcí.¹⁶⁰

Uvedení výrobku na trh vymezuje zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů.¹⁶¹ Tento okamžik je důležitý zejména pro počátek běhu zákonných lhůt.¹⁶²

Výrobek však nelze považovat za vadný pouze z toho důvodu, že byl později uveden na trh (do oběhu) jiný a z hlediska bezpečnosti dokonalejší výrobek.¹⁶³ Tato zákonná dikce je výsledkem recepce čl. 6 odst. 2 směrnice 85/374/EHS, dle kterého „se výrobek nepokládá za vadný jen z toho důvodu, že je následně uveden do oběhu lepší výrobek“. Pojem lepší se vztahuje k odst. 1 téhož článku směrnice a znamená, že lepším výrobkem je výrobek, který poskytuje spotřebiteli větší míru bezpečnosti, resp. je méně nebezpečným.

¹⁵⁷ § 4 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁵⁸ § 4 odst. 1 písm. a), b), c) zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁵⁹ Článek 6 odst. 1 písm. a) směrnice 85/374/EHS

¹⁶⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 209/2000 Sb.

¹⁶¹ § 2 písm. b) zákona č. 22/1997 Sb. Uvedením výrobku na trh se rozumí „okamžik, kdy je výrobek na trhu Evropského společenství poprvé úplatně nebo bezúplatně předán nebo nabídnut k předání za účelem distribuce nebo používání nebo kdy jsou k němu poprvé převedena vlastnická práva, nestanoví-li zvláštní zákon jinak“.

¹⁶² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁶³ § 4 odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb.

Vadu výrobku tak ve smyslu nedostatku jeho oprávněně (legitimně) očekávané bezpečnosti pro spotřebitele nelze chápat jako sníženou užitnou hodnotu výrobku, jeho nekvalitní funkci, jeho neúměrné či předčasné opotřebení atd., neboli jeho sníženou způsobilost použít jej ke smluvenému či obvyklému účelu neodpovídající poskytnuté úplatě.¹⁶⁴ Takové druhy vad jsou kryty smluvní odpovědností za vady podle § 619 n. (odpovědnost za vady prodané věci) ve spojení s § 499 n. (odpovědnost za vady) občanského zákoníku.

5.14. Zproštění odpovědnosti (§ 5)

Zákon č. 59/1998 Sb. odpovídá směrnici 85/374/EHS, i pokud jde o stanovení případů, kdy je odpovědnost výrobce za způsobenou škodu vyloučena (tzv. liberace, exonerace). Směrnice i zákon vycházejí z režimu objektivní odpovědnosti, která je nezávislá na zavinění. Objektivní odpovědnost výrobce však není absolutní. Odpovědná osoba se může zprostit odpovědnosti za škodu toliko z důvodů stanovených právním předpisem. Liberační důvody, při jejichž prokázání se výrobce může zcela nebo částečně zprostit odpovědnosti za škodu, zákon stanoví taxativním výčtem. Žádné další skutečnosti na straně výrobce pro zproštění odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku nelze proto uplatňovat.¹⁶⁵ Účelem stanovení liberačních důvodů je zajistit spravedlivé rozložení rizik mezi výrobce a poškozeného spotřebitele. Důkazní povinnost i důkazní břemeno ohledně stanovených liberačních důvodů spočívá na výrobcu.

Zákon vypočítává tyto jednotlivé liberační důvody, kdy výrobce neodpovídá za škodu způsobenou vadou výrobku, jestliže:

A. prokáže, že výrobek do oběhu (na trh) v rámci své běžné obchodní činnosti neuvedl, tj. že jej neučinil přístupným ani spotřebitelské veřejnosti, ani například dalšímu výrobcu jako zhotoviteli finálního výrobku.¹⁶⁶

Uvedení do oběhu je proces zpřístupňování užitkových vlastností výrobků spotřebitelům v rámci řádné obchodní činnosti výrobce. Probíhá jako dobrovolný akt, zpravidla za úplatu. Z toho se vyvozuje, že například výrobce nebude odpovědný za škodu vzniklou jako důsledek vadnosti výrobku, který mu byl zcizen.¹⁶⁷ Pro výklad pojmu uvedení výrobku na trh je nutno aplikovat zákon č. 22/1997 Sb.¹⁶⁸ Navzdory své důležitosti

¹⁶⁴ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv, *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 561

¹⁶⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁶⁶ § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁶⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁶⁸ § 2 písm. b) zákona č. 22/1997 Sb. „Pro účely tohoto zákona se rozumí uvedením výrobku na trh okamžik, kdy je výrobek na trhu Evropského společenství poprvé úplatně nebo bezúplatně předán nebo nabídnut

není tento pojem ve směrnici definován. V době přípravy směrnice bylo považováno za zbytečné definovat pojem uvedený do oběhu, jelikož, jak je uvedeno v důvodové zprávě Komise k návrhu směrnice, „*byl považován za vysvětlující sebe sama v běžném významu slov*“. Podle této důvodové zprávy je výrobek obvykle uveden do oběhu, pokud je vpuštěn do distribučního řetězce. Soudní dvůr ES¹⁶⁹ se k tomuto pojmu vyslovil tak, že „*výrobek je uveden do oběhu, když je výrobní proces provedený výrobcem ukončen a výrobek vstupuje do procesu prodeje, kdy je nabízen veřejnosti za účelem používání nebo spotřeby*“.¹⁷⁰ Dále soud v konstatoval, že „*vadný výrobek je uveden do oběhu, pokud je používán při poskytnutí konkrétní zdravotnické služby, spočívající v přípravě lidského orgánu pro transplantaci, a škoda způsobená na tomto orgánu je výsledkem takové přípravy*“.¹⁷¹

B. s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat, že vada výrobku, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy výrobce uvedl výrobek na trh (do oběhu), nebo nastala později (vada vznikla teprve po této době).¹⁷²

Formulace „*s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat*“, kterou doplnila novela, znamená relativní posílení důkazního břemena na straně výrobce.¹⁷³ Okamžik uvedení výrobku na trh je důležitý zejména proto, že na výrobci nelze spravedlivě požadovat, aby nesl odpovědnost za vadnost výrobku, která vznikla bez jeho přičinění (například u přepravců, kteří přispěli ke vzniku vady neodbornou přepravou, nebo u prodejců nedodržením skladovacích podmínek).¹⁷⁴

C. výrobek nevyrobil za účelem prodeje nebo jiné formy použití pro podnikatelské účely, ani že výrobek nebyl vyroben nebo jím šířen v rámci jeho podnikatelské (distributorské) činnosti.¹⁷⁵

Výrobce sice výrobek vyrobil, ale tento výrobek nebyl určen pro uvedení na trh (například exponáty pro výstavu, prototypy, zkušební vzorky atd.). Zákon promiscue užívá výrazu obchodní činnost a podnikatelská činnost (srov. § 2 písm. b) zákona)

k předání za účelem distribuce nebo používání nebo kdy jsou k němu poprvé převedena vlastnická práva, nestanoví-li zvláštní zákon jinak“.

¹⁶⁹ Stanovisko generálního advokáta L. A. Geelhoeda: „*výrobek je uveden do oběhu od okamžiku, kdy byl převeden osobou nebo společností, nad kterou výrobce vykonává účinnou kontrolu, na osobu nebo společnost, nad kterou výrobce takovou kontrolu nevykonává*“.

¹⁷⁰ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 9. února 2006 – Declan O’Byrne v. Sanofi Pasteur MSD Ltd, Sanofi Pasteur SA (Věc C-127/04), Úř. věst. C 106, 30. 4. 2004

¹⁷¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. května 2001 – Henning Vedfald proti Arhus Amtskommune (Věc C-203/99)

¹⁷² § 5 odst. 1 písm. b) zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁷³ Původní úprava v zákoně šla nad rámec směrnice 85/374/EHS, která ukládá v čl. 7 písm. b) výrobci prokázat, „*že je vzhledem k okolnostem pravděpodobné, že vada, neexistovala...*“ oproti zákonu, který vyžadoval od výrobce prokázat, že „*vada výrobku, která způsobila škodu, neexistovala...*“.

¹⁷⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁷⁵ § 5 odst. 1 písm. c) zákona č. 59/1998 Sb.

D. vada výrobku je důsledkem plnění těch ustanovení právních předpisů (například hygienických, technických), která byla vydána veřejnými orgány a jsou pro výrobce závazná.¹⁷⁶

Ustanovení reaguje na situaci, kdy výrobce přesně dodržel pro něj závazné předpisy, a přesto vyrobil vadné výrobky, jež následně způsobily škodu (například vada vznikla v důsledku dodržení jakosti výrobku, která byla právním předpisem předepsána). Nedodržáním uvedených závazných předpisů by se však výrobce vystavoval nebezpečí, že vůči němu budou uplatněny sankce v uvedených předpisech obsažené.¹⁷⁷ Musí se však jednat o takové právní předpisy, které jsou pro výrobce závazné. Novelizovaným zněním došlo ke zpřesnění ustanovení, v původním znění požadavek závazných předpisů nebyl stanoven jednoznačně.

E. stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit a rozpoznat jeho vadu (tzv. *development risk*, *vývojové riziko*).¹⁷⁸

Vědeckými znalostmi rozumíme kompletní poznatky o hmotné kultuře a o světě, který ji obklopuje. Technické poznatky lze definovat jako souhrn všech vědomostí, které jsou prakticky využitelné při výrobě výrobků, nebo jsou obsažené v příslušných pravidlech pro správný výrobní proces.¹⁷⁹ V daném případě se však nejedná o stav a úroveň znalostí konkrétního výrobce, nýbrž o stav všeobecný. Stav vědy a techniky je dále vždy nutné vztahovat k okamžiku uvedení výrobku na trh, neboť později již výrobce nemá faktickou možnost technickou úroveň výrobku ovlivnit. Soudní dvůr se ve věci Komise Evropských společenství v. Spojené království Velké Británie a Severního Irska vyslovil k interpretaci článku 7 směrnice 85/374/EHS, který zakládá skutečnost, která vede ke zproštění odpovědnosti výrobce, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek do oběhu, nebyl takový, aby umožnil odhalit vadu. Tím, že ustanovení článku 7 písm. e) odkazuje přímo na vědecké a technické znalosti v době, kdy uvedl výrobek do oběhu, nesměřuje speciálně na praxi a bezpečnostní standardy užívané v průmyslovém odvětví, ve kterém výrobce působí, ale bez jakéhokoliv omezení na stav vědeckých a technických znalostí, který zahrnuje nejvyšší úroveň těchto znalostí, které existovaly v době, kdy byl dotčený výrobek uveden do oběhu. Dotčené liberační ustanovení nebere v úvahu stav znalostí, o kterých dotčený výrobce byl nebo mohl být skutečně nebo subjektivně informován, ale objektivní stav vědeckých a technických

¹⁷⁶ § 5 odst. 1 písm. d) zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁷⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁷⁸ § 5 odst. 1 písm. e) zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁷⁹ *Témín, T.*, Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 12

znalostí, o kterých se předpokládá, že byl výrobce informován. Znění článku 7 písm. e) nutně předpokládá, že rozhodné vědecké a technické znalosti musely být v době, kdy byl dotčený výrobek uveden do oběhu, přístupné.¹⁸⁰

Tento liberační důvod vyvolával nejvíce kontroverzních stanovisek při formulování obsahu směrnice. Každý členský stát může ve svých právních předpisech zachovat nebo stanovit, že výrobce je odpovědný, i když prokáže, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek do oběhu, neumožňoval odhalit existenci vady.¹⁸¹ Vyloučení tohoto důvodu ze stanoveného výčtu liberačních důvodů umožňuje, v zájmu zvýšení ochrany spotřebitele, odpovědnost výrobce za škodu zpřísnit. Takový postup však zaujalo jen velmi málo členských států, konkrétně Finsko, Lucembursko, Norsko, Španělsko. Mohlo by totiž mít za následek zpomalení inovačních procesů, zejména v těch odvětvích průmyslu, která v důsledku prudkého vědeckotechnického rozvoje podléhají rychlému rozvoji a změnám. Tento stav by dále vedl ke zhoršení právního postavení tuzemských výrobců ve srovnání s právním postavením výrobců ve státech, jejichž národní právní řád liberační důvod uplatit umožňují.¹⁸² Naopak jeho zařazením jsou dány liberálnější podmínky pro výrobce, a tím inovační rozvoj v mnoha oblastech průmyslu není ohrožen.¹⁸³ Rovněž v tomto případě je pro aplikaci důležitý § 2 písm. b) zákona č. 22/1997 Sb. definující dobu uvedení na trh.

Zákon stanoví i zvláštní liberační důvod, kdy „výrobce součásti výrobku se odpovědnosti zproští, jestliže prokáže, že vada byla způsobena konstrukcí výrobku, do něhož byla součástí výrobku zapracována, nebo byla způsobena návodem k výrobku“.¹⁸⁴ Společné a nerozdílné (solidární) odpovědnosti se tak mohou zprostit ti výrobci dílčích výrobků (součástí), jejichž výrobky jsou bezpečné, ale byly zapracovány do špatně provedeného konečného výrobku nebo výrobce konečného výrobku vypracoval nesprávný návod k použití.¹⁸⁵ Zákon č. 102/2001 Sb. rovněž stanoví, že „možnost dosažení vyšší úrovně bezpečnosti nebo dostupnosti jiných výrobků představujících nižší stupeň rizika není důvodem k tomu, aby byl výrobek považován za nebezpečný“.¹⁸⁶

¹⁸⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 29. května 1997 – Komise Evropských společenství v. Spojené království Velké Británie a Severního Irska (Věc C-300/95)

¹⁸¹ Článek 15 odst. 1 písm. b) směrnice 85/374/EHS

¹⁸² Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv, Občanské právo hmotné 2. Praha: Aspi, a. s., 2002, s. 581

¹⁸³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁸⁴ § 5 odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁸⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁸⁶ § 3 odst. 6 zákona č. 102/2001 Sb.

5.15. Spoluzavinění poškozeného (§ 5 odst. 3)

Zákon zavádí režim snížení nebo úplného zproštění odpovědnosti výrobce v případech, kdy je s přihlédnutím ke všem okolnostem škoda způsobena jak vadou výrobku, tak i vinou poškozeného či osoby, za kterou poškozený nese odpovědnost. Takový režim vyplývá směrnice 85/374/EHS, která stanoví, že „odpovědnost výrobce může být snížena nebo neuznána, je-li s přihlédnutím ke všem okolnostem škoda způsobena jak vadou výrobku, tak zaviněním poškozené osoby nebo osoby, za niž je poškozená osoba odpovědná“.¹⁸⁷ Výrobce se tak odpovědnosti zcela nebo částečně zproští tehdy, jestliže prokáže, že vznik škody způsobil svým jednáním nebo opomenutím poškozený nebo osoba, za kterou je poškozený odpovědný.¹⁸⁸ Škoda tak v tomto případě vzniká nesprávným použitím vadného výrobku samotnou poškozenou osobou (například poškozený jedná při užívání výrobku v rozporu s instrukcemi, popř. s návodem výrobce, atd.).

Z preventivně výchovného i celkově motivačního hlediska je namístě, aby se poškozený sám spoluúčastnil na nesení vzniklé škody, popř. aby ji za určitých okolností nesl celou sám.¹⁸⁹ Je třeba vycházet z toho, že není-li způsobení škody škůdcem výlučné, není dán ani důvod jeho výlučné odpovědnosti. Při vzniku škody může spolupůsobit i nezaviněný úkon poškozeného, tedy objektivní skutečnost, a ta má zatěžovat toho, koho postihla, tedy poškozeného.¹⁹⁰

5.16. Spolupůsobení třetí osoby (§ 7)

Zvýšenou právní ochranu, a rovněž větší jistotu spotřebitelů, posiluje zákon tím, že výrobce odpovídá v plném rozsahu i tehdy, vznikla-li škoda v důsledku vady výrobku a současně jednáním nebo opomenutím třetí osoby (například prodávajícím).¹⁹¹ Na vzniku škody se totiž vedle výrobce, popř. i poškozeného, mohou podílet zejména v rámci distribučního řetězce, ale i při výrobě, další, třetí osoby. Škoda tak vznikne v důsledku vady výrobku, jež byla způsobena zaviněním třetí osoby. Tato skutečnost, na rozdíl od zavinění poškozeného, nemá vliv na rozsah odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou výrobkem, který vyrobil.¹⁹² Ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb. je tak pro dané případy *lex*

¹⁸⁷ Článek 8 odst. 2 směrnice 85/374/EHS

¹⁸⁸ § 5 odst. 3 zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁸⁹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv, *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Aspi, a. s., 2002, s. 582

¹⁹⁰ R 3/84

¹⁹¹ § 7 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁹² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

specialis a v kombinaci s ustanovením § 10 odst. 1 proto z povahy věci implicitně vylučuje podpůrnou aplikaci obecné úpravy odpovědnosti za jiného obsaženou v § 440 ObčZ.¹⁹³

Výrobce však na základě § 7 odst. 2 může vůči třetí osobě uplatňovat postih (regres) jako důsledek jejího jednání nebo opomenutí, které v určitém rozsahu bylo příčinou škody nebo k jejímu vzniku přispělo. Zákon tedy neumožňuje okamžité snížení odpovědnosti výrobce vůči poškozenému spotřebiteli. Ten se nemusí o odškodnění v plné výši obracet jak na výrobce, tak na třetí stranu, ale pouze na výrobce.

5.17. Společná odpovědnost výrobců (§ 7a)

Zákon č. 59/1998 Sb. ve svém novelizovaném znění (zákonem č. 209/2000 Sb.) zavádí režim společné odpovědnosti výrobců pro případy, kdy jsou za stejnou škodu odpovědné dvě nebo více osob. „*Odpovídá-li za škodu více výrobců, odpovídají za ni společně a nerozdílně*“.¹⁹⁴ Kritéria kladená na výrobce může v případě škody způsobené vadným výrobkem splňovat současně více osob. Výslovné založení solidární odpovědnosti více výrobců v případě, že odpovídají za tu samou škodu slouží ke zvýšení ochrany spotřebitelů a je plně kompatibilní se směrnicí. Posiluje se totiž jistota poškozeného pro případy, kdy se obrátí se svým nárokem na nesolventního výrobce. Poškozená osoba tak může uplatnit nárok na náhradu škody (požadovat plnou náhradu) vůči kterémukoliv z těchto výrobců, který nese částečnou vinu za vzniklou škodu.¹⁹⁵ Tato osoba bude odpovědná za celý rozsah škody, za podmínky, že se své odpovědnosti nezprostí. Jeden z více škůdců nemůže odmítnout požadavek náhrady škody a odkázat jej s dalšími díly škody na ostatní ze škůdců. Vzájemné vnitřní (interní) vypořádání solidárně odpovídajících výrobců (škůdců) formou postihu (regresu) se provede podle účasti každého z nich na způsobené škodě, tj. podle principu podílové účasti.¹⁹⁶ Podmínkou k aplikaci tohoto ustanovení je splnění nároku poškozeného jednou ze solidárně odpovědných osob zcela nebo větším dílem než odpovídá účasti takového škůdce na způsobení škody. Nejedná se o nárok na náhradu škody, a takový nárok se proto promlčí v obecné promlčecí lhůtě (§ 101 ObčZ).¹⁹⁷ Pro pluralitu škůdců je nerozhodné, zda jde u společně odpovídajících

¹⁹³ § 440 zákona č. 40/1964 Sb. „*Kdo odpovídá za škodu způsobenou zaviněním jiného, má proti němu postih*“.
Postihem se obecně rozumí právo na úhradu toho, co byl povinen plnit poškozenému ten, kdo odpovídal za škodu způsobenou zaviněním jiného, pokud závazek k náhradě škody splnil.

¹⁹⁴ § 7a odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁹⁵ § 7a odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁹⁶ § 7a odst. 3 zákona č. 59/1998 Sb.

¹⁹⁷ § 101 zákona č. 40/1964 Sb. „*Pokud není v dalších ustanoveních uvedeno jinak, je promlčecí doba tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé*“.

škůdců o fyzické či právnické osoby, rovněž právní důvod, resp. způsob vzniku odpovědnosti za škodu u jednotlivých společně odpovídajících škůdců není rozhodný.

Takový postup by se však uplatnil i bez této výslovné úpravy ve zvláštním zákoně, jak vyplývá z ustanovení § 10 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb. ve spojení s § 438 odst. 1 ObčZ. Pokud totiž citovaný zákon nestanoví jinak, použije se ustanovení občanského zákoníku, konkrétně v tomto případě ustanovení občanského zákoníku o společné odpovědnosti.

Z ustanovení § 7 odst. 1 zákona „*Pokud škoda vznikne v důsledku vady výrobku a současně jednáním nebo opomenutím třetí osoby, odpovídá výrobce za škodu v plném rozsahu.*“ vyplývá, že může ke společné a nerozdílné (solidární) odpovědnosti dojít pouze a výlučně mezi osobami splňujícími kritérium výrobce ve smyslu ustanovení § 2 citovaného zákona. A jestliže ustanovení § 7 zákona v případě plurality výrobců nestanoví „*jinak*“ ve smyslu § 10 odst. 1,¹⁹⁸ neboť ze solidární odpovědnosti za škodu vylučuje toliko třetí osoby nikoliv ostatní výrobce, aplikovala se i před přijetím zákona č. 209/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku příslušná ustanovení o solidární odpovědnosti více škůdců, konkrétně ustanovení §§ 438 a 439 ObčZ. Podpurná aplikace § 440 ObčZ je v případech odpovědnosti za škodu na základě zákona č. 59/1998 Sb. vyloučena § 7 odst. 1 zákona. Výslovným zakotvením režimu společné odpovědnosti výrobců je zajištěna plná kompatibilita zákona se směrnicí.

Z ustanovení § 7a, resp. z přednovelizovaného znění zákona z ustanovení § 7 ve spojení s § 10 zákona,¹⁹⁹ dále vyplývá, že pokud poškozený uplatňuje své právo na náhradu škody podle zákona č. 59/1998 Sb., je solidární odpovědnost výrobce (výrobců) a třetí osoby (osob), jež nejsou výrobci ve smyslu § 2 citovaného zákona vyloučena, i když jejich jednání nebo opomenutí bylo spolu s vadou výrobku příčinou škody. V takovém případě má ovšem výrobce, jenž plnil vůči takovým třetím osobám následný postih (subrogační regres).²⁰⁰ Spoluúčast poškozeného upravuje § 5 odst. 3 zákona (viz. výše).

Zákonná úprava solidární odpovědnosti více škůdců je s ohledem na zajištění účinné ochrany práv spotřebitelů věcně opodstatněná, neboť v moderní době spojené s globalizací

¹⁹⁸ § 10 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb. „*Pokud tento zákon nestanoví jinak, použije se ustanovení občanského zákoníku.*“

¹⁹⁹ § 7 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb. „*...odpovídá výrobce za škodu v plném rozsahu.*“ Bez této výslovné dikce by třetí osoby byly za škodu způsobenou vadným výrobkem solidárně odpovědné spolu s výrobcí na základě § 420 ObčZ. Současné jasné znění § 7a nepředstavuje již žádné interpretační problémy.

²⁰⁰ § 7 odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb. „*Výrobce však může vůči této třetí osobě uplatňovat postih jako důsledek jejího jednání nebo opomenutí, které přispělo ke vzniku škody.*“

ekonomik je pravidlem, že se na výrobě podílí více osob (ať již při vlastní výrobní činnosti či zejména různými součástmi nebo materiálem). Typická je přitom existence více výrobců z různých států.

5.18. Promlčení (§ 9)

Poškozený musí své právo na náhradu škody uplatnit u výrobce (soudu) ve lhůtě stanovené v § 9 tak, aby nedošlo k jeho promlčení. V případě námitky promlčení, učiněné výrobcem, přestane být nárok u soudu vymahatelný, a stane se naturální obligací, kdy právo nezaniká, výrobce však může namítnout promlčení. V takovém případě se nárok stává před soudem nevymahatelným. Dovolá-li se výrobce promlčení, nelze promlčené právo na náhradu škody poškozenému přiznat.

Právo na náhradu škody podle zákona č. 59/1998 Sb. se promlčí za tři roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat, že se mohl dozvědět o škodě, vadě výrobku a o totožnosti (identitě) výrobce, neboli o tom, kdo za škodu způsobenou vadou odpovídá.²⁰¹ Pro počátek subjektivní promlčecí doby tak musí být kumulativně splněny všechny tři podmínky. Pro jejich splnění je nerozhodné (na rozdíl od občanského zákoníku), zda se o jednotlivých podmínkách poškozený skutečně dozvěděl nebo lze důvodně předpokládat, že se o nich mohl dozvědět. Pro počátek běhu subjektivní tříleté lhůty je rozhodné, kdy se poškozený dozví nebo s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat, že se mohl dozvědět o vzniklé škodě (nikoliv tedy o škodné události), vadě výrobku a o totožnosti výrobce, tj. kdo je odpovědným výrobcem dle § 2 zákona. Dozvědět se o škodě znamená, že se poškozený dozvěděl o majetkové, resp. o odškodňované nemajetkové újmě určitého druhu, a rozsahu, který lze objektivně vyčíslit v penězích. Vědomost poškozeného o škodě i o odškodňované nemajetkové újmě nemusí z časového hlediska nastat současně se škodnou událostí.

Subjektivní promlčecí doba pro náhradu škody způsobené vadností výrobku se stanoví delší, než-li činí obecná subjektivní promlčecí doba pro náhradu škody podle § 106 odst. 1 ObčZ, podle které se právo na náhradu škody promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Zákon je zvláštním předpisem (*lex specialis*) k obecné úpravě promlčení práva na náhradu škody v občanském zákoníku, a vylučuje tak podpůrné použití citovaného paragrafu. Počátek běhu a délka subjektivní promlčecí doby pro náhradu škody vyplývá z recipované směrnice, je proto odlišná od pojetí obecné subjektivní promlčecí doby pro náhradu škody podle občanského

²⁰¹ § 9 zákona č. 59/1998 Sb.

zákoníku.²⁰² Pokud jde o stavení a přerušení (přetržení) běhu této subjektivní promlčecí doby, použijí se s ohledem na absenci příslušných ustanovení ve zvláštním zákoně ustanovení §§ 110 až 114 ObčZ.²⁰³

Při škodě na zdraví vychází soudní praxe z názoru, že jednotlivé složky práva na náhradu škody při škodě na zdraví (odškodnění bolestí poškozeného, odškodnění za ztížení jeho společenského uplatnění, náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti poškozeného a po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě, účelné náklady spojené s léčením, odškodnění při škodě usmrcením a přiměřené náklady spojené s pohřbem) se projevují jako samostatné dílčí nároky, které se i samostatně promlčují.²⁰⁴

5.19. Zánik práva na náhradu škody (§ 9a)

Výraznou zvláštností zákona č. 59/1998 Sb. je, že vedle subjektivní promlčecí doby běží i doba propadná (prekluzivní). Zákon v původním znění však upravoval zvláštním způsobem promlčení práva na náhradu škody za pomoci dvojí, na sobě nezávislé, kombinované promlčecí doby pro uplatnění nároků na náhradu škody způsobenou vadností výrobku, a to tříleté subjektivní a desetileté objektivní promlčecí doby. Původní návrh zákona dokonce stanovil desetiletou dobu jako dobu propadnou (prekluzivní), tj. nebylo-li by právo uplatněno během této doby, potom by zaniklo. To odpovídalo vymezení této lhůty ve směrnici 85/374/EHS,²⁰⁵ které je rovněž upravuje jako lhůtu propadnou (právo nepřetrvává po uplynutí lhůty ani jako naturální obligace, ale zaniká). Zákonodárce však takové pojetí ne zvolil, jelikož nekoresponduje s českou právní úpravou promlčení práva na náhradu škody (§ 106 ObčZ),²⁰⁶ a upravil tak desetiletou dobu jako objektivní promlčecí dobu, po jejímž uplynutí nemůže být právo přiznáno. Takové stanovení promlčecích dob bylo sice plně v souladu s ustanoveními směrnice, ale nikoliv plně kompatibilní. Tvůrci směrnice však zřejmě nerozlišovali oba typy lhůt, jak je to obvyklé ve středoevropském

²⁰² Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1178

²⁰³ § 10 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb. „Pokud tento zákon nestanoví jinak, použije se ustanovení občanského zákoníku“.

²⁰⁴ R 28/70

²⁰⁵ Článek 11 směrnice 85/374/EHS „Členské státy ve svých právních předpisech stanoví, že práva udělená poškozené osobě na základě této směrnice zanikají uplynutím deseti let ode dne, kdy výrobce uvedl do oběhu daný výrobek, který způsobil škodu, pokud poškozená osoba mezitím nedala podnět k zahájení řízení proti výrobci“.

²⁰⁶ § 106 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb. „Právo na náhradu škody se promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá“.

§ 106 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb. „Nejpozději se právo na náhradu škody promlčí za tři roky, a jde-li o škodu způsobenou úmyslně, za deset let ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla; to neplatí, jde-li o škodu na zdraví“.

právním systému.²⁰⁷ Dikce zákona tak byla zpřesněna, aby bylo zřejmé, že uplynutím desetileté objektivní lhůty právo poškozeného na náhradu škody,²⁰⁸ které nebylo uplatněno u soudu, zanikne. Jedná se tedy o lhůtu prekluzivní, nikoliv promlčecí.

Zvláštním případem objektivní promlčecí doby původně zakotvené v zákoně byla situace, kdy výrobce stanovil nebo závazně doporučil záruční dobu delší než deset let. V takovém případě platila jako objektivní promlčecí doba takováto záruční doba. Toto ustanovení reagovalo mj. na požadavek stanovený v čl. 13 směrnice 85/374/EHS, který stanoví, že směrnice se nedotýká žádných práv, která může poškozená osoba mít podle právních předpisů o smluvní nebo mimosmluvní odpovědnosti nebo na základě zvláštního systému odpovědnosti existujícího v okamžiku oznámení směrnice. Zákonodárce vycházel z toho, že pokud výrobce sám určí záruční dobu, ve které odpovídá za vady výrobku, které se vyskytují po dodání výrobku, měl by takový výrobek po stanovenou záruční dobu rovněž splňovat kritéria bezpečného výrobku.²⁰⁹ Výjimka z desetileté lhůty odpovědnosti pro případy, kdy výrobce stanovil nebo závazně doporučil delší záruční lhůtu na konkrétní výrobek, však byla v souladu s ustanovením čl. 11 směrnice, které váže zánik práv udělených poškozené osobě uplynutím deseti let (tj. nepřipouští prodloužení), ze zákona vypuštěna.²¹⁰

Právo na náhradu škody podle citovaného zákona tak zaniká uplynutím deseti let ode dne, kdy výrobce uvedl na trh, resp. dal do oběhu, konkrétní vadný výrobek, který způsobil škodu. To neplatí, jestliže v uvedené době byl nárok na náhradu škody uplatněn u soudu.²¹¹ Uvedením výrobku na trh se pak rozumí „*okamžik, kdy je výrobek na trhu Evropského společenství poprvé úplatně nebo bezúplatně předán nebo nabídnut k předání za účelem distribuce nebo používání nebo kdy jsou k němu poprvé převedena vlastnická práva, nestanoví-li zvláštní zákon jinak*“.²¹² Výrobek tedy v den uvedení na trh přechází z fáze výroby či dovozu do fáze distribuce jako zboží.

Délka propadné lhůty ve směrnici se odůvodňuje tím, že by nebylo rozumné a účelné činit výrobce odpovědným za vady výrobku po časově neomezenou dobu s ohledem na to, že výrobky jednak podléhají vlivu času, jsou vypracovávány přísnější bezpečnostní normy a především pokračuje pokrok vědy a techniky.²¹³ Na rozdíl

²⁰⁷ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1179

²⁰⁸ Desetiletá objektivní doba platí na rozdíl od občanského zákoníku i v případech škody na zdraví.

²⁰⁹ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1180

²¹⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 209/2000 Sb.

²¹¹ § 9a zákona č. 59/1998 Sb.

²¹² § 2 písm. b) zákona č. 22/1997 Sb.

²¹³ Odst. 11 preambule směrnice 85/374/EHS

od subjektivní promlčecí doby, které se může týkat stavení i přerušení, propadná lhůta je konečná a prodloužena být nemůže. To však neplatí, byl-li v uvedené době nárok na náhradu škody již uplatněn u soudu.

Zákon je zvláštním předpisem (*lex specialis*) k obecné úpravě promlčení práva na náhradu škody v občanském zákoníku, a tak vylučuje podpůrné použití § 106 ObčZ.

Poškozenému zákon č. 59/1998 Sb. přiznává volbu „*uplatnit právo na náhradu škody buď podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu, nebo vůči výrobci podle tohoto zákona*“.²¹⁴ Pokud se poškozený domáhá svého práva na základě smluvní odpovědnosti za škodu či na základě mimosmluvní odpovědnosti za škodu podle obecné občanskoprávní úpravy, použije se § 420 ObčZ.²¹⁵ Žádná jiná odpovědnostní skutková podstata v občanském zákoníku na tyto případy nedopadá. Zvláštní zákon, může stanovit speciální právní úpravu odpovědnosti. V některých právních řádech zvláštní právní předpis stanoví odpovědnost například u škod způsobených farmaceutickými výrobky. Takovému zakotvení do právního řádu České republiky se však zákonodárce vyhnul. V těchto případech se neuplatní tříletá promlčecí a desetiletá prekluzivní lhůta, nýbrž v úvahu přichází z hlediska promlčení použití ustanovení § 106 ObčZ.²¹⁶

5.20. Zákaz vyloučení nebo omezení povinnosti náhrady předem (§ 8)

Povinnost výrobce nahradit škodu způsobenou vadou jeho výrobku nelze, s ohledem na zajištění zvýšené ochrany spotřebitelů, předem vyloučit ani omezit jednostranným prohlášením nebo dohodou. Směrnice 85/374/EHS podobně formulované ustanovení neobsahuje. V kontextu subsidiárního použití občanského zákoníku je však třeba mít na mysli, že nemožnost předem vyloučit či omezit odpovědnostní povinnost vyplývá z toho, že vyloučení nebo omezení povinnosti výrobce nahradit škodu způsobenou vadou výrobku, ať již jednostranným prohlášením nebo dohodou, je v rozporu se zákonem a tudíž neplatné.²¹⁷ Dohody předem vylučující nebo omezující povinnost výrobce nahradit škodu způsobenou vadou jeho výrobku jsou rovněž neplatné na základě § 574 odst. 2 ObčZ.

²¹⁴ § 10 odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb.

²¹⁵ § 420 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb. „Každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti“. § 420 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb. „Odpovědnosti se zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil“.

²¹⁶ § 106 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb. „Právo na náhradu škody se promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá“. § 106 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb. „Nejpozději se právo na náhradu škody promlčí za tři roky, a jde-li o škodu způsobenou úmyslně, za deset let ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla; to neplatí, jde-li o škodu na zdraví“.

²¹⁷ § 39 zákona č. 40/1964 Sb. „Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přiči dobrým mravům“.

Podle citovaného ustanovení „Dohoda, kterou se někdo vzdává práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout, je neplatná.“, neboť i právo na náhradu škody je „právem, které může v budoucnosti vzniknout“. Zmíněné ustanovení je kogentní (dohodou stran se proto od něj nelze odchýlit). Platně je možno se vzdát pouze práv, jež existují v době uzavření dohody. Toto ustanovení § 8 bylo do zákona zřejmě zařazeno, aby zdůraznilo a podtrhlo skutečnosti v něm uvedené.²¹⁸

Ujednání (jednostranný akt výrobce či dohoda výrobce se spotřebitelem), která by takové vyloučení nebo omezení umožňovala, jsou neplatná od samého počátku (*ex tunc* – jako by nikdy nevznikla). Jedná se o případ tzv. absolutní neplatnosti. „Absolutně neplatný je právní úkon, jehož neplatnost působí vůči všem, takže ji nejen musí z úřední povinnosti respektovat všechny státní orgány, ale může se jí dovolávat každý, kdo na tom má právní zájem“.²¹⁹ Připustit možnost vyloučení či omezení odpovědnosti výrobce by značně oslabilo postavení, a tím i jistoty spotřebitelů.

5.21. Použití občanského zákoníku (§ 10)

Nevyplývá-li ze zvláštní zákonné úpravy něco jiného, řídí se právní vztahy, které jsou jejím předmětem, občanským zákoníkem.²²⁰ Zákon je tak ve vztahu k občanskému zákoníku v postavení zvláštního zákona (*lex specialis*). Podpůrná (subsidiární) použitelnost občanského zákoníku tak znamená, že se občanský zákoník jako obecný právní předpis vztahuje pouze na úpravu těch otázek, které nejsou speciálně řešeny zvláštním zákonem. Toto ustanovení je však nadbytečné, neboť § 853 ObčZ stanoví pro všechny občanskoprávní vztahy, které nejsou zvláště upraveny občanským zákoníkem ani jiným zákonem, analogické použití ustanovení občanského zákoníku upravujících vztahy obsahem i účelem jim nejbližší, tj. těmi, která jsou jim nejpodobnější (tzv. analogie zákona – *analogia legis*).

Stejně jako v případě § 8 bylo toto ustanovení do zákona zřejmě zařazeno z toho důvodu, aby zdůraznilo a podtrhlo postavení zákona vůči občanskému zákoníku a podpůrné (subsidiární) použití norem občanského zákoníku na vztahy zákonem neupravené. Toto pojetí odpovídá i čl. 13 směrnice 85/374/EHS, který stanoví, že „směrnice se nedotýká žádných práv, která poškozená osoba může mít podle ustanovení právních předpisů

²¹⁸ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1176

²¹⁹ Madar, Z. a kolektiv, Slovník českého práva. 1. díl. Praha: Linde, a. s., 1995, s. 570

²²⁰ § 10 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb. „Pokud tento zákon nestanoví jinak, použije se ustanovení občanského zákoníku“.

o smluvní nebo mimosmluvní odpovědnosti nebo na základě zvláštního systému odpovědnosti existujícího v okamžiku oznámení směrnice“.

Citovaný zákon stanoví, že poškozený může vždy podle své volby uplatnit právo na náhradu škody způsobené vadným výrobkem buď podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu podle § 420 ObčZ (konstruovaném na principu presumovaného zavinění, a to jak proti prodávajícímu, dodavateli, tak i proti výrobcí), nebo vůči výrobcí podle zvláštního zákona.²²¹ Obě úpravy působí vedle sebe a jsou tedy paralelní. Výslovným zakotvením práva volby právního režimu dochází v souladu se směrnicí ke zvýhodnění poškozeného proti výrobcí. Zákonem č. 59/1998 Sb. tak nejsou dotčena práva poškozeného na vymáhání náhrady škody z porušení smlouvy, resp. z porušení jiných mimosmluvních právních povinností založených na obecné občanskoprávní úpravě založené občanským zákoníkem. S ohledem na to, že úprava ve zvláštním zákoně je pro poškozeného výhodnější, lze očekávat, že budou-li to podmínky škodné události dovolovat, poškozený budou uplatňovat právo na náhradu škody vůči prodávajícímu především podle zákona. Za určitých okolností, v případě škody na věci nepřesahující ekvivalent 500 EUR v Kč, kde pro tyto případy není stanovena náhrada škody, však je pro poškozeného výhodnější uplatnit právo na náhradu škody z porušení smlouvy (smluvní odpovědnost), resp. z porušení jiných mimosmluvních povinností, podle obecné občanskoprávní úpravy, tj. podle občanského zákoníku. Vada výrobku totiž může být smlouvou, resp. zvláštním předpisem, určena natolik jednoznačně, že o zavinění odpovědného subjektu nemůže být pochyb. Uspokojení nároku poškozeného podle jedné z úprav pak vylučuje možnost domáhat se s úspěchem náhrady škody podle jiné úpravy. Je totiž nepřipustné nahrazovat jednu a tutéž škodu dvakrát. Tento druh dvoukolejnosti však do značné míry oslabuje harmonizující působení směrnice 85/374/EHS (srov. k tomu zprávu Komise z roku 1995 o zkušenostech s prosazováním zásad této směrnice).²²²

5.22. Případy vyloučení použití zákona (§ 11)

V souladu s čl. 14 směrnice 85/374/EHS, která ze své působnosti vylučuje poškození nebo škodu, která vznikla následkem jaderných nehod, na něž se vztahují mezinárodní smlouvy ratifikované členskými státy, se zákon rovněž nevztahuje na případy náhrady škod způsobených jadernými událostmi, které jsou upraveny mezinárodními

²²¹ § 10 odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb.

²²² *Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv*, Občanské právo hmotné 2. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 565

smlouvami, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny.²²³ Důvodem je skutečnost vyjádřená v preambuli směrnice, kdy její tvůrci předpokládali, že odpovědnost za jaderná poškození nebo škody je již pokryta ve všech členských státech přiměřenými zvláštními předpisy, a proto je možné vyjmout škodu tohoto typu z oblasti působnosti směrnice.²²⁴

Konkrétně se jedná o Vídeňskou úmluvu o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody ze dne 21. května 1963 a Společný protokol týkající se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy.²²⁵ Ve zmiňovaných úmluvách je stanoven podrobnější režim občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody. V právním řádu České republiky je problematika občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody způsobené jadernou událostí speciálně upravena, v souladu s úpravami zemí s vyspělou jadernou energetikou, zákonem č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (tzv. atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.²²⁶ Tímto zákonem došlo k recepci výše uvedených mezinárodních předpisů, ke kterým Česká republika přistoupila, její ustanovení tak jsou přímo vykonatelná.

Zákonná úprava byla nutná, neboť český právní řád před přijetím atomového zákona u tohoto typu mezinárodních úmluv nezaručoval jejich přímou aplikovatelnost. Z hlediska hospodářských zájmů bylo nutné přijmout příslušnou, s mezinárodními úmluvami plně souladnou, vnitrostátní úpravu v nejkratší možné době, neboť jí zahraniční dodavatelé podmiňovali realizaci svých dodávek pro česká jaderná zařízení. Zákon upravuje i některé další podrobnosti, které jsou Vídeňskou úmluvou ponechány v pravomoci dotčeného smluvního státu. Vídeňská úmluva řeší některé aspekty odškodňování odlišně od úpravy obsažené v občanském zákoníku, jedná se zejména o omezení výše odpovědnosti za vzniklou jadernou škodu a promlčecí dobu pro uplatnění nároku na náhradu jaderné škody.²²⁷ Toto právo se promlčí, jestliže nárok na její náhradu nebyl uplatněn ve lhůtě tří let ode dne, kdy se poškozený o události, která vedla k jaderné škodě, a o tom, kdo za ni odpovídá, dozvěděl nebo mohl dozvědět, nejpozději však ve lhůtě deseti let ode dne vzniku takové události, popřípadě po uplynutí platnosti pojištění, pokud byla platnost pojištění delší.²²⁸

²²³ § 11 zákona č. 59/1998 Sb.

²²⁴ Odst. 14 preambule směrnice 85/374/EHS

²²⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 133/1994 Sb., o Vídeňské úmluvě o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody a Společném protokolu týkajícím se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy

²²⁶ Hlava pátá (Občanskoprávní odpovědnost za jaderné škody), §§ 32 až 38 zákona č. 18/1997 Sb.

²²⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 18/1997 Sb.

²²⁸ § 38 odst. 1 zákona č. 18/1997 Sb.

Pro účely občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody způsobené jadernou událostí se z důvodu zachování kompatibility postupu v České republice a v zahraničí prioritně použijí ustanovení Vídeňské úmluvy, kterou je Česká republika vázána.²²⁹ Ustanovení obecných právních předpisů, tj. občanského zákoníku, o odpovědnosti za škodu se použijí subsidiárně jen tehdy, nestanoví-li výše uvedená mezinárodní smlouva nebo zákon č. 18/1997 Sb. jinak.²³⁰ Recipovaná Vídeňská úmluva spolu s atomovým zákonem jsou tak zvláštním předpisem (*lex specialis*) k občanskému zákoníku.

Zákon č. 59/1998 Sb. se dále nevztahuje na uplatnění odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku uvedeného na trh před nabytím účinnosti zákona, a to v souladu se soukromoprávní zásadou zákazu retroaktivity (zpětné působnosti) právní normy, která posiluje právní jistotu všech subjektů.

5.23. Účinnost (§ 12)

Na základě zařazení směrnice 85/374/EHS mezi akty prvořadě důležitosti podle Bílé knihy o přípravě přidružení zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Evropské unie, jakož i k důležitosti zákona pro uskutečňování zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, jehož účinnost je stanovena na 1. září 1997, byl předkladatelem návrhu zákona navržen termín účinnosti ke dni 1. ledna 1998.²³¹ Zákon byl však přijat českým parlamentem až dne 5. března 1998. Ve Sbírce zákonů byl vyhlášen pod č. 59/1998 Sb., nabyl platnosti a stal se tak součástí českého právního řádu dne 30. března 1998. Účinnosti nabyl zákon „*prvním dnem třetího kalendářního měsíce po dni jeho vyhlášení*“.²³² Vzhledem k tomu, že zákon byl vyhlášen 30. března 1998, nabyl účinnosti 1. června 1998. Z dikce zákona plyne, že se počítají kalendářní měsíce, jejichž počátek nastává po dni vyhlášení zákona („*kalendářní měsíc po dni vyhlášení*“), tj. lhůta se počítá od kalendářního měsíce následujícího po měsíci, kdy byl zákon vyhlášen. Obdobnou konstrukci účinnosti použil v § 26 i zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů.

Novelizované znění provedené zákonem č. 209/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, nabylo účinnosti

²²⁹ § 32 odst. 1 zákona č. 18/1997 Sb.

²³⁰ § 32 odst. 2 zákona č. 18/1997 Sb.

²³¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

²³² § 12 zákona č. 59/1998 Sb.

dnem 1. září 2000, s výjimkou čl. I bodu 9, který nabyl účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost, tj. k 1. květnu 2004.

5.24. Pojištění odpovědnosti za výrobek

Úprava provedená zákonem č. 59/1998 Sb. nezakládá povinnost výrobců pojistit se za případná možná rizika. Je ponecháno výlučně na úvaze a rozhodnutí výrobce, jakým způsobem se pojistí, aby kryl své podnikatelské riziko a zároveň byl schopen v případě potřeby majetkově uspokojit poškozenou osobu. Pojištění potenciální odpovědnosti zabezpečuje, aby poškozená osoba získala patřičnou náhradu, ale současně chrání i podnikatele. Pojištění umožňuje výrobcí pokračovat v obchodní činnosti i v případě, že probíhá jednání o závadném výrobku, a poškozenému zajišťuje náhradu škodu. Protože se v těchto případech uplatňuje princip solidarity, žádný z přicházejících subjektů odpovědnosti neví, na koho z nich se poškozený spotřebitel se svým nárokem na náhradu škody nakonec obrátí, bude v samotném zájmu výrobců se pojistit, a tak ochránit své zájmy.²³³ Výrobce bude v souvislosti s rozvrženým rizikem usilovat o to, zahrnout pojistné placené za pojištění této odpovědnosti do vlastních nákladů. To se promítne do výrobcovy kalkulace cen, čímž se riziko škod ve svých konečných důsledcích rozloží na všechny.

Členské státy Evropské unie, ale i další státy, které tuto úpravu převzaly, mají vytvořen systém, který je schopen uvedené požadavky pokrýt. V České republice je podle sdělení Ministerstva financí a České pojišťovny, a. s. vytvoření tohoto druhu nepovinného pojištění připraveno. O povinném pojištění tohoto druhu se neuvažuje, neboť obligatorní pojištění je obecně považováno za nepřiměřený zásah státu do svobodné volby podnikatele, jakým způsobem se vyrovná s povinnostmi vyplývajícími ze zákonné úpravy. V některých státech však existují příslušná zákonná ustanovení o povinnosti zabezpečit náhradu škody například formou pojištění.²³⁴

5.25. Kolizní ustanovení

Na otázku, které národní právo upravující odpovědnost za škodu, je v konkrétním případě vzniku škody třeba užít, odpověď zní, že je třeba užít pravidel mezinárodního práva soukromého. Vzhledem k tomu, že v oblasti práva, které upravuje odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku, dosud neexistuje žádné jednotné evropské právo, které by

²³³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv, *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 565

²³⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

upravovalo odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku, je věcí jednotlivých členských států, aby stanovily pravidla pro tuto oblast.²³⁵

Zvláštní zákon, který se týká majetkových vztahů, bude použitelný všude tam, kde pro tuto zákonnou úpravu bude na základě kolizních norem rozhodný právní řád České republiky.²³⁶ Právo na náhradu škody se podle kolizní normy obsažené v § 15 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů řídí, nejde-li o porušení právní povinnosti vyplývající ze smluv a jiných právních úkonů, právem místa, kde škoda vznikla, nebo místa, kde došlo ke skutečnosti, která zakládá nárok na náhradu škody. Touto skutečností zakládající právo na náhradu škody bude především uvedení vadného výrobku na trh.

5.26. Kompatibilita zákona č. 59/1998 Sb. se směrnicí 85/374/EHS

Převzetím směrnice byl v právním systému odpovědnosti České republiky zakotven nový institut, který svým obsahem i rozsahem předchází úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou vadnými výrobky podstatně překračuje. Potřebu nové legislativní úpravy vyjádřil přední odborník na občanské právo Viktor Knapp: „Český právní řád pokrývá všechny části Direktivy, a to v tom smyslu, že všechny otázky v Direktivě obsažené jsou podle současného práva řešitelné, zároveň ovšem český právní řád Direktivu nepokrývá vůbec, poněvadž otázky v ní uvedené řeší úplně jinak než Direktiva.“²³⁷

Zákon 59/1998 Sb. je poměrně věrným obrazem směrnice 85/374/EHS. Přestože hlavní principy úpravy odpovědnosti podle zákona jsou téměř totožné s principy úpravy podle směrnice, vykazovala naše úprava až do přijetí zákona č. 209/2000 Sb. řadu neslučitelností se směrnicí. Došlo zejména k některým zásahům do textu směrnice, vynuceným odlišným legislativním charakterem směrnice a zákona. Zatímco směrnice předpokládá její další implementaci (zakotvení) do vnitrostátních právních řádů jednotlivých členských států Evropské unie, český zákon je normou přímo vynutitelnou, takže musí být v řadě ohledů konkrétnější než směrnice s jasně formulovaným zněním jednotlivých norem.²³⁸

²³⁵ Taupitz, J., Mezinárodní právo upravující odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku v souvislosti s volným pohybem zboží v rámci Evropy. Rozloučení s favor laesi? Evropské a mezinárodní právo, č. 4/1998, s. 35

²³⁶ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv, Občanské právo hmotné 2. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 564

²³⁷ Mrázek, J., Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS. Právník, č. 3/1998, s. 191

²³⁸ Například v § 2 odst. 3 zákona č. 59/1998 Sb. je oproti textu směrnice 85/374/EHS, která v čl. 3 odst. 3 hovoří o „přiměřené“ lhůtě, uvedena lhůta jednoměsíční, v níž musí informovat ten, kdo uvedl výrobek do oběhu (dodavatel), poškozenou osobu o totožnosti výrobce nebo osoby, která mu výrobek dodala. Tato lhůta počíná běžet od uplatnění nároku na náhradu škody.

Z hlediska slučitelnosti s právem Evropské unie nebylo lze navrhovanou právní úpravu hodnotit jako plně slučitelnou. Taková by byla, kdyby zákon neobsahoval jiné odchylky než ty, které směrnice výslovně připouští.²³⁹ Právní úprava byla důvodovou zprávou k návrhu zákona hodnocena jako převážně slučitelná. Pouze částečná, nikoliv úplná slučitelnost zákona však vyvolává otázku, zda nedošlo k porušení mezinárodně právního závazku vyplývajícího z Evropské dohody. Článek 92 Evropské dohody totiž pro oblast ochrany spotřebitele vyžaduje dosažení plné shody našich předpisů s předpisy ES.²⁴⁰

Zákon č. 59/1998 Sb., v původním znění, se od směrnice novelizované v roce 1999 lišil zejména v těchto bodech:

- nepovažoval za výrobek zemědělské a lesní přírodní produkty a zvěř, které neprošly prvotním zpracováním,
- obsahoval odchylku při stanovení dolní hranice škody na věci movité,
- připouštěl možnost prodloužení desetileté promlčecí lhůty, což směrnice neumožňuje,
- neupravoval zřetelně společnou odpovědnost výrobců, jakož i možnost výrobce zprostit se zcela nebo částečně odpovědnosti za škodu, jestliže prokáže podíl jiné osoby na vzniku škody,
- nezakotvoval právo volby právního režimu pro poškozenou osobu,
- odchyloval se dílčím způsobem v některých dalších ustanoveních od směrnice.

Proto byla navržena novela zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, která tyto odlišnosti napravila. Z hlediska slučitelnosti s právem Evropského společenství lze novelizovanou právní úpravu hodnotit jako plně slučitelnou.²⁴¹

Směrnice 85/374/EHS sama o sobě není na příliš vysoké legislativní úrovni, jak z hlediska koncepčního, tak i legislativní techniky, je výsledkem kompromisu při její tvorbě, a jsou na ní patrné prvky odlišné právní kultury (angloamerické), jež je našim právním tradicím cizí. Jedná se o předpis velmi pragmatický. Směrnice je tak výsledkem nahodilého vlivu různých právních kultur a její koncepce civilní odpovědnosti a následků porušení smlouvy je středoevropské právní kultuře vzdálená. Typickým příkladem je skutečnost, že směrnice nerozlišuje důsledně mezi odpovědností za vady výrobků

²³⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

²⁴⁰ Král, R., K zákonu o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku a jeho slučitelnosti s úpravou ES. Právní rozhledy, č. 7/1999, s. 422

²⁴¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 209/2000 Sb.

a odpovědností za škodu způsobenou vadami výrobků. Z obsahu směrnice však jednoznačně vyplývá, že předmětem její úpravy je odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem a nikoliv obvyklá odpovědnost za vady spočívající v povinnosti bezplatného odstranění vady, popř. slevy z ceny (*actio quanti minoris*) a odstoupení od smlouvy (*actio redhibitoria*) podle § 499 a násl., § 619 ObčZ, § 422 ObchZ. Název směrnice používá výrazu „odpovědnost za závadné výrobky“, naproti tomu preambule zmiňuje „odpovědnost výrobce za škodu způsobenou závadností jeho výrobků“. Článek 1 pak výslovně stanoví, že výrobce je odpovědný za škodu způsobenou vadou jeho výrobku.²⁴² Tuto nepřesnou terminologii bohužel přejímá i citovaný zákon, který v názvu stanoví o „odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku“, ovšem marginální rubrika ustanovení § 1 zákona používá nepřesný a zavádějící termín „Odpovědnost výrobce za vadu výrobku“, a přispívá tím ke zmatení obou pojmů a jejich odlišování. Ve skutečnosti se nejedná o odpovědnost za vadu výrobku, nýbrž za škodu způsobenou vadou výrobku. V českém jazyce by bylo vhodnější používat namísto termínu vadný výrobek termín závadný výrobek (srov. i anglickou a německou terminologii *defect*, *Fehler*).²⁴³ V této souvislosti bylo dále konstatováno, že převzetí směrnice jako specifické úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou závadnými výrobky není důvodem ke změně nebo zrušení příslušných ustanovení občanského zákoníku a obchodního zákoníku o odpovědnosti za vady.

Přizpůsobení vnitrostátních předpisů členských států Evropských společenství, jakož i států usilujících o přijetí za člena Evropské unie, směrnici 85/374/EHS bylo a je nezbytné, neboť jejich rozdílnost nepříznivě ovlivňuje volný pohyb zboží mezi státy, poškozují vzájemnou soutěž výrobců a může vést i k různé intenzitě ochrany osob před poškozením jejich zdraví, života a majetku vadností výrobku.²⁴⁴

5.27. Právní úprava *de lege ferenda*

V této souvislosti bude třeba vyřešit otázky vztahu institutu odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku s již existujícím právním řádem, zejména s dosavadním odpovědnostním systémem.

Implementace cestou jediného zákona byla navrhována v zájmu dosažení vysokého stupně přehlednosti právní úpravy pro spotřebitele. Problémem je, jak vedle sebe

²⁴² Mrázek, J., Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS. Právník, č. 3/1998, s. 192

²⁴³ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1142

²⁴⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/1998 Sb.

v občanském zákoníku umístit na jedné straně obecně formulovaná ustanovení, kterými je občanský zákoník charakteristický, a vedle nich zakotvit detailní, až kazuistická ustanovení, která plynou z evropských směrnic.

Předností zahrnutí odpovědnosti za výrobek do občanského kodexu nepochybně je především komplexnost celé právní úpravy odpovědnosti, možnost jednotné úpravy některých společných principů odpovědnosti, lhůt apod. Na druhé straně třeba však vzít do úvahy, že právě odpovědnost za výrobek představuje relativně novou a dynamickou oblast právní úpravy odpovědnosti, kde není možné v některých aspektech vyloučit ani změny na komunitární úrovni, které by se potom měly samozřejmě odrazit i v národní právní úpravě. Pokud by tato právní úprava byla součástí občanského zákoníku, bylo by zřejmě nevyhnutelné v zájmu plnění závazku harmonizace práva při každé změně novelizovat občanský zákoník, který by však se zřetelem na svůj význam v právním pořádku měl mít stabilní postavení.

Osnova nového občanského kodexu přejímá již platnou právní úpravu obsaženou v zákoně č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, v platném znění. Pouze ustanovení § 558 osnovy občanského kodexu přejímající konstrukci § 9 a § 9a zákona č. 59/1998 Sb. se oproti dosavadní úpravě odlišuje. Navrhována je totiž objektivní lhůta s povahou lhůty promlčecí, nikoliv prekluzivní, což podle tvůrců lépe vystihuje povahu věci a navíc toto řešení bere poškozeného více v ochranu.

6. Judikatura

6.1. Satisfakce při úmrtí osoby blízké²⁴⁵

Krajský soud v Brně rozhodoval spor týkající se ochrany osobnosti při usmrcení osoby blízké. Zabýval se otázkou analogické aplikace § 421a ObčZ a zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku při ochraně osobnosti a souběhem odpovědnosti podle § 421a ObčZ a podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.

Soud dovodil, že odpovědnost za zásah do osobnostních práv na základě analogické aplikace § 421a ObčZ i § 1 zákona č. 59/1998 Sb. při splnění dalších zákonných podmínek je možná. Avšak souběh odpovědnosti nemocnice podle § 421a ObčZ a distributora výrobku podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku vůči poškozeným, tj. vůči osobám dotčeným zásahem do osobnostních práv, možný není. Odpovědným může být buď jen výrobce (distributor) výrobku podle zvláštního zákona, nebo třetí osoba podle předpisů obecných. Rozhodující je v tomto směru právo volby poškozených učiněné podle § 10 odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb. Pro realizaci práva volby režimu není předepsána žádná právní forma a může se odehrát i konkludentně.

Žalobci se domáhali písemné omluvy žalovaných a solidární povinnosti obou žalovaných k náhradě nemajetkové ujmy v penězích, a to z titulu ochrany osobnosti s poukazem na neoprávněný zásah žalovaných do práva žalobců na rodinný život. Neoprávněný zásah do rodinného života byl žalobci spatřován v souvislosti s usmrcením nezl. dcery žalobců a) a b) a sestry nezl. žalobce c) *N. S.* v zařízení žalované č. 1. Odpovědnost za tento neoprávněný zásah, k němuž došlo v důsledku hlubokých popálenin 40% povrchu těla vzniklých tepelným působením dysfunkční vyhřívací podušky při operaci nezl. *N.*, byla v případě žalované č. 1 dovozována ve smyslu § 421a odst. 1, 2 ObčZ v tom, že příčinou smrti *N.* bylo použití přístroje v zařízení žalované č. 1. Rovněž tak v tomto směru bylo žalobci dovozováno použití podušky v rozporu s návodem k použití. V případě žalované č. 2 byla odpovědnost dovozována podle zákona č. 59/1998 Sb. s tím, že výrobek, který žalovaná č. 2 dodala žalované č. 1, byl vadný, neboť při zkouškách prováděných znalcem vykázal nevyhovující výsledky a neodpovídal požadavkům na bezpečný zdravotnický výrobek.

²⁴⁵ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 8. 2008, sp. zn. 24 C7/2007

Odpovědnost za zásah do osobnostních práv je podle konstantní soudní praxe stvrzené i Ústavním soudem²⁴⁶ odpovědností objektivního charakteru, což znamená, že občanskoprávní sankce vzniká na objektivním základě, její nastoupení nevyžaduje zavinění.

V rámci právního hodnocení věci se soud ztotožnil s právním názorem žalobců, že dovození případné odpovědnosti za zásah do osobnostních práv žalobců na základě analogické aplikace (§ 853 ObčZ) § 421a ObčZ v případě žalované č. 1 i § 1 zákona č. 59/1998 Sb. v případě žalované č. 2 je bez pochyb obecně, tj. po zjištění splnění dalších zákonných podmínek, možné. V případě žalované č. 1 došlo k usmrcení osoby žalobcům blízké nepochybnitelně v přímé příčinné souvislosti s okolnostmi, které mají původ v povaze vyhřívací podušky použité při poskytování zdravotnických služeb. V případě žalované č. 2 se jednalo o výrobek do nemocničního zařízení žalované č. 1 dodaný právě žalovanou č. 2.

Souběh odpovědnosti žalované č. 1 dané podle § 421a ObčZ a žalované č. 2 dané podle speciálního zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku vůči poškozeným, resp. osobám dotčeným zásahem do osobnostních práv, však možný není. Odpovědnost podle obecného předpisu, tj. občanského zákoníku, a odpovědnost podle zvláštního zákona totiž nejsou postaveny kumulativně, nýbrž alternativně s tím, že využití jedné alternativy vylučuje alternativu druhou. Tento právní závěr jasně vyplývá z dikce § 10 odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb., podle kterého poškozený může podle své volby uplatnit právo na náhradu škody buď podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu, nebo vůči výrobcí podle tohoto zákona. Tomu koresponduje i § 7 odst. 1 zákona č. 59/1998 Sb., podle kterého pokud škoda vznikne v důsledku vady výrobku a současně jednáním nebo opomenutím třetí osoby, odpovídá výrobce za škodu v plném rozsahu s tím, že podle odst. 2 výrobce může vůči této třetí osobě uplatňovat postih jako důsledek jejího jednání nebo opomenutí, které přispělo ke vzniku škody. Rozhodující je v tomto směru právo volby poškozených, tj. osob dotčených zásahem do osobnostních práv, učiněné podle § 10 odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb.

V případě volby odpovědnosti výrobce (distributora) podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku není možno § 7 odst. 1 vykládat tak, že výrobce odpovídá za škodu (nemajetkovou újmu) v plném rozsahu a vedle toho za škodu (nemajetkovou újmu) odpovídá i třetí osoba (v daném případě žalovaná č. 1),

²⁴⁶ Usnesení ze dne 20. května 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01

neboť v takovém případě by nastala absurdní situace, kdy případná odpovědnost by třetí osobě byla přičítána duplicitně (jednou ve vztahu k poškozenému podle – 421a ObčZ a opětovně v rámci regresu výrobce podle § 7 odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb.).

V případě volby odpovědnosti směrem k obecnému režimu občanského zákoníku je však místo pouze pro dovození odpovědnosti třetí osoby, nikoliv však pro dovození odpovědnosti výrobce (distributora). Případné porušení jeho povinností má totiž svůj skutkový a právní základ právě v možném uvedení závadného výrobku na trh, což je záležitost předvídaná a řešitelná pouze ve zmíněném režimu speciálním, který byl realizací práva volby vyloučen a nelze se tak do něj (v rozporu se zásadami vztahu předpisu obecného a zvláštního) opětovně navracet.

Protiprávní (neoprávněný) zásah žalované č. 1 do osobnostních práv žalobců v režimu analogické aplikace § 421a ObčZ ve spojení s § 853 ObčZ, tj. v režimu objektivní odpovědnosti (odpovědnosti za výsledek), spočívá přímo v samotném objektivním faktu nezajištění toho, aby vyhřívací poduška při operaci použitá byla užita bez vyvolání nežádoucích následků použití. Objektivně nebylo docíleno bezeškodného použití věci při poskytování zdravotnických služeb, když namísto zamýšleného zahřívání těla operované *N.* došlo v důsledku umístění na vyhřívací podušku ke vzniku závažných a rozsáhlých popálenin. Okolnosti mající svůj původ v povaze vyhřívací podušky tak zapříčinily usmrcení osoby žalobcům blízké. Rovněž tak v konkrétním případě došlo k porušení prevenční povinnosti (§ 415 ObčZ) použitím podušky v rozporu s návodem, když u kojeného dítěte neměla být tato poduška vůbec použita.

Vznik nemajetkové újmy na straně žalobců byl soudem jednoznačně shledán v újmě žalobců vzniklé v oblasti jejich soukromého a rodinného života.

Žalobcům za této situace svědčí vůči žalované č. 1 občanskoprávní prostředky ochrany osobnosti podle § 13 ObčZ.

Vůči žalované č. 2 pak byla žaloba všech žalobců zamítnuta s poukazem na právo volby realizované podle § 10 odst. 2 zákona č. 59/1998 Sb.²⁴⁷

²⁴⁷ *Ryška, M.*, Satisface při úmrtí osoby blízké. Právní rádce, č. 2/2009, s. 71 – 75

Veřejnoprávní úprava ochrany spotřebitele

Úvod

Právní úprava odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku představuje úpravu soukromoprávního charakteru. Přesto má velmi úzkou věcnou a účelovou souvislost s převážně veřejnoprávní úpravou ochrany spotřebitele. Účelem obou právních oblastí je ochrana spotřebitele, tj. slabší smluvní strany. Veřejnoprávní povaha ochrany spotřebitele spočívá v existenci norem, které stanoví, jaké povinnosti mají výrobci a ostatní osoby v distribučním řetězci. Dodržování těchto povinností je sledováno, vynucováno autoritativním způsobem, výkonem veřejné moci. Soukromoprávní ochrana spotřebitele se realizuje cestou odpovědnosti výrobců za škody způsobené závadnými výrobky. Tato ochrana má funkci preventivní. Jejím účelem je stimulovat výrobce k výrobě a distribuci bezpečných a nezávadných výrobků.

Zákon č. 59/1998 Sb., ve znění zákona č. 209/2000 Sb., významným způsobem rozšířil zvýšením požadavků na kvalitu a bezpečnost výrobků dosavadní soukromoprávní ochranu spotřebitele. Úprava provedená zákonem zároveň představuje důležitý doplněk celkové veřejnoprávní ochrany spotřebitele zakotvené především v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků), dále v zákoně č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (včetně vládních nařízení vydaných na základě tohoto zákona), v zákoně č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o léčivech), ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, aj.

Na úrovni Evropského společenství byly přijímány programy na ochranu spotřebitele již od roku 1975. Tyto programy se týkaly otázek práva na ochranu zdraví a bezpečnosti, ekonomických zájmů spotřebitele, práva na náhradu škody a práva na informace a vzdělávání. V souvislosti se závadnými výrobky jde o právo na ochranu zdraví a bezpečnosti spotřebitele a o zajištění podmínek, za kterých budou zboží a služby bezpečné při jejich běžném užívání spotřebitelem. V rámci volného oběhu zboží, ochrany zdraví a bezpečnosti spotřebitele byly přijímány předpisy týkající se potravin, kosmetických

a farmaceutických výrobků, standardů motorových vozidel a elektrických zařízení. Politika Evropského společenství směřuje od velmi detailní, podrobné právní ochrany zdraví a bezpečnosti spotřebitele v dílčích průmyslových odvětvích k právnímu zakotvení obecných standardů chránících zdraví a bezpečnost spotřebitele.²⁴⁸

²⁴⁸ *Mrázek, J.*, Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS. *Právník*, č. 3/1998, s. 190

7. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků

7.1. Úvod

Evropské společenství přijalo pro zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele směrnici Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků, jež upravuje oblasti výroby nechráněné zvláštními předpisy o bezpečnosti výrobků. Citovaná směrnice zrušila a nahradila směrnicí Rady 92/59/EHS ze dne 29. června 1992 o obecné bezpečnosti výrobků.

7.2. Okolnosti přijetí nové směrnice o bezpečnosti výrobků

Evropský parlament a Rada Evropské unie přijaly směrnicí 2001/95/ES s ohledem na Smlouvu o založení Evropského společenství (dále jen „Smlouva“), a zejména na článek 95 Smlouvy zakotveného v rámci kapitoly o sbližování právních předpisů, který zní: „*Rada přijímá opatření ke sbližování ustanovení právních a správních předpisů členských států, jejichž účelem je vytvoření a fungování vnitřního trhu*“.²⁴⁹ V návrzích opatření týkajících se zdraví, bezpečnosti, ochrany životního prostředí a ochrany spotřebitele vychází Komise z vysoké úrovně ochrany a přihlíží přitom zejména k novému vývoji založenému na vědeckých poznatcích.²⁵⁰ Cílem těchto opatření bylo postupné vytvoření vnitřního trhu do 31. prosince 1992.²⁵¹ Vnitřní trh Smlouva vymezuje jako „*prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu*“.²⁵² Východiskem pro přijetí nové směrnice o obecné bezpečnosti výrobků se stalo rozhodnutí Rady na základě zprávy Komise o získaných zkušenostech a na základě příslušných návrhů, že se upraví směrnice 92/59/EHS, resp. v zájmu větší jasnosti, přepracuje.²⁵³ K takovému rozhodnutí mělo dojít čtvrtý rok od přijetí právních a správních předpisů členských států nezbytných pro dosažení souladu se směrnicí 92/59/EHS (provedení směrnice).²⁵⁴ Členské státy měly takto učinit nejpozději do 29. června 1994. Směrnicí 92/59/EHS bylo nezbytné změnit v několika ohledech s cílem doplnit, zpřísnit nebo vyjasnit některá její ustanovení na základě získaných zkušeností i nového rozhodujícího vývoje v oblasti bezpečnosti výrobků určených spotřebitelům, s ohledem na změny Smlouvy, zejména v článku 152 týkajícím se veřejného

²⁴⁹ Článek 95 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství

²⁵⁰ Článek 95 odst. 3 Smlouvy o založení Evropského společenství

²⁵¹ Článek 14 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství

²⁵² Článek 14 odst. 2 Smlouvy o založení Evropského společenství

²⁵³ Článek 16 směrnice 92/59/EHS

²⁵⁴ Článek 17 směrnice 92/59/EHS

zdraví a v článku 153 týkajícím se ochrany spotřebitele, a z hlediska zásady obezřetnosti. Význam této zásady spočívá v přijetí urychlených opatření, pokud činnost nebo politika ohrožuje životní prostředí nebo lidské zdraví.

V rámci přepracování směrnice se ponechává bezpečnost služeb mimo oblast působnosti směrnice 2001/95/ES, neboť Komise zamýšlí, pokud jde o bezpečnost služeb a odpovědnost poskytovatelů služeb, stanovit potřeby, možnosti a priority postupu Společenství s ohledem na předložení vhodných návrhů.²⁵⁵

7.3. Cíl přijetí směrnice

Cílem přijetí směrnice 2001/95/ES je zlepšit fungování vnitřního trhu.²⁵⁶ Pokud by neexistovaly předpisy Společenství, mohly by horizontální právní předpisy členských států o bezpečnosti výrobků, které ukládají hospodářským subjektům zejména obecnou povinnost uvádět na trh pouze bezpečné výrobky, vést k odlišné úrovni ochrany spotřebitelů. Takové rozdíly a vůbec neexistence horizontálních právních předpisů v právních rádech některých členských států by mohly vytvářet překážky obchodu a narušit soutěž v rámci vnitřního trhu.²⁵⁷

7.4. Horizontální právní předpisy Společenství

*„Pro zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele musí k ochraně zdraví a bezpečnosti spotřebitelů přispět horizontální právní předpisy Společenství, které stanoví obecný požadavek na bezpečnost výrobků, obsahují ustanovení o obecných povinnostech výrobců a distributorů, o vynucování požadavků Společenství na bezpečnost výrobků a o rychlé výměně informací a opatřeních na úrovni Společenství v určitých případech“.*²⁵⁸ Jedná se o tzv. horizontální přístup, jehož cílem je vytvoření obecných požadavků. *„Pokud neexistují zvláštní právní předpisy Společenství týkající se bezpečnosti výrobků, měla by se pro zabezpečení ochrany zdraví a bezpečnosti spotřebitelů použít veškerá ustanovení směrnice“.*²⁵⁹ Jestliže však zvláštní právní předpisy Společenství stanoví požadavky na bezpečnost, které se vztahují pouze na některá hlediska a rizika nebo kategorie rizik, jsou povinnosti hospodářských subjektů stanoveny ustanoveními

²⁵⁵ Odst. 1 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁵⁶ Odst. 2 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁵⁷ Odst. 3 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁵⁸ Odst. 4 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁵⁹ Odst. 11 preambule směrnice 2001/95/ES

těchto zvláštních právních předpisů, zatímco na ostatní rizika, jež jimi pokryta nejsou, se vztahuje obecný požadavek na bezpečnost podle směrnice.²⁶⁰

Pro výrobky je zapotřebí přijímat široce založené rámcové právní předpisy horizontální povahy, které zároveň vyplňují mezery. Není možné se domnívat, že lze přijímat pro každý existující nebo budoucí výrobek zvláštní právní předpisy Společenství. Takový úkol by byl velmi obtížně splnitelný. Rámcové právní předpisy zároveň doplňují ustanovení existujících nebo připravovaných zvláštních právních předpisů tak, aby byla zabezpečena vysoká úroveň ochrany bezpečnosti a zdraví spotřebitelů.²⁶¹ Východiskem nastíněné situace je na úrovni Společenství stanovit obecný požadavek na bezpečnost pro každý výrobek uváděný na trh. Takový požadavek se nutně musí vztahovat i na každý výrobek spotřebitelům jiným způsobem dodávaný nebo poskytovaný, určený pro spotřebitele nebo pravděpodobně za rozumně předvídatelných podmínek používaný spotřebiteli, i když jim není určen, a to bez ohledu na způsob prodeje, včetně prodeje na dálku a elektronického prodeje. Je třeba zabránit jakémukoliv riziku pro zdraví a bezpečnost spotřebitelů, které představují takové výrobky. S ohledem na povahu některého zboží je nutné jeho použití vyloučit.²⁶²

7.5. Výrobek

Výrobkem se pro účely citované směrnice rozumí „každý výrobek, který je určen spotřebitelům nebo pravděpodobně bude za rozumně předvídatelných podmínek spotřebiteli používán, a to i když jim určen není, a je za úplatu nebo bezplatně dodáván nebo poskytován v rámci obchodní činnosti, bez ohledu na to, zda je nový, použitý nebo upravený“.²⁶³

7.6. Bezpečný výrobek

Směrnice vyzývá členské státy ke kontrole výrobků a postihu výrobců, kteří nedodržují požadavky bezpečnosti výrobků. Pro účely směrnice se bezpečným výrobkem rozumí „každý výrobek, který za běžných nebo rozumně předvídatelných podmínek použití, včetně požadavků na životnost, a případně na uvedení do provozu, instalaci a údržbu, nepředstavuje žádné riziko nebo představuje pouze minimální rizika slučitelná s použitím výrobku a považovaná za přijatelná a odpovídající vysoké úrovni

²⁶⁰ Odst. 12 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁶¹ Odst. 5 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁶² Odst. 6 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁶³ Článek 2 písm. a) směrnice 2001/95/ES

ochrany zdraví a bezpečnosti osob“.²⁶⁴ Nebezpečným výrobkem se pak rozumí „každý výrobek, který nevyhovuje definici bezpečného výrobku“.²⁶⁵

Bezpečnost výrobků by měla být posuzována s ohledem na všechna příslušná hlediska, zejména:

- charakteristiky výrobku, včetně jeho složení, balení, návodů k montáži a případně k instalaci a údržbě;
- vliv na jiné výrobky, jestliže lze rozumně předpokládat, že výrobek bude používán s jinými výrobky;
- obchodní úprava výrobku, označování štítkem, veškerá upozornění a návody k jeho použití a zneškodnění a veškeré další údaje nebo informace týkající se výrobku;
- kategorie spotřebitelů, kteří jsou vystaveni riziku při používání výrobku, zejména osoby obzvláště citlivé na rizika představovaná výrobky (směrnice má zde na mysli osoby, které podléhají zvýšené ochraně, jedná se o děti a starší osoby).²⁶⁶

Přestože z oblasti působnosti směrnice jsou vyňaty služby, pro dosažení sledovaných cílů ochrany se její ustanovení vztahují rovněž na výrobky, které jsou spotřebitelům dodávány nebo poskytovány pro použití v souvislosti s poskytováním služby.²⁶⁷ Požadavkům této směrnice podléhají i výrobky, které jsou navrženy výhradně pro profesionální použití, ale dostávají se následně na spotřebitelský trh, kde mohou představovat rizika pro zdraví a bezpečnost spotřebitelů.²⁶⁸

7.7. Povinnosti výrobců a povinnosti distributorů

Základní povinností výrobců je uvádět na trh pouze bezpečné výrobky.²⁶⁹

„Povinnost dodržovat obecný požadavek na bezpečnost je vhodné doplnit o další povinnosti hospodářských subjektů, aby se zabránilo rizikům pro spotřebitele“.²⁷⁰

Tyto dodatečné povinnosti výrobců zahrnují:

- povinnost poskytnout spotřebitelům příslušné informace o výrobku, které jim umožní posoudit rizika spojená s výrobkem v průběhu běžné nebo rozumně předvídatelné doby jeho používání a zabránit jim,
- povinnost sledovat problémy výrobku na trhu (monitorování),

²⁶⁴ Článek 2 písm. b) směrnice 2001/95/ES

²⁶⁵ Článek 2 písm. c) směrnice 2001/95/ES

²⁶⁶ Článek 2 písm. b) směrnice 2001/95/ES

²⁶⁷ Odst. 9 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁶⁸ Odst. 10 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁶⁹ Článek 3 směrnice 2001/95/ES

²⁷⁰ Odst. 18 preambule směrnice 2001/95/ES

- přijmout opatření odpovídající charakteristikám výrobků, která výrobcům umožňují získávat informace o rizicích, jež mohou výrobky představovat,
- zvolit vhodné opatření zahrnující, je-li to nezbytné pro odvrácení rizik, stažení z trhu, přiměřené a účinné upozornění (varování) spotřebitelů před riziky představovanými nebezpečnými výrobky nebo odvolání od spotřebitelů.²⁷¹

„Při zajišťování souladu s platnými požadavky na bezpečnost by měli být nápomocni distributoři“.²⁷² V rámci svých činností jsou povinni podílet se na sledování bezpečnosti výrobků uváděných na trh, zejména předáváním informací o rizicích spojených s výrobkem, uchováváním a poskytováním dokumentace nezbytné pro vysledování původu výrobků.²⁷³ Výrobci a distributoři spolupracují s příslušnými orgány na opatřeních zaměřených na odvrácení a zabránění rizik a jsou povinni je uvědomit, pokud jsou dodávané výrobky nebezpečné, tj. neslučitelné s obecným požadavkem na bezpečnost. Směrnice pak stanoví podmínky pro poskytování takových informací.²⁷⁴

7.8. Orgány dozoru nad bezpečností výrobků

Členské státy zřizují, s cílem zajistit účinné vynucování povinností uložených výrobcům a distributorům, orgány, které jsou odpovědné za dozor nad bezpečností výrobků a které mají pravomoci činit vhodná opatření sankční povahy.²⁷⁵ Stanovené sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.

Příslušné orgány členských států jsou oprávněny přijímat tato opatření u každého výrobku:

- organizovat kontroly vlastností výrobku z hlediska bezpečnosti, a to i po jeho uvedení jako bezpečného na trh, až do konečného stadia používání nebo spotřeby;
- vyžadovat od zúčastněných stran všechny nezbytné informace;
- odebírat vzorky výrobků a podrobovat je zkouškám bezpečnosti.²⁷⁶

Směrnice 2001/95/ES dále stanoví oprávnění orgánů přijímaná u výrobků, které by mohly za určitých podmínek představovat riziko a u výrobků nebezpečných, ať již uvedených na trh nebo nikoliv. Opatření, která mají být přijata příslušnými orgány jsou podle okolností určena výrobcí, distributorům v rámci jejich činností (zejména prvotní

²⁷¹ Článek 5 odst. 1 směrnice 2001/95/ES

²⁷² Odst. 20 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁷³ Článek 5 odst. 2 směrnice 2001/95/ES

²⁷⁴ Odst. 21 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁷⁵ Odst. 22 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁷⁶ Článek 8 odst. 1 písm. a) směrnice 2001/95/ES

distribuce na vnitrostátním trhu) a v případě nutnosti všem dalším osobám s ohledem na spolupráci při akcích zaměřených na zabránění riziku vyplývajícímu z výroby.²⁷⁷

V České republice provádějí dozor nad tím, zda na trh a do oběhu jsou uváděny bezpečné výrobky podle působnosti, vyplývající z povahy konkrétního výrobku, orgány dozoru stanovené zvláštními právními předpisy. Pokud nelze působnost orgánu dozoru takto stanovit, je k provádění dozoru příslušná Česká obchodní inspekce.²⁷⁸

7.9. Stažení a odvolání nebezpečných výrobků

Jestliže však výrobci a distributoři nesplní svou povinnost odvrátit rizika od spotřebitele, uplatní se pravomoci členských států nařídit okamžitě stažení nebezpečných výrobků, které již byly uvedeny na trh a odvolání nebezpečných výrobků od spotřebitelů, kterým již byly dodány.²⁷⁹ Odvoláním směrnice 2001/95/ES rozumí „všechna opatření namířená k dosažení vrácení nebezpečného výrobku, který již byl dodán nebo poskytnut spotřebitelům výrobcem nebo distributorem“.²⁸⁰ Odvolání se uskuteční jako poslední prostředek v případech, kdy ostatní opatření nejsou dostatečná k zamezení existujícím rizikům, kdy to výrobci pokládají za nezbytné, nebo kdy jsou povinni tak učinit na základě opatření přijatého příslušným orgánem.²⁸¹ Stažením pak směrnice 2001/95/ES rozumí „všechna opatření namířená k zabránění distribuce, vystavování nebo nabízení výrobku nebezpečného pro spotřebitele“.²⁸² Každé opatření, kterým se omezuje uvádění výrobku na trh nebo se požaduje jeho stažení nebo odvolání, musí být náležitě odůvodněno.²⁸³

7.10. Systém RAPEX

Postup Společenství v oblasti dozoru nad trhem a dalších kontrolních činností je zajišťován informačním systémem Společenství pro rychlou výměnu informací mezi členskými státy a Evropskou komisí o opatřeních, která zabraňují, omezují nebo podmiňují používání a prodej nebezpečných výrobků nepotravinářského charakteru, s výjimkou výrobků farmaceutických,²⁸⁴ na vnitřním trhu (tzv. systém RAPEX = *Rapid Alert System for Non-Food Products*). Právní základ je dán směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků.

²⁷⁷ Článek 8 odst. 4 písm. a) až c) směrnice 2001/95/ES

²⁷⁸ § 7 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb.

²⁷⁹ Odst. 23 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁸⁰ Článek 2 písm. g) směrnice 2001/95/ES

²⁸¹ Článek 5 odst. 1 pododst. 4 směrnice 2001/95/ES

²⁸² Článek 2 písm. h) směrnice 2001/95/ES

²⁸³ Článek 18 odst. 1 směrnice 2001/95/ES

²⁸⁴ Na léčivé přípravky se vztahují směrnice 75/319/EHS a 81/851/EHS.

V České republice je implementován zákonem č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a nařízením vlády č. 396/2004 Sb., o postupech, obsahu a formě informace o výskytu nebezpečných nepotravinářských výrobků. Systém slouží, v situacích vážného rizika, které s ohledem na bezpečnost výrobku vyžadují rychlý zásah, k oznamování přímého i nepřímého rizika ohrožení zdraví nebo bezpečnosti spotřebitelů, kteří by se s nebezpečnými výrobky dostali do styku. K dosažení cílů ochrany je proto nezbytná činnost evropské sítě výkonných orgánů členských států, zejména při:

- výměně informací o posuzování rizik, nebezpečných výrobcích, zkušebních metodách a výsledcích, nejnovějším vědeckém vývoji;
- vypracování a provádění společných projektů dozoru a zkoušení;
- výměně zkušeností a osvědčených postupů a spolupráci při vzdělávací činnosti;
- lepší spolupráci na úrovni Společenství, pokud jde o vysledování, stažení a odvolání nebezpečných výrobků.²⁸⁵

7.11. Informační povinnosti a další prostředky řešení rizika představovaného výrobky

Pro zajištění důsledné ochrany zdraví a bezpečnosti spotřebitelů na vysoké úrovni a udržení jednoty vnitřního trhu je nezbytné o všech opatřeních, která omezují uvádění výrobku na trh nebo vyžadují jeho stažení z trhu nebo odvolání, informovat Komisi.²⁸⁶ Pokud jde o nebezpečné výrobky nacházející se na území členských států, je především jejich věcí, aby přijímaly vhodná opatření.²⁸⁷ Rozdíly v přístupu členských států k řešení rizika představovaného určitými výrobky pak nutně vedou k nepřijatelným nerovnostem při ochraně spotřebitelů a vytvářejí překážku obchodu uvnitř Společenství.²⁸⁸ Jako poslední prostředek pro zvládnutí situace vyvolané výrobky představujícími vážné riziko je pak stanoven přiměřený mechanismus, který umožňuje přijmout formou rozhodnutí určeného členským státům opatření použitelná v celém Společenství. Takovým rozhodnutím předběžného charakteru je zakázán vývoz dotyčného výrobku.²⁸⁹

Veškeré informace o rizicích pro zdraví a bezpečnost spotřebitelů představovaných výrobky musí být v souladu s požadavky průhlednosti obecně přístupné veřejnosti.

²⁸⁵ Článek 10 odst. 2 písm. a) až d) směrnice 2001/95/ES

²⁸⁶ Odst. 26 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁸⁷ Odst. 29 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁸⁸ Odst. 30 preambule směrnice 2001/95/ES

²⁸⁹ Odst. 32 preambule směrnice 2001/95/ES

Veřejnost musí mít zejména přístup k informacím o identifikaci výrobku, povaze rizika a o přijatých opatřeních.²⁹⁰

7.12. Kontrola výrobků dovážených z třetích zemí

Na trh Evropské unie nesmějí být podle nařízení Rady č. 339/93/EHS uváděny výrobky, pokud nejsou v souladu se závazky vyplývajícími z mezinárodních dohod a národních právních předpisů. V souladu s mezinárodními smlouvami a národní legislativou je pouze takový výrobek, jenž je vybaven příslušnou průvodní dokumentací a je náležitým způsobem označen. Členské státy jsou odpovědné za provádění kontroly souladu na svých vnějších hranicích. Odpovědnými orgány za provádění kontroly výrobků dovážených z třetích zemí na vnějších hranicích jsou celní orgány.

7.13. Vztah směrnice 2001/95/ES k směrnici 85/374/EHS a 92/59/EHS

Vzájemný vztah citované směrnice 2001/95/ES a směrnice 85/374/EHS, stejně tak jako její poměr k původní směrnici o všeobecné bezpečnosti výrobků 92/59/EHS, je vymezen v její preambuli.

*„Tato směrnice by se neměla dotýkat povinností členských států týkajících se lhůt pro provedení a použitelnost směrnice 92/59/EHS“.*²⁹¹

Směrnice o všeobecné bezpečnosti výrobku nemá vliv na práva poškozených spotřebitelů ve smyslu směrnice Rady č. 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížení zákonů a dalších právních a správních předpisů členských států o odpovědnosti za vadné výrobky. Tato směrnice upravuje řešení škodlivých následků způsobených vadou výrobku, nejedná se však o úpravu bezpečnosti výrobku jako takového. Požadavek na to, aby výrobek poskytoval spotřebiteli bezpečnost nejen z hlediska své technické konstrukce a užitných vlastností, ale právě i tím, že bude splňovat míru bezpečnosti oprávněně spotřebitelem očekávanou zejména s ohledem na informace, resp. návod k použití, které mu výrobce poskytl, je zakotven v zákoně č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ve znění zákona č. 209/2000 Sb.

7.14. Shrnutí, účel směrnice 2001/95/ES

Účelem přijetí směrnice o obecné bezpečnosti výrobků bylo zabránit, aby žádné výrobky nezůstaly mimo právní úpravu bezpečnosti výrobku v právu Evropské unie. Měla

²⁹⁰ Článek 16 odst. 1 směrnice 2001/95/ES

²⁹¹ Odst. 40 preambule směrnice 2001/95/ES

by tak pobízet výrobce, aby věnovali výrobkům prodávaným v rámci Evropské unie zvláštní pozornost. „Všechna její ustanovení se použijí tehdy, neexistují-li v rámci právních předpisů Společenství žádná zvláštní ustanovení, která upravují bezpečnost dotyčných výrobků a sledují též cíl“.²⁹²

Směrnice se nevztahuje na výrobní zařízení, investiční prostředky a další výrobky užívané výhradně v souvislosti s obchodem nebo podnikáním. Obdobný princip se uplatňuje i u směrnice Rady č. 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížování zákonů a dalších právních a správních předpisů členských států o odpovědnosti za vadné výrobky.

Směrnice 2001/95/ES ukládá Komisi povinnost každé tři roky od 15. ledna 2004 předložit Evropskému parlamentu a Radě zprávu o provádění citované směrnice.²⁹³ Zpráva obsahuje zejména informace o bezpečnosti výrobků určených spotřebitelům, tj. o zlepšení sledovatelnosti výrobků, fungování dozoru nad trhem, normalizační činnosti, fungování systému RAPEX, aj.

Součástí procesu harmonizace právních předpisů zemí střední a východní Evropy s právem Evropské unie představovaly dále zejména směrnice Rady 88/378/EHS ze dne 3. května 1988 o sblížování právních předpisů členských států týkajících se bezpečnosti hraček a směrnice Rady 76/768/EHS ze dne 27. července 1976 o sblížování právních předpisů členských států týkajících se kosmetických prostředků.

²⁹² Článek 1 odst. 2 směrnice 2001/95/ES

²⁹³ Článek 19 odst. 2 směrnice 2001/95/ES

8. Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků)

8.1. Úvod

V souvislosti s přípravou na začlenění do Evropské unie převzala Česká republika závazek usilovat o zajištění postupného souladu vnitrostátního zákonodárství s legislativou Evropských společenství. Mezi stěžejní předpisy v oblasti zabezpečení vysoké ochrany života a zdraví lidí a snahy uvádět na trh pouze bezpečné výrobky patřila směrnice Rady 92/59/EHS ze dne 29. června 1992 o všeobecné bezpečnosti výrobků, jež byla zrušena od 15. ledna 2004 směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků, a nařízení Rady č. 339/93/EHS o kontrolách shody s pravidly bezpečnosti výrobků v případě výrobků dovážených z třetích zemí s navazujícím rozhodnutím Komise č. 93/583/EHS, kterým se stanoví seznam výrobků ve smyslu článku 8 nařízení Rady č. 339/93/EHS. Tyto základní normy v oblasti ochrany spotřebitele bylo třeba převzít do právního řádu ještě před přijetím České republiky do Evropské unie.

Evropskými předpisy upravená problematika obecné bezpečnosti výrobků byla v právním řádu České republiky řešena v zákonem č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů. Ustanovení § 8 zákona č. 22/1997 Sb. stanovilo základní povinnosti výrobců, dovozců a distributorů při uvádění výrobků na trh, jejichž cílem je bezpečnost výrobků. Na základě § 8 odst. 1 byli výrobci a dovozci povinni uvádět na trh jen bezpečné výrobky. Bezpečný výrobek byl pak definován jako „výrobek, který za běžných nebo rozumně předvídatelných podmínek užití nepředstavuje po dobu stanovené nebo obvyklé použitelnosti žádnou nebezpečí nebo jeho užití představuje pouze minimální nebezpečí, které lze považovat za přijatelné při užívání výrobku vzhledem k odpovídající vysoké úrovni ochrany oprávněného zájmu“.²⁹⁴ Za bezpečný se považuje výrobek a) splňující požadavky příslušného technického předpisu, nebo b) pokud pro něj technický předpis neexistuje, buď splňující požadavky norem, anebo odpovídající stavu vědeckých a technických poznatků známých v době jeho uvedení na trh.²⁹⁵ Toto ustanovení je odrazem podobných ustanovení obsažených ve směrnicích o obecné bezpečnosti výrobků (směrnice 92/59/EHS a směrnice 2001/95/ES).

²⁹⁴ § 8 odst. 2 zákona č. 22/1997 Sb. (zrušen ke dni 30. června 2001)

²⁹⁵ § 8 odst. 5 zákona č. 22/1997 Sb. (zrušen ke dni 30. června 2001)

Před vydáním zákona č. 22/1997 Sb. byly technické požadavky spojené s uváděním výrobků na trh obsaženy v právních předpisech převážně s původem v centrálně řízené ekonomice. Tyto předpisy vydávané jednotlivými ministerstvy a jinými ústředními správními úřady v rámci zmocnění obsaženého v příslušných zákonech upravovaly technické požadavky především konkrétním a podrobným způsobem a tvořily spolu se závaznými technickými normami a působením státního zkušebnictví součást centralizovaného systému, kterým se stát snažil určovat vlastnosti výrobků včetně jejich jakosti výrobků. V podmínkách tržní ekonomiky byl podobný stav z hlediska podnikatelské sféry neudržitelný. Takový resortní přístup se podstatně lišil od pojetí uplatňovaného v Evropské unii, kde úprava technických předpisů je převážně komoditní.²⁹⁶ Takový technický předpis upravuje pro určité skupiny výrobků všechny technické požadavky, které je nutno ve veřejném zájmu regulovat.

V Evropské unii se prosazuje liberální pojetí technických předpisů. Technické požadavky jsou v nich formulovány s dostatečnou obecností s tím, že je lze splnit buď dodržěním nezávazných evropských norem, nebo jiným stanoveným průkazem o shodě použitého technického řešení daného výrobku se soudobými poznatky vědy a techniky. Pro podnikatelskou sféru je takové pojetí pružného evropského přístupu podstatně přijatelnější než předchozí stav (direktivní pojetí), kdy vlastnosti výrobků byly určovány do velkých podrobností často již zastaralými předpisy, které nemohly držet krok s rozvojem vědy a techniky v konkrétní oblasti a které tak brzdily podnikání.

Při posuzování shody zákonné úpravy se směrnici o všeobecné bezpečnosti výrobků Evropská komise konstatovala, že úprava je pouze částečnou implementací směrnice. Bylo však akceptováno sdělení české strany, že směrnice bude implementována do právního řádu České republiky zvláštním zákonem a současně bude i tomu odpovídajícím způsobem upraven zákon č. 22/1997 Sb., tj. vypuštěn jeho § 8. Odpovídající úprava byla přijata zákonem č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků). Obsah ustanovení § 8 je přesněji, a to v souladu se směrnici, zapracován zejména do § 3 a násl. zákona o obecné bezpečnosti výrobků. Dosavadní řešení problematiky nebezpečných výrobků v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, byla neodpovídající úpravě vyžadující směrnici. Existovala tak dvojí úprava, a to bezpečného výrobku v zákoně č. 22/1997 Sb., a vedle toho úprava nebezpečného výrobku v zákoně o ochraně spotřebitele. Z toho důvodu byl proto

²⁹⁶ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1135

vypuštěn v zájmu jednotného vymezení pojmů v právním řádu institut bezpečného výrobku ze zákona o technických požadavcích na výrobky, pojem nebezpečný výrobek ze zákona o ochraně spotřebitele a nově vymezen pojem bezpečný výrobek v zákoně č. 102/2001 Sb., které je v souladu se směrnicí.

Legislativní úprava zákona č. 102/2001 Sb. je formulována jako úprava obecného charakteru. Bylo by totiž velmi obtížné přijmout pro každý jednotlivý výrobek nacházející se na trhu nebo pro výrobek, který by mohl být teprve vyvinut, úpravu zcela samostatnou.

Důležité je vymezení zákona č. 102/2001 Sb. ve vztahu k dalším právním předpisům, které se uplatňují při posuzování bezpečnosti výrobku či při omezování rizik, která jsou s užíváním výrobku spojená. Zákon se použije tehdy, *„jestliže požadavky na bezpečnost nebo omezení rizik nestanoví příslušná ustanovení zvláštního právního předpisu, který přejímá požadavky stanovené právem Evropských společenství“*.²⁹⁷ Zákonem tedy nejsou dotčena ustanovení zvláštních právních předpisů, pokud zakotvují požadavky na bezpečnost výrobků. Těmito zvláštními právními předpisy jsou, jak zákon příkladmo vypočítává v poznámce pod čarou, zejména zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, nařízení vlády přijatá na jeho základě (konkrétně se jedná o nařízení vlády č. 19/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na hračky, nařízení vlády č. 21/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na osobní ochranné prostředky, nařízení vlády č. 336/2004 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na zdravotnické prostředky, nařízení vlády č. 154/2004 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na aktivní implantabilní zdravotnické prostředky, nařízení vlády č. 453/2004 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na diagnostické zdravotnické prostředky in vitro), zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o léčivech), zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích a o změně některých souvisejících zákonů, vyhláška č. 26/2001 Sb., o hygienických požadavcích na kosmetické prostředky, o náležitostech žádosti o neuvedení ingredience na obalu kosmetického prostředku a o požadavcích na vzdělání a praxi fyzické osoby odpovědné za výrobu kosmetického prostředku (vyhláška o kosmetických prostředcích), zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd (zákon

²⁹⁷ § 1 odst. 2 zákona č. 102/2001 Sb.

o hnojivech), zákon č. 353/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých zákonů, zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních), zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší).

8.2. Předmět úpravy

Účelem zákona č. 102/2001 Sb. je „zajistit, v souladu s právem Evropských společenství,²⁹⁸ aby výrobky uváděné na trh nebo do oběhu byly z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví pro spotřebitele bezpečné“.²⁹⁹ Ustanovení vymezuje účel zákona jako základní a rozhodující normu v oblasti ochrany spotřebitele k zajištění bezpečnosti veškerých výrobků, které jsou uváděny na trh a do oběhu.

Uvedením výrobku na trh zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, na který je odkazováno, rozumí „okamžik, kdy je výrobek na trhu Evropského společenství poprvé úplatně nebo bezúplatně předán nebo nabídnut k předání za účelem distribuce nebo používání nebo kdy jsou k němu poprvé převedena vlastnická práva“.³⁰⁰ Uváděním do oběhu pak zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů rozumí „nabízení k prodeji, prodej nebo jiné formy nabízení ke spotřebě; skladování, přeprava pro potřeby prodeje a dovoz za účelem prodeje ode dne propuštění do volného oběhu“.³⁰¹ Pojem spotřebitele vymezuje zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, jako osobu, „která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti“.³⁰²

8.3. Výrobek

Za výrobek je v souladu se směrnicí považována jakákoliv movitá věc, která prošla výrobním procesem či byla vytěžena jako surovina nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k nabídce konečnému spotřebiteli nebo lze rozumně předvídat (očekávat), že bude spotřebitelem pravděpodobně užívána; včetně věci poskytnuté v rámci služby, a to i v případě, že nebyla určena k nabídce spotřebiteli. Výrobek musí být dodáván

²⁹⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES o obecné bezpečnosti výrobků a nařízení Rady č. 339/93/EHS o kontrolách shody s pravidly bezpečnosti výrobků v případě výrobků dovážených ze třetích zemí

²⁹⁹ § 1 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁰⁰ § 2 písm. a) zákona č. 22/1997 Sb.

³⁰¹ § 2 písm. o) zákona č. 110/1997 Sb.

³⁰² § 52 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb.

v rámci běžné podnikatelské činnosti úplatně nebo bezúplatně. Není rozhodné, zda výrobkem je věc nová, použitá nebo upravená.³⁰³

Zákon se však nevztahuje, v souladu s implementovanou směrnicí, na použité výrobky dodávané jako starožitnosti a takové výrobky, které musí být před použitím opraveny nebo upraveny, pokud tyto informace osoba uvádějící výrobek do oběhu dalšímu odběrateli nebo kupujícímu prokazatelným způsobem sdělí.³⁰⁴

8.4. Obecné požadavky na bezpečnost výrobku

Zákon, způsobem stanoveným ve směrnici, vymezuje obecné požadavky na bezpečnost výrobku. Bezpečným výrobkem je podle zákona takový „výrobek, který za běžných nebo rozumně předvídatelných podmínek užití nepředstavuje po dobu stanovenou výrobcem nebo po dobu obvyklé použitelnosti nebezpečí, nebo jehož užití představuje pro spotřebitele vzhledem k bezpečnosti a ochraně zdraví pouze minimální nebezpečí při užívání výrobku“.³⁰⁵ Z hlediska rizika pro bezpečnost a ochranu zdraví spotřebitele se pak sledují zejména tato kritéria:

- vlastnosti výrobku, jeho životnost, složení, způsob balení, poskytnutí návodu na jeho montáž a uvedení do provozu, dostupnost, obsah a srozumitelnost návodu, způsob užívání včetně vymezení prostředí užití, způsob označení, způsob provedení a označení výstrah, návod na údržbu a likvidaci, srozumitelnost a rozsah dalších údajů a informací poskytovaných výrobcem; údaje a informace musí být vždy uvedeny v českém jazyce,³⁰⁶

- vliv na další výrobek, za předpokladu jeho užívání s dalším výrobkem,³⁰⁷
- způsob předvádění výrobku,³⁰⁸
- rizika pro spotřebitele, kteří mohou být ohroženi při užití výrobku, zejména děti a osoby s omezenou schopností pohybu a orientace.³⁰⁹

„Možnost dosažení vyšší úrovně bezpečnosti nebo dostupnosti jiných výrobků představujících nižší stupeň rizika není důvodem k tomu, aby byl výrobek považován

³⁰³ § 2 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁰⁴ § 2 odst. 2 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁰⁵ § 3 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁰⁶ § 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 102/2001 Sb.

³⁰⁷ § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 102/2001 Sb.

³⁰⁸ § 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 102/2001 Sb.

³⁰⁹ § 3 odst. 1 písm. d) zákona č. 102/2001 Sb.

za *nebezpečný*“.³¹⁰ Pokud výrobek nevyhovuje požadavkům citovaného zákona na bezpečný výrobek, jedná se o výrobek *nebezpečný*.³¹¹

8.5. Kritéria posuzování shody

Výrobek se v souladu se směrnicí 2001/95/ES považuje za bezpečný, pokud splňuje požadavky na ochranu zdraví a bezpečnost, které musí výrobek splňovat, aby mohl být uveden na trh, zvláštního vnitrostátního právního předpisu, který přejímá právo Evropských společenství, členského státu, na jehož území je uváděn na trh, konkrétně jde o soulad se Smlouvou, a zejména s články 28 a 30 Smlouvy (zákaz množstevních omezení mezi členskými státy).³¹² To platí v případě, že neexistují žádná zvláštní ustanovení Společenství, kterými se upravuje bezpečnost dotyčného výrobku. Základní povinnost, kterou je dodržování zvláštních právních předpisů a mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, umožňuje sladit úpravu s principy obsaženými v legislativě ES.³¹³ Tyto zvláštní předpisy, jež jsou uvedeny výše v souvislosti s vymezením předmětu úpravy citovaného zákona č. 102/2001 Sb., stanoví požadavky na bezpečnost výrobku nebo na omezení rizik, která jsou s výrobkem při jeho užívání spojena. Jestliže však takový právní předpis stanoví pouze některá hlediska bezpečnosti, ostatní hlediska se posuzují podle obecné úpravy zákona č. 102/2001 Sb.

V případě, že takový zvláštní předpis vůbec neexistuje a požadavky na bezpečnost výrobku nejsou upraveny ani právem Evropských společenství, za bezpečný je považován výrobek, který je ve shodě s právním předpisem členského státu Evropské unie, na jehož území je uveden na trh. Takový předpis však musí zaručovat minimálně ochranu rovnocennou s požadavky zákona č. 102/2001 Sb. na bezpečný výrobek, jež citovaný zákon vymezuje konkrétně v § 3 odst. 1.

Současně je zakotveno obecné pravidlo pro případy, ve kterých neexistuje dostatečně podrobná právní úprava. V těchto případech se postupuje podle českých technických norem. Výrobek bude v souladu se směrnicí považován za bezpečný, pokud bude splňovat požadavky schválené české technické normy (ČSN) dle ustanovení § 4 zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů.³¹⁴

³¹⁰ § 3 odst. 6 zákona č. 102/2001 Sb.

³¹¹ § 3 odst. 7 zákona č. 102/2001 Sb.

³¹² § 3 odst. 2 zákona č. 102/2001 Sb.

³¹³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 102/2001 Sb.

³¹⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 102/2001 Sb.

Pokud jde o rizika a kategorie rizik, na která se vztahují příslušné vnitrostátní normy, předpokládá se, že je výrobek bezpečný, je-li ve shodě s nezávaznými vnitrostátními normami (české technické normy) přejímajícími evropské normy. Podmínkou použití české technické normy je zveřejnění odkazu na příslušnou evropskou normu Komise v Úředním věstníku Evropských společenství podle práva Evropských společenství³¹⁵ a zveřejnění odkazu na dotyčné vnitrostátní normy ve Věstníku Úřadu pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví.

V případě, že se bezpečnost výrobku nestanoví ani tímto způsobem, posuzuje se shoda výrobku s obecným požadavkem na bezpečnost výrobku podle:

- nezávazné vnitrostátní normy (tj. české technické normy), která přejímají odpovídající evropské normy jiné než normy uvedené výše,³¹⁶
- národní technické normy členského státu Evropské unie, ve kterém je výrobek uveden na trh,³¹⁷
- doporučení Komise stanovující pokyny pro posuzování bezpečnosti výrobku,³¹⁸
- pravidel správné praxe pro bezpečnost výrobku uplatňovaných v příslušném oboru,³¹⁹
- stavu vědeckých a technických poznatků, jež jsou známy v době uvedení výrobku na trh,³²⁰
- rozumných očekávání spotřebitelů týkající se bezpečnosti.³²¹

Shoda výrobku s kritérii pro zajištění obecného požadavku na bezpečnost nesmí však bránit příslušným orgánům členských států přijmout vhodná opatření, kterými se omezuje uvádění tohoto výrobku na trh nebo vyžaduje jeho stažení z trhu nebo jeho odvolání, pokud existuje důkaz, že navzdory shodě je nebezpečný.³²²

Toto ustanovení je nezbytné především pro vyplnění mezer v právním řádu, který nemůže upravit beze zbytku ochranu před možným rizikem spojeným s výrobky již existujícími nebo takovými, které jsou vyvinuty.³²³

³¹⁵ Článek 4 směrnice 2001/95/ES

³¹⁶ § 3 odst. 5 písm. a) zákona č. 102/2001 Sb.

³¹⁷ § 3 odst. 5 písm. b) zákona č. 102/2001 Sb.

³¹⁸ § 3 odst. 5 písm. c) zákona č. 102/2001 Sb.

³¹⁹ § 3 odst. 5 písm. d) zákona č. 102/2001 Sb.

³²⁰ § 3 odst. 5 písm. e) zákona č. 102/2001 Sb.

³²¹ § 3 odst. 5 písm. f) zákona č. 102/2001 Sb.

³²² Článek 3 odst. 4 směrnice 2001/95/ES

³²³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 102/2001 Sb.

8.6. Průvodní dokumentace a označování výrobků

Výrobce musí každý výrobek uváděný na trh opatřit průvodní dokumentací v souladu s požadavky zvláštního právního předpisu a výrobek opatřit informacemi umožňujícími posouzení rizik spojených s jeho užíváním nebo jakýmkoliv informacemi, které mají vztah k bezpečnosti výrobku, tj. výrobek označit způsobem stanoveným v jiných právních předpisech.

Průvodní dokumentací se rozumí doklady nutné k převzetí a k užívání zboží obsahující závazné informace například o původu zboží, druhu zboží, jeho složení a účelu použití. Výrobek musí být dále opatřen údaji potřebnými k identifikaci výrobce a výrobku, popřípadě série výrobku.³²⁴ Základní technické parametry zboží se uvádějí na štítku pevně spojeném s výrobkem, nebo se použije jiný vhodný způsob označení zboží.

*„Pokud výrobek svými vlastnostmi splňuje požadavky na bezpečnost, ale určitý způsob jeho užívání může bezpečnost spotřebitele ohrozit, je výrobce nebo distributor, který uvádí takové výrobky na trh nebo do oběhu, povinen na toto nebezpečí upozornit v průvodní dokumentaci, pokud toto nebezpečí není zřejmé. Současně jsou tyto osoby povinny přesně určit části výrobku, které mohou vyvolat nebezpečí, a popsat způsob jejich bezpečného užívání. Uvedení tohoto upozornění nezbavuje výrobce nebo distributora povinnosti zajistit ostatní požadavky na bezpečnost výrobku“.*³²⁵

8.7. Povinnosti osob při zajištění bezpečnosti výrobku uváděného na trh a do oběhu

Za výrobce se podle zákona č. 102/2001 Sb. považuje v souladu se směrnicí 2001/95/ES:

- osoba usazená v České republice nebo v jiném členském státě Evropské unie, která vyrobila konečný výrobek, jakož i každá další osoba, která vystupuje (prezentuje se) jako výrobce tím, že uvede na výrobku svou obchodní firmu, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak, anebo osoba, která výrobek upraví,³²⁶
- zplnomocněný zástupce výrobce jako osoba, kterou výrobce písemně pověřil k jednání za něj, pokud výrobce není v České republice nebo v jiném členském státě Evropské unie usazen,³²⁷

³²⁴ § 4 odst. 1 až 3 zákona č. 102/2001 Sb.

³²⁵ § 4 odst. 4 zákona č. 102/2001 Sb.

³²⁶ § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 102/2001 Sb.

³²⁷ § 5 odst. 1 písm. b) zákona č. 102/2001 Sb.

- dovozce, jestliže v České republice nebo v jiném členském státě Evropské unie žádný zplnomocněný zástupce výrobce není usazen,³²⁸

- další osoby (subjekty) z oboru v dodavatelském řetězci, jejichž činnost má prokazatelný vliv na vlastnosti týkající se bezpečnosti výrobku.³²⁹

Zvláštností citovaného zákona je chybějící vymezení pojmu dovozce. Zákon však zde odkazuje na zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, jež považuje za dovozce toho, „*kdo uvede na trh výrobek z jiného než členského státu Evropské unie nebo uvedení takového výrobku na trh zprostředkuje*“.³³⁰

Distributorem je „*každá osoba, která v dodavatelském řetězci provádí následnou obchodní činnost po uvedení výrobku na trh, jakož i každá další osoba v dodavatelském řetězci, za předpokladu, že jejich činnost nemá vliv na vlastnosti týkající se bezpečnosti výrobku*“.³³¹

V souladu se směrnicí zakotvuje zákon základní povinnosti všech článků distribučního řetězce při uvádění pouze bezpečných výrobků na trh.³³² Důraz je kladen na povinnost poskytovat spotřebitelům informace k maximálně možnému omezení výskytu rizik spojených s užíváním výrobku. Na taková rizika jsou osoby uvádějící výrobek na trh a do oběhu povinny upozornit v průvodní dokumentaci, včetně přesného označení částí výrobků, které mohou nebezpečí vyvolat.³³³

Činnostmi souvisejících se zajištěním bezpečnosti výrobků uváděných na trh se musí účastnit distributor. Jedná se zejména o předávání informací o rizicích spojených s výrobkem. Distributor poskytuje písemné informace nezbytné pro dohledání původu výrobku a přijímá opatření umožňující účinnou spolupráci s výrobcí, orgány dozoru a orgány státní správy a územní samosprávy v přenesené působnosti.³³⁴ „*Distributor nesmí distribuovat takové výrobky uvedené na trh, o nichž na základě svých informací a odborných znalostí ví nebo může předpokládat, že požadavkům na bezpečnost výrobků neodpovídají*“.³³⁵

³²⁸ § 5 odst. 1 písm. c) zákona č. 102/2001 Sb.

³²⁹ § 5 odst. 1 písm. d) zákona č. 102/2001 Sb.

³³⁰ § 2 písm. e) zákona č. 22/1997 Sb.

³³¹ § 5 odst. 2 zákona č. 102/2001 Sb.

³³² § 5 odst. 3 zákona č. 102/2001 Sb.

³³³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 102/2001 Sb.

³³⁴ § 5 odst. 10 zákona č. 102/2001 Sb.

³³⁵ § 5 odst. 4 zákona č. 102/2001 Sb.

Je-li to potřebné k zamezení existujících rizik, je výrobce povinen odebírat vzorky výrobků uváděných na trh a provádět zkoušky jejich bezpečnosti.³³⁶ „Výrobce je povinen učinit opatření, která mu umožní být informován o bezpečnosti jím vyráběného výrobku i po jeho dodání na trh a do oběhu. Jestliže výrobce nebo distributor zjistí, že výrobek je nebezpečný, jsou povinni upozornit na tuto skutečnost spotřebitele a stáhnout nebezpečný výrobek z trhu a z oběhu“.³³⁷ Za stažení se považuje opatření, jehož cílem je zabránit distribuci, nabízení nebo vystavování nebezpečného výrobku.

Výrobce nebo distributor jsou dále povinni umožnit osobě, která vlastní nebo drží nebezpečný výrobek, aby jej mohla vrátit zpět výrobcí nebo distributorovi na jejich náklady. Pokud výrobce nebo distributor tyto povinnosti nesplní, je orgán dozoru oprávněn, je-li ohrožen život, zdraví nebo majetek, vedle uložení pokuty nařídít též zničení výrobku na náklad toho, kdo svoji zákonnou povinnost stažení výrobku z trhu a z oběhu nesplnil.³³⁸

„Jestliže výrobce nebo distributor uvedl na trh nebo do oběhu nebezpečný výrobek, je povinen tuto skutečnost oznámit příslušnému orgánu dozoru ihned po té, jakmile tuto skutečnost zjistil“.³³⁹ Takové oznámení musí v případě vážného rizika obsahovat alespoň:

- údaje (informace) umožňující přesnou identifikaci daného výrobku nebo série výrobků,
- úplný popis rizika, které dané výrobky představují,
- veškeré dostupné informace důležité pro dohledání (vysledování) výrobku,
- popis opatření přijatých k zabránění rizikům pro spotřebitele.³⁴⁰

Vážné riziko představuje v souladu se směrnicí 2001/95/ES takové riziko, jehož účinky jsou bezprostřední, nebo riziko, jehož účinky nejsou sice bezprostřední, ale vážným způsobem mohou ohrozit bezpečnost spotřebitele, a vyžadují proto rychlý zásah ze strany orgánů veřejné moci. Na opatřeních směřujících k odstranění nebo omezení rizika plynoucího z nebezpečného výrobku jsou výrobce i distributor povinni spolupracovat s příslušnými orgány dozoru.

8.8. Opatření orgánů veřejné správy

„Orgány státní správy a orgány územní samosprávy v přenesené působnosti jsou povinny činit v mezích své působnosti veškerá opatření, aby zamezily dovozu, vývozu

³³⁶ § 5 odst. 5 zákona č. 102/2001 Sb.

³³⁷ § 5 odst. 6 zákona č. 102/2001 Sb.

³³⁸ § 5 odst. 7 zákona č. 102/2001 Sb.

³³⁹ § 5 odst. 8 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁴⁰ § 5 odst. 9 písm. a) až d) zákona č. 102/2001 Sb.

a uvádění na trh výrobků, které nejsou bezpečné, nebo zamezily jejich dalšímu oběhu“.³⁴¹ Jedná se o obecné ustanovení především preventivního charakteru, které je k zajištění zájmů občanů obsaženo i v jiných právních normách, například ochrana před výrobky nebezpečnými svou zaměnitelností s potravinami v § 21 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. O výrobcích na trhu, které jsou nebezpečné, jsou orgány povinny informovat spotřebitelskou veřejnost, například prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. Povinnost mlčenlivosti, jež ukládá zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů, se na tyto případy nevztahuje.

8.9. Dozor

Zvláštní právní předpisy určují orgány dozoru. Při stanovení orgánu, který bude vykonávat dozor nad tím, zda jsou na trh a do oběhu uváděny pouze bezpečné výrobky, se vychází z povahy konkrétního výrobku. Pokud nelze jednoznačně stanovit působnost orgánu dozoru pro určitý výrobek, je k provádění dozoru příslušná Česká obchodní inspekce.³⁴² Tímto se rozšiřuje kompetence České obchodní inspekce o výkon kontroly, zda výrobky uváděné na trh jsou bezpečné v souladu se zákonem o obecné bezpečnosti výrobků.³⁴³ K posílení úlohy nevládních spotřebitelských organizací v oblasti ochrany a bezpečnosti spotřebitele se v souladu s trendy probíhajícími v zemích Evropských společenství rozšiřuje spolupráce České obchodní inspekce s občanskými sdruženími.³⁴⁴ „Česká obchodní inspekce při své činnosti spolupracuje s občanskými sdruženími za účelem zvyšování ochrany a bezpečnosti spotřebitele, zlepšování informovanosti a překonání nežádoucího chování spotřebitelů a podnikatelských subjektů, působících na vnitřním trhu a vytváření příznivého prostředí pro prodej výrobků, zboží a poskytování služeb“.³⁴⁵

Orgány dozoru jsou oprávněny provádět kontroly vlastností výrobků z hlediska jejich bezpečnosti. Za tím účelem jsou oprávněny:

- vyžadovat potřebné informace a dokumentaci potřebnou k posouzení bezpečnosti a k dohledání původu výrobku od kontrolovaných osob,
- odebírat výrobek nebo vzorek ze série výrobku a podrobovat je kontrole bezpečnosti,
- kontrolovat, zda skutečné vlastnosti výrobku odpovídají požadavkům na bezpečnost,

³⁴¹ § 6 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁴² § 7 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁴³ § 2 odst. 2 písm. g) zákona č. 64/1986 Sb.

³⁴⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 102/2001 Sb.

³⁴⁵ § 13 odst. 1 písm. b) zákona č. 64/1986 Sb.

- posuzovat, zda výrobek, jenž má být uveden na trh, obsahuje upozornění na rizika, která použití výrobku může vyvolat,
- informovat včas a vhodným způsobem osoby, které mohou být vystaveny riziku vyvolanému výrobkem, o tomto riziku,
- po dobu potřebnou k provedení kontroly zakázat uvádění na trh, nabízení nebo vystavování výrobku nebo série výrobku, pokud existují odůvodněné informace, že tento výrobek je nebezpečný,
- zakázat uvedení na trh výrobku nebo série výrobku, o nichž bylo prokázáno, že jsou nebezpečné,
- nařídit okamžité stažení výrobku nebo série výrobku, jež jsou nebezpečné a které již byly uvedeny na trh; pokud je to nutné, zajistit při splnění stanovených podmínek i jejich zničení,
- nařídit zpětné převzetí nebezpečného výrobku od spotřebitele, pokud tak výrobce nebo distributor neučiní.³⁴⁶

Takový postup bude uplatňován podle povahy případu nejen proti výrobcí a distributorovi, ale pokud je to nezbytné, i proti všem dalším dotčeným osobám.³⁴⁷ „Orgány dozoru jsou oprávněny přijmout opatření, kterým se omezuje uvedení výrobku na trh a do oběhu nebo se nařizuje jeho stažení z trhu a z oběhu nebo zpětné převzetí, i tehdy, existuje-li důkaz, že přes shodu s požadavky na bezpečnost je výrobek nebezpečný“.³⁴⁸

8.10. Pokuty

Orgán dozoru je oprávněn uložit za nesplnění povinností, s přihlédnutím k závažnosti, způsobu, době trvání a následkům protiprávního jednání, pokutu až do výše 50 000 000 Kč.³⁴⁹ Při stanovení horní hranice pokuty vycházel předkladatel návrhu zákona (maximální výše pokuty byla v původním znění zákona stanovena na 20 000 000 Kč) z možných následků protiprávního jednání výrobců, dovozců a distributorů, kdy může být ohrožen život a zdraví spotřebitelů. Současně bylo přihlédnuto i k horním hranicím pokut obsaženým v již platných předpisech upravujících problematiku ochrany života a zdraví spotřebitelů, konkrétně k zákonu č. 634/1992, o ochraně spotřebitele či k zákonu

³⁴⁶ § 7 odst. 2 písm. a) až i) zákona č. 102/2001 Sb.

³⁴⁷ § 7 odst. 3 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁴⁸ § 7 odst. 5 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁴⁹ § 8 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb.

č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů.

Řízení o uložení pokuty lze zahájit do 1 roku ode dne, kdy se dozorový orgán o porušení povinnosti dozvěděl, nejpozději však do 2 let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo. Obecná promlčecí lhůta, po jejíž uplynutí pokutu nelze uložit, se stanoví 3 roky.³⁵⁰

Rozhodnutí učiněná správními orgány podle zákona č. 102/2001 Sb. nejsou vyloučena z možnosti přezkumu.

8.11. Oznamovací povinnost

Orgány dozoru jsou povinny oznámit výskyt nebezpečného nepotravinářského výrobku³⁵¹ Ministerstvu průmyslu a obchodu, které je odpovědné za zajištění a aplikaci systému Evropských společenství pro rychlou výměnu informací (tzv. systém RAPEX) v situacích vážného a bezprostředního rizika pro bezpečnost a ochranu zdraví spotřebitelů.³⁵² Ustanovení je promítnutím článku 8 směrnice 2001/95/ES o mimořádných opatřeních pro prevenci, omezení nebo stanovení specifických podmínek v případě vzniku vážného a bezprostředního rizika, které představuje nebezpečný výrobek pro život, zdraví a bezpečnost spotřebitelů.³⁵³ Ministerstvo je povinno neprodleně informovat o výskytu takového výrobku Komisi Evropských společenství, v případě rizika plynoucího z nebezpečného výrobku, jež může přesáhnout území České republiky, o výskytu takového výrobku. Příslušný orgán dozoru po oznámení rozhodnutí Komise o výskytu nebezpečného nepotravinářského výrobku mimo území České republiky, avšak v rámci Evropské unie, zakáže uvedení výrobku na trh nebo do oběhu nebo nařídí stažení takového výrobku z trhu nebo z oběhu.³⁵⁴ Tento postup se nevztahuje na léčiva a na oznamování nežádoucích příhod zdravotnických prostředků podle zákona č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích a o změně některých souvisejících zákonů.

8.12. Shrnutí

Zákon č. 102/2001 Sb. nabyl účinnosti dnem 1. července 2001, s výjimkou ustanovení o oznamovací povinnosti, která nabyla účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost, tj. k 1. květnu 2004. Odložení účinnosti na den vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost

³⁵⁰ § 8 odst. 3 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁵¹ Nepotravinářské výrobky srov. § 2 zákona č. 110/1997 Sb.

³⁵² § 9 odst. 1 zákona č. 102/2001 Sb.

³⁵³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 102/2001 Sb.

³⁵⁴ § 9 odst. 3 zákona č. 102/2001 Sb.

bylo navrženo, neboť nařízení Rady, které je do našeho právního řádu implementováno, je pro Českou republiku závazné až tímto dnem.

Z hlediska slučitelnosti s právem Evropské unie lze právní úpravu hodnotit jako plně slučitelnou.

Zákon č. 102/2001 Sb. úzce souvisí svým účelem věcně se zákonem č. 59/1998 Sb. Spotřebitelům zjednodušuje dokazování v soukromoprávních nárocích na náhradu škody způsobené výrobkem.

9. Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

Ochrana spotřebitele je v českém právním řádu upravena v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. Zákon má převážně veřejnoprávní charakter a upravuje celou řadu základních institutů z této oblasti.

9.1. Předmět a rozsah úpravy

Zákon č. 634/1992 Sb. zpracovává příslušné předpisy Evropských společenství a stanoví podmínky podnikání významné pro ochranu spotřebitele, úkoly veřejné správy v oblasti ochrany spotřebitele a oprávnění spotřebitelů, sdružení spotřebitelů nebo jiných právnických osob založených k ochraně spotřebitele.³⁵⁵ Ustanovení zvláštních předpisů týkající se podmínek výroby, dovozu, prodeje a označování výrobků a poskytování služeb nejsou zákonem dotčena.³⁵⁶

9.2. Vymezení některých pojmů

Zákon v ustanovení § 2 vymezuje některé základní pojmy práva na ochranu spotřebitele, konkrétně spotřebitel, prodávající, výrobce, dovozce, dodavatel, výrobek a služba. Toto vymezení se však použije pouze pro účely tohoto zákona, jiný zákon by musel na tuto definici výslovně odkázat (srov. například odlišnou definici pojmu výrobce dle zákona č. 634/1992 Sb. oproti vymezení v zákoně č. 59/1998 Sb., který pojímá výrobce obdobně, ale v užším smyslu).³⁵⁷

Spotřebitelem zákon rozumí „fyzickou nebo právnickou osobu, která nakupuje výrobky nebo užívá služby za jiným účelem než pro podnikání s těmito výrobky nebo službami“.³⁵⁸ Prodávajícím je „podnikatel,³⁵⁹ který spotřebiteli prodává výrobky nebo poskytuje služby“.³⁶⁰ Výrobcem je „podnikatel, který zhotovil výrobek anebo jeho součást nebo poskytl služby, který vytěžil prvotní surovinu nebo ji dále zpracoval, anebo který se za výrobce označil“.³⁶¹ Dovozcem je „podnikatel, který uvede na trh výrobek

³⁵⁵ § 1 odst. 1 zákona č. 634/1992 Sb.

³⁵⁶ § 1 odst. 2 zákona č. 634/1992 Sb.

³⁵⁷ Jehlička, O., Švestka, J., Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 1137

³⁵⁸ § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 634/1992 Sb.

³⁵⁹ Podnikatelem podle § 2 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, je:

- osoba zapsaná v obchodním rejstříku,
- osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění
- osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů,
- osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

³⁶⁰ § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 634/1992 Sb.

³⁶¹ § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 634/1992 Sb.

z jiného než členského státu Evropské unie“.³⁶² Dodavatelem je „každý další podnikatel, který přímo nebo prostřednictvím jiných podnikatelů dodal prodávajícímu výrobky“.³⁶³

Výrobkem pak zákon rozumí „věc nebo jiné hodnoty určené k nabídce spotřebiteli, které mohou být předmětem právního vztahu“. Službu zákon definuje jako „jakoukoliv podnikatelskou činnost, která je určena k nabídce spotřebiteli, s výjimkou činností upravených zvláštními zákony“ (například zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii).

Zákon rovněž definoval pojem nebezpečný výrobek, a to jako „výrobek, který z důvodu jakékoli vady nebo nesprávné či nedostatečné informace sám o sobě nebo při obvyklém způsobu používání, sestavování nebo uchovávání, jakož i únikem škodlivých látek anebo v důsledku spoléhání se na přesnost, při náležitě opatrnosti představuje nepředvídatelné nebo zvýšené nebezpečí ohrožení života, zdraví anebo majetku“.³⁶⁴ Zákon zároveň podával i negativní vymezení nebezpečného výrobku. Výrobek nebylo lze považovat za nebezpečný pouze z toho titulu, že do oběhu byl uveden srovnatelný výrobek, který je však bezpečnější.

Dosavadní řešení problematiky nebezpečných výrobků v zákoně č. 634/1992 Sb. byla neodpovídající úpravě vyžadující směrnici. Existovala tak dvojí úprava (vykazující však shodné znaky, neboť vycházela ze směrnice 92/59/EHS), a to bezpečného výrobku v zákoně č. 22/1997 Sb.,³⁶⁵ a vedle toho úprava nebezpečného výrobku v zákoně o ochraně spotřebitele. Z toho důvodu byl proto vypuštěn v zájmu jednotného vymezení pojmů v právním řádu institut bezpečného výrobku ze zákona o technických požadavcích na výrobky, pojem nebezpečný výrobek a ustanovení o zákazu nabídky a prodeje nebezpečných výrobků ze zákona o ochraně spotřebitele a nově vymezen pojem bezpečný výrobek v zákoně č. 102/2001 Sb., které je v souladu se směrnicí (viz. níže).

9.3. Povinnosti při prodeji výrobků a poskytování služeb

Prodávajícímu ukládá zákon č. 634/1992 Sb. v §§ 3 až 20 četné povinnosti, které se týkají dodržování poctivosti prodeje výrobků a poskytování služeb, zakazují některá jednání, tj. konkrétně nekalé obchodní praktiky, kterými jsou zejména klamavé

³⁶² § 2 odst. 1 písm. d) zákona č. 634/1992 Sb.

³⁶³ § 2 odst. 1 písm. e) zákona č. 634/1992 Sb.

³⁶⁴ § 2 odst. 1 písm. i) zákona č. 634/1992 Sb. ve znění do 30. června 2001

³⁶⁵ § 8 odst. 2 zákona č. 22/1997 Sb. ve znění do 30. června 2001 „Bezpečným výrobkem je výrobek, který za běžných nebo rozumně předvídatelných podmínek užití nepředstavuje po dobu stanovené nebo obvyklé použitelnosti žádné nebezpečí nebo jeho užití představuje pouze minimální nebezpečí, které lze považovat za přijatelné při užívání výrobku vzhledem k odpovídající vysoké úrovni ochrany oprávněného zájmu“.

a agresivní obchodní praktiky, zakazují diskriminaci spotřebitele³⁶⁶ a konkretizují povinnosti k informování spotřebitele.

9.4. Informační povinnosti

Informační povinnosti stanoví zákon v ustanoveních §§ 9 až 14. Prodávající je povinen řádně informovat spotřebitele o vlastnostech prodáváných výrobků nebo charakteru poskytovaných služeb, o způsobu použití a údržby výrobku a o nebezpečí, které vyplývá z jeho nesprávného použití nebo údržby, jakož i o riziku souvisejícím s poskytovanou službou. Jestliže je to potřebné s ohledem na povahu výrobku, způsob a dobu jeho užívání, je prodávající povinen zajistit, aby tyto informace byly obsaženy v příloženém písemném návodu a aby byly srozumitelné. Uvedených povinností se nemůže prodávající zprostit poukazem na skutečnost, že mu potřebné nebo správné informace neposkytl výrobce, dovozce nebo dodavatel. Tyto povinnosti se však nevztahují na případy, kdy se jedná o zřejmé nebo obecně známé skutečnosti.³⁶⁷

V právních předpisech Evropských Společenství je označování výrobků považováno za jeden z důležitých prostředků k dosažení lepší informovanosti spotřebitele, transparentnosti a fungování vnitřního trhu. Prodávající musí proto zajistit, aby jím prodávané výrobky byly přímo viditelně a srozumitelně označeny:

- názvem výrobku, označením výrobce nebo dovozce, popřípadě dodavatele, údaji o hmotnosti nebo množství nebo velikosti, popřípadě rozměru, dalšími údaji potřebnými dle povahy výrobku k jeho identifikaci, popřípadě užití,
- též údaji o složení materiálu, jde-li o textilní výrobky, s výjimkou těch výrobků, které podle zvláštního předpisu povinnosti označování nepodléhají,
- též údaji o materiálech použitých v jejích hlavních částech, jde-li o obuv, s výjimkou těch výrobků, které podle prováděcího právního předpisu označování nepodléhají.³⁶⁸

Prodávající je povinen jednoznačně informovat v souladu s cenovými předpisy spotřebitele o ceně prodáváných výrobků nebo poskytovaných služeb platné v okamžiku nabídky.³⁶⁹ Prodávající je dále povinen spotřebitele řádně informovat o rozsahu, podmínkách a způsobu uplatnění odpovědnosti za vady výrobků a služeb,

³⁶⁶ § 6 zákona č. 634/1992 Sb. „*Prodávající nesmí při prodeji výrobků nebo poskytování služeb spotřebitele diskriminovat*“.

³⁶⁷ § 9 odst. 1 a 2 zákona č. 634/1992 Sb.

³⁶⁸ § 10 odst. 1 písm. a) až c) zákona č. 634/1992 Sb.

³⁶⁹ § 12 odst. 1 zákona č. 634/1992 Sb.

včetně podmínek uplatnění rozporu s kupní smlouvou (dále jen „reklamace“) spolu s údaji o tom, kde lze reklamaci uplatnit, a o provádění záručních oprav.³⁷⁰ Ustanovení § 14 ukládá prodávajícímu povinnost označit provozovnu a při ukončení činnosti v provozovně informovat živnostenský úřad o tom, kde spotřebitel může uplatnit právní nárok z titulu reklamace prodané věci (vypořádat případné závazky).

9.5. Dohled nad ochranou spotřebitele

V § 23 zákona č. 634/1992 Sb. jsou taxativně uvedeny orgány, které provádějí dozor nad dodržováním povinností stanovených zákonem. Systém dozorových orgánů tvoří:

- Česká obchodní inspekce,³⁷¹ již je svěřen komplexní dozor;
- Státní zemědělská a potravinářská inspekce,³⁷² jež provádí dozor nad dodržováním povinností na úseku zemědělských, potravinářských a tabákových výrobků;
 - krajské hygienické stanice,³⁷³ které provádějí dozor nad dodržováním povinností, pokud jde o prodej výrobků a poskytování služeb, které jsou upraveny zákonem o ochraně veřejného zdraví;
 - Státní veterinární správa, krajské veterinární správy a Městská veterinární správa v Praze,³⁷⁴ které provádějí dozor nad dodržováním povinností na úseku veterinární péče;
 - obecní živnostenské úřady,³⁷⁵ příslušné podle umístění provozovny, provádějí dozor nad dodržováním povinností v oblasti obchodu a služeb; nelze-li určit místní příslušnost podle umístění provozovny, provádějí dozor obecní živnostenské úřady podle místa realizované činnosti;
 - celní úřady;
 - Český úřad pro zkoušení zbraní a střeliva,³⁷⁶ jež provádí dozor nad dodržováním povinností na úseku střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických výrobků;

³⁷⁰ § 13 zákona č. 634/1992 Sb.

³⁷¹ Zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci

³⁷² Zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů

³⁷³ Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů

³⁷⁴ Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon)

³⁷⁵ §§ 33 a 43 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

³⁷⁶ Zákon č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

- Česká národní banka podle § 44 odst. 1 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů;
- Státní ústav pro kontrolu léčiv,³⁷⁷ jenž provádí dozor nad dodržováním povinností na úseku léčiv.

Dozorové orgány jsou oprávněny vydávat závazné pokyny k odstranění zjištěných nedostatků. V případě bezprostředního ohrožení života, zdraví nebo majetku jsou oprávněny pozastavit prodej výrobků nebo poskytování služeb anebo uzavřít provozovnu.³⁷⁸ Obnovit prodej výrobků nebo poskytování služeb anebo otevřít provozovnu lze až po uvedení do nezávadného stavu a jen s písemným souhlasem orgánu, který rozhodoval.³⁷⁹ Dozorové orgány jsou rovněž oprávněny uložit rozhodnutím výrobcí, dovozci, dodavateli nebo prodávajícímu povinnost stáhnout z trhu výrobek nebezpečný svou zaměnitelností s potravinou.³⁸⁰

9.6. Správní delikty

Výrobce, dovozce, vývozce, dodavatel nebo prodávající se podle § 24 odst. 1 písm. a) až c) zákona č. 634/1992 Sb. dopustí správního deliktu tím, že:

- poruší zákaz používání nekalých obchodních praktik,
- vyrábí, dováží, vyváží, nabízí, prodává nebo daruje výrobky nebezpečné svou zaměnitelností s potravinami, nebo
- použije neoprávněně ekoznačku.³⁸¹

Za porušení povinností stanovených zákonem mohou dozorové orgány³⁸² ukládat pokuty až do výše 50 000 000 Kč.³⁸³ Při výměry pokuty přihlížejí k závažnosti správního deliktu, zejména ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům a k okolnostem, za nichž byl spáchán. Za správní delikt právnická osoba³⁸⁴ neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránila. Odpovědnost právnické osoby zaniká, jestliže správní orgán o něm nezhájil řízení do 2 let

³⁷⁷ Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o léčivech)

³⁷⁸ § 23a odst. 1 zákona č. 634/1992 Sb.

³⁷⁹ § 23a odst. 3 zákona č. 634/1992 Sb.

³⁸⁰ § 23a odst. 4 zákona č. 634/1992 Sb.

³⁸¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1980/2000 ze dne 17. července 2000 o revidovaném systému Společenství pro udělování ekoznačky

³⁸² Správní delikty podle ustanovení § 24b odst. 5 zákona č. 634/1992 Sb. projednává správní orgán, který ykonává dozor nad dodržováním povinnosti, jež byla spácháním správního deliktu porušena.

³⁸³ § 24 odst. 9 zákona č. 634/1992 Sb.

³⁸⁴ § 24b odst. 4 zákona č. 634/1992 Sb. „*Na odpovědnost za jednání, k němuž došlo při podnikání fyzické osoby nebo v přímé souvislosti s ním, se vztahují ustanovení tohoto zákona o odpovědnosti a postihu právnické osoby*“.

ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejpozději však do 5 let ode dne, kdy byl spáchán. Příjem z pokut je příjmem rozpočtu, ze kterého je hrazena činnost orgánu, který pokutu uložil.³⁸⁵

³⁸⁵ § 24b zákona č. 634/1992 Sb.

Závěr

V souvislosti s přípravou na začlenění do Evropské unie převzala Česká republika závazek usilovat o zajištění postupného souladu vnitrostátního zákonodárství s legislativou Evropských společenství, jež si za cíl klade především ochranu proti nebezpečným ohrožujícím zdraví a bezpečnost spotřebitele a ochranu proti škodě a ekonomickým zájmům spotřebitele, jakož i podporu jejich práva na informace, vzdělávání a práva sdružovat se k ochraně svých zájmů.

Směrnice 85/374/EHS zavádí komunitární režim objektivní odpovědnosti za škody způsobené vadnými výrobky bez ohledu na zavinění či nedbalost výrobce. Směrnice zdůrazňuje potřebu sblížení právních předpisů členských států Evropských Společenství týkajících se odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou jeho výrobků a poukazuje na to, že existující rozdíly mohou narušovat hospodářskou soutěž, ovlivňovat pohyb zboží v rámci společného trhu a způsobit rozdílný stupeň ochrany spotřebitele proti škodě způsobené vadným výrobkem na jeho zdraví nebo majetku.

Zákon č. 59/1998 Sb. po vzoru práva Evropských společenství přinesl do našeho právního řádu zcela nový institut odpovědnosti za škodu způsobenou vadným, specifickým druhem plnění, kterým je výrobek. Zákon, jehož přijetí znamenalo vzhledem k zásadnímu zvýšení ochrany a zlepšení postavení spotřebitele na trhu značný přínos, stanoví mnohem přísnější podmínky, za kterých vzniká odpovědnost výrobců, dovozců a distributorů, a tím podstatným způsobem ulehčuje poškozeným jejich procesní situaci, neboť základním principem zákona je objektivní odpovědnost s možností liberace.

Důvodem pro zavedení principu objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku je skutečnost, že koncepci zavinění nelze přijmout jako vyhovující kritérium pro řešení otázky spravedlivého rozdělení rizik spojených s moderní technickou výrobou. Režim zvláštní odpovědnosti výrobců zakotvený v citované směrnici plní především funkci garanta výroby bezpečných výrobků, které mají svými užitnými vlastnostmi sloužit a nezpůsobit při řádném užívání škodu.

Dosavadní zkušenosti s aplikováním směrnice a na jejím základě vypracovaných vnitrostátních předpisů v členských státech EU ukazují, že tyto normy působí především motivačně a preventivně, tj. předcházení škodám, a většina nároků postížených vůči výrobci je uspokojena mimosoudně. Před nejvyššími soudy se projednávalo však velmi málo sporů a nelze poukázat na žádné rozhodnutí, jež má svým dosahem zcela stěžejní význam

na interpretaci dotčené směrnice. Svoji roli sehrává fakt, že úprava podle směrnice působí paralelně s dosavadními vnitrostátními úpravami. Přesto nemůžeme odhlédnout od rozsudků Soudního dvora, jež přispěly k objasnění výkladu některých pojmů a přispívají k homogennímu právnímu prostředí v rámci Evropské unie.

Lze uzavřít, že institut odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem funguje na pevném základě. V rámci Evropského společenství nejsou aktuální žádné tendence ke změnám právní ochrany spotřebitelů a ani v právním řádu České republiky po novelizaci zvláštního zákona není zapotřebí dalších změn. Úprava provedená zvláštním zákonem je plně slučitelná se směrnicí a další kroky zákonodárce již povedou pouze k upřesnění zákonného znění, jež nebude činit žádné výkladové obtíže. Osnova nového občanského kodexu je toho důkazem.

Komise Evropských společenství v tzv. Bílé knize dospěla k závěru, že *„směrnice 85/374/EHS je významný normativní akt, který pozitivně ovlivnil bezpečnost výrobků a pomohl poškozeným domoci se náhrady škody, kterou utrpěli“*.

Resume – Liability for Defective Products (Product Liability)

This study deals with the subject of product liability law. This is a growing area in which manufacturers and suppliers are finding themselves more and more responsible for the quality of their products and for the consequences flowing from any defects therein. There is a growing amount of litigation throughout the world tackling the problems arising from the safety of products. These laws take into account the manufacturing process, the transportation, storage and delivery of goods, the intended use of products, their fitness for such purpose, and any warning or instructions as to use given to consumers and end-users.

Injuries caused by products began to give rise to serious policy concerns in the second half of the 20th century, when the combined effect of increasingly sophisticated consumer products automated large-scale production processes and modern distribution chains left the end-user in a difficult position. The end-user was purchasing a product not from the manufacturer directly, but from a retailer who might stand a number of steps away from the manufacturer in the distribution chain. The complex processes of product development and manufacture were internal to the manufacturer and thus unknown to the end-user and probably to the retailer as well. If the end-user suffered physical injury or damage to property due to the product, the traditional liability systems offered him or her some form of contractual recourse (typically based on warranty) against the retailer, and perhaps also a delictual or tortious recourse against the manufacturer. While the contractual liability of the retailer might be easier to establish such liability might be limited, and in any event the retailer usually did not have the financial resources required to meet substantial claims by the victim. As regards the manufacturer, the victim faced an uphill battle in trying to demonstrate fault or negligence, as the case may be.

The new attitude to this problem was set on the modified regime of tort liability applicable to the manufacturer. At the opposite extreme from traditional fault-based liability would be a regime where the manufacturer would be liable for all injury caused by the products that it has placed on the market.

This study focuses on the consumer protection established by the Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products. Differences between the legal systems of the Member States led the European

Community to attempt to harmonize the law of product liability with Directive 85/374. However, the Directive did not affect existing law, but merely supplemented it with a new harmonized regime. The crucial element of this Directive is that the producer shall be liable for damage caused by a defect in his product.

The second main part of this work surveys how the Directive has been implemented in the legal system of the Czech Republic, and the difficulties to which it has give rise.

The final part deals with Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety and again how the Directive has been implemented in the legal system of the Czech Republic. The purpose of this Directive is to ensure that products placed on the market are safe.

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
Smlouva	Smlouva o založení Evropského společenství

Seznam použité literatury

- Arnold, R.*, Nový vývoj v právu EU na ochranu spotřebitele. Právní rozhledy, č. 8/1998, příloha Evropské právo
- Balák, F., Korecká, V., Vojtek, P.*, Občanský zákoník. Praha: C. H. Beck, 2006
- Bičovský, J., Holub, M.*, Náhrada škody v čs. právním řádu. Praha 1981
- Bičovský, J., Holub, M.*, Náhrada škody v občanském, obchodním, správním a pracovním právu, Linde Praha, a. s., 1995
- Brejcha, A.*, Odpovědnost v soukromém a veřejném právu. Praha: Codex, 2000
- Butler, H. N.*, Legal Environment of Business. South-Western Publishing Co. Ohio 1987
- Campbell, D.*, Liability for Products in a Global Economy. Kluwer Law, 2004
- Diederichsen, U.*, Die Produzentenhaftung in der Bundesrepublik Deutschland. Rechtsentwicklung in der Produkthaftung, hrsgb. v. W. Posch u. B. Schilcher. Wien, Wirtschaftsverlag Dr. Anton Orac 1981
- Dobiášová, M.*, Větší odpovědnost výrobců za vadné výrobky. Právo, 8. října 1997
- Dršňák, I.*, Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku. Zpravodaj technické inspekce, č. 4/1997
- Dulak, A.*, Zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PF UK, 2002
- Dudová, J.*, Ekologicky šetrný výrobek a ochrana spotřebitele. Brno: Masarykova univerzita, 1993
- Dudová, J.*, Některé aspekty ochrany zdraví spotřebitele. Brno: 1998
- Eliáš, J.*, Nové směry občanskoprávní odpovědnosti za škodu. Právo a zákonnost, č. 8/1991, s. 425
- Eliáš, K.*, Občanský zákoník: velký akademický komentář. Praha: Linde, 2008
- Eliáš, K.*, Věc – pozitivistická studie. Právník, č. 8/1992, s. 694
- Eliáš, K., Zuklínová, M.*, Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde, a. s., 2001
- Fiala, J.*, Podíl právní regulace odpovědnosti za vady na realizaci ochrany spotřebitele. Evropské a mezinárodní právo, zvláštní vydání/1998, s. 76
- Fiala, J. a kol.*, Občanské právo. Praha: Aspi, a. s., 2006

- Fiala, J. a kol.*, Občanské právo hmotné. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2002
- Fiala, J., Holub, M., Bičovský, J.*, Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou. Praha: Linde, a. s., 2006
- Fiala, J., Kindl, M. a kolektiv*, Občanské právo hmotné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007
- Fowler, G. L.*, International product liability law: a worldwide desk reference. Boston: Aspatore Books, 2004
- Geddes, A.*, Product and service liability in the EEC: the new strict liability regime. London: Sweet and Maxwell, 1992
- Gerven, W., Lever, J., Larouche, P.*, Tort Law. Oxford, 2000
- Giliker, P., Beckwith, S.*, Tort. London: Sweet and Maxwell, 2000
- Goyens M.*, Directive 85/374/EEC on product liability, Ten years after. Centre de Droit de la Consommation, Leuven 1996
- Hodges, Ch. J.*, Product liability European laws and practice. Sweet and Maxwell, London 1993
- Hodges, Ch. J.*, The European Commissions 1995 Review of the Product Liability Directive. The McKenna Law Letter 1995/96, s. 12 – 15
- Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M., Hochman, J., Koblíha, I., Ondruš, R.*, Odpovědnost za škodu v právu občanském, pracovním, obchodním a správním. Praha: Linde, a. s., 2004
- Holub, M., Fiala, J., Bičovský, J.*, Prováděcí a související předpisy k občanskému zákoníku. Praha: Linde, a. s., 2001
- Holub, M., Fiala, J., Bičovský, J.*, Občanský zákoník, Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou. Praha: Linde, a. s., 2005
- Honc, T.*, Současnost a změny legislativy zdravotnických prostředků. Právo pro podnikání a zaměstnání, č. 12/2006, s. 17 – 20
- Honcová R.*, Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku. Brno: Masarykova univerzita, 1999
- Hulva, T.*, Ochrana spotřebitele. Praha: Aspi, a. s., 2005
- Jehlička, O., Švestka, J.*, Občanský zákoník, komentář. Praha: C. H. Beck, 1999
- Jehlička, S.*, Odpovědnost podnikatele za škodu způsobenou prodejem věcí v obchodě. Ekonom, č. 26/1997, s. 57
- Kalesná, K.*, Zodpovednosť za výrobok. Právny obzor, č. 3/1998, s. 276 – 292

- Kanda, A.*, Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, ČOPK, Praha 1991
- Klučka, J.*, Odpovědnost zavýrobek ve světle Směrnice Rady EHS. 1985, Česká pojišťovna, Praha, 1995
- Knap, K.*, Zvláštní odpovědnost organizací za škodu v oblasti služeb. *Socialistická zákonost*, č. 8/1980, s. 451
- Knapp, V., Luby, Š. a kol.*, Čs. Občanské právo. Praha 1974
- Knappová, M.*, Povinnost a odpovědnost v občanském právu. Praha 1968
- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv*, Občanské právo hmotné 1. Praha: Aspi, a. s., 2005
- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv*, Občanské právo hmotné 2. Praha: Aspi, a. s., 2002, 2006
- Knoblochová, V.*, Rozsudky Soudního dvora dotýkající se právních vztahů v oblasti ochrany spotřebitele. *Evropské a mezinárodní právo*, č. 4/2001, příloha Právní aspekty evropské integrace, s. 24
- Komise ES*, Třetí zpráva o uplatňování směrnice Rady o sblížení rávních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky
- Kowandová, H., Weber, T.*, Zákon o technických požadavcích na výrobky a předpisy související. Praha: Linde, a. s., 1999
- Kramerius, P.*, K odpovědnosti lékaře za vedlejší účinky léků. *Právní rozhledy*, č. 6/2002, s. 281 – 284
- Kratochvíl, M.*, Návrh zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku. *Magazín ČSN*, č. 10/1997
- Král, R., Svoboda, P., Tichý, L., Zemánek, J.*, Dokumenty ke studiu evropského práva. Praha: Nakladatelství UK, 1997
- Král, R.*, K zákonu o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku a jeho slučitelnosti s úpravou ES. *Právní rozhledy*, č. 8/1999, s. 420 – 423
- Kroupa, B.*, Technické požadavky na výrobky. Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku. *Bezpečnost a hygiena práce*, č. 7/1998, s. 7 – 9
- Kusák, V., Piltz, A.*, Odpovědnost za škody způsobené vadou výrobku ve Spojených státech amerických a český výrobce. *Právní rozhledy*, č. 10/1999, s. 532 – 535
- Labíková, R.*, Obecná bezpečnost výrobků. Technické požadavky na výrobky. *Odpovědnost za výrobek*. Brno: Masarykova univerzita

- Lewis, X.*, Směrnice Evropského společenství o právní odpovědnosti výrobce za své výrobky. Evropské a mezinárodní právo, č. 6/1995, s. 2 – 5
- Libánský, V., Štěpán, P.*, Průvodce spotřebitele Evropskou unií. MZV ČR, 2001
- Luby, Š.*, Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve. Bratislava 1958
- Lunney, M., Oliphant, K.*, Tort Law. Text and Materials. Oxford University Press, 2008
- Mach, J.*, Náhrada škody za újmu na zdraví. Bulletin advokacie, č. 1/2000, s. 26 - 29
- Macúr, J.*, Odpovědnost a zavinění v občanském právu. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1980
- Macúr, J.*, Vztah objektivních a subjektivních předpokladů občanskoprávní odpovědnosti. Právník, č. 8/1986
- Madar, Z. a kolektiv*, Slovník českého práva. 1. díl. Praha: Linde, a. s., 1995
- Madar, Z. a kolektiv*, Slovník českého práva. 2. díl. Praha: Linde, a. s., 200
- Magnus, U.*, Evropské perspektivy v oblasti občanskoprávní odpovědnosti. Evropské a mezinárodní právo, č. 6-7/1997, s. 17 – 24
- Mildred, M.*, The impact of the Directive in the UK
- Mrázek, J.*, Odpovědnost za škodu způsobenou závadným výrobkem podle direktivy Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS. Právník, č. 3/1998, s. 183 – 206
- Mrázek, J.*, Odpovědnost za výrobek. Právní rádce, č. 5/1994 s. 9 – 10, č. 6/1994, s. 10 – 11, č. 7/1994, s. 10 – 12
- Munková, J.*, Odpovědnost za výrobek v německém a českém právu. Evropské a mezinárodní právo, zvláštní vydání/1998, s. 88
- Nesnidal, J.*, Nový zákon o technických požadavcích na výrobky. Evropské a mezinárodní právo, č. 4/1997, s. 35 – 37
- Nesnidal, J.*, Ochrana spotřebitele v roce 2001. Právní rádce č. 7/2001, s.1 – 8
- Nesnidal, J.*, Ochrana spotřebitele (Úplné znění zákona o ochraně spotřebitele s vysvětlivkami). Ekonom, příloha č. 27/1995, s. 1 – 8
- Oulík, J.*, Prodej v obchodě a odpovědnost za vady, Praha: Panorama, 1982
- Pelikán, M.*, Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku. Právní rádce, č. 8/1998, s. 8 – 9
- Pelikán, M.*, Ochrana spotřebitele ve správním právu – I. Právní praxe v podnikání, č. 9/1998, s. 1 – 15
- Pelikán, T.*, Ochrana spotřebitele ve správním právu. Právní praxe v podnikání, č. 1-2/1999

Pelikánová, I., Odpovědnost za výrobek do českého práva. Magazín Českomoravského výběru, s. 50

Petřina, J., K otázce právní povahy „technického předpisu“. Evropské a mezinárodní právo, č. 3-4/1996, s. 29 – 34

Pěňčková, L., Pojištění odpovědnosti za výrobek. ASPI UX287

Plank, K., Zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom podľa Občianskeho zákonníka. Socialistické súdnictvo, č. 1/1987, s. 20

Plecitý, V., Kocourek, J., Občanský zákoník. Praha: Eurounion s. r. o., 2007

Pohl, T., Odpovědnost za vady plnění u kupní smluvy podle občanského zákoníku. Právní rádce, č. 1/2006, s. 1 – 9

Poláček, D., Požadavky na návody k výrobkům. Magazín ČSN, č. 6/1999

Rybová, J., Zkušenosti České republiky s promítnutím některých směrnic ES vztahujících se k ochraně spotřebitele do národního právního řádu. Evropské a mezinárodní právo, zvláštní vydání/1998, s. 46 – 52

Rychetský, P., Odpovědnost za jaderné škody. Právní rádce, č. 1/1995, s. 8

Salač, J., Zelená kniha o ochraně spotřebitele. Právní rozhledy, č. 6/2002, příloha Evropské právo, s. 16

Schilcher, B., Rechtspolitische Bemerkungen zur Produkthaftungsreform, Rechtsentwicklung in der Produkthaftung, hrsgb. v. W. Posch u. B. Schilcher. Wien, Wirtschaftsverlag Dr. Anton Orac 1981

Sokol, T., Odpovědnost za vady zboží, vztah občanského zákoníku k zákonu o ochraně spotřebitele. Právní rádce, č. 11/2001, s. 5

Soukup, J., Zálešák, P., Odpovědnost za škodu způsobenou občanu vadným výrobkem. Socialistická zákonnost, č. 1/1977, s. 4

Štíma, V., Odpovědnost za vady výrobků v EU a v ČR. Právo pro podnikání a zaměstnání, č. 12/2006, s. 3 – 6

Štěpán, J., K odpovědnosti za škodu, která má původ v povaze věci (§ 238 obč. zák.). Socialistická zákonnost, č. 4/1987, s. 208 – 218

Štěpán, P., Spotřebitelská politika – cesty do Evropy. Evropské a mezinárodní právo, zvláštní vydání/1998, s. 53

Šulcová, J., Odpovědnost za škodu a z ní vyplývající nároky. Právo a rodina, č. 4/2000, s. 7

Švestka, J., Damage caused by the sale of a defective product by a trading corporation to a citizen as buyer under the czechoslovak Civil Code, in Consumer

Protection in Czechoslovakia and Finland, edited by Thomas Wilhelmsson and Jiří Švestka, Institute of Private Law, Helsinki 1989, s. 90

Švestka, J., Nad úpravou odpovědnosti za vady v občanském zákoníku. Všehrd, č. 10/1993, s. 4 – 23

Švestka, J., Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku. Praha: Academia 1966

Švestka, J., Odpovědnost za vady podle československého socialistického práva, Praha 1976

Švestka, J., Právní ochrana spotřebitele v ČR. Praha: C. H. Beck, 1999

Švestka, J., Jehlička, O., Kratochvíl, M., Právní ochrana spotřebitele v České republice. Praha: C. H. Beck

Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv, Občanský zákoník II. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2008

Švestka, J., Jehlička, O., Spáčil, J., Škárová, M., Občanský zákoník: komentář. Praha: C. H. Beck, 2006

Taschner, H. C., Product Liability – Actual Legislation and Law Reform in Europe.

Taupitz, J., Mezinárodní právo upravující odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku v souvislosti s volným pohybem zboží v rámci Evropy. Rozloučení s favor laesi? Evropské a mezinárodní právo, č. 4/1998, s. 34 – 41

Tebbens, H. D., International Product Liability. A Study of Comparative and International Legal Aspects of Product Liability. Sijthoff and Noordhoff International Publishers, 1979

Těmín, T., Odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem. Právní rádce, č. 10/2004, s. 1 – 12

Tichý, L., Vývoj práva deliktární odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě. Praha: PF UK, 2005

Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R., Evropské právo. Praha: C. H. Beck, 2001

Tobeš, T., Limitace náhrady škody. Právní rádce, č. 1/2006, s. 26 - 33

Tomančáková, B., Ochrana spotřebitele v praxi se vzory a příklady. Praha: Linde, a. s., 2008

Tomášek, M., Princip minimální harmonizace při transpozici směrnic v oblasti ochrany spotřebitele. Právní fórum, č. 1/2004

- Tržický, J.*, Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v praxi. Magazín ČSN, č. 9/1998
- Veber, J.*, Řízení jakosti a ochrana spotřebitele, Grada Publishing, s. r. o., 2002
- Veselý, J.*, Evropský metr na výrobky. Právní rádce, č. 3/1999, s. 24 – 26
- Veselý, J.*, Odpovědnost výrobců za škodu způsobenou vadou výrobku v právním řádu ČR. Právní rozhledy, č. 5/1999, s. 244 – 247
- Veselý, J.*, Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku (znění zákona s komentářem). Právní rádce, č. 3/1999, s. 1 – 8
- Vláda ČR*, Důvodové zprávy k návrhům zákonů č. 59/1998 Sb., č. 209/2000 Sb., č. 102/2001 Sb.
- Weber, T., Kowandová, H. a kol.*, Praktická příručka posuzování shody a odpovědnosti za výrobek. Praha: Verlag Dashofer, s. r. o., 1998
- Weigl, B.*, Nový zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. Evropské a mezinárodní právo, č. 5/1998, s. 58 – 60
- West, B.*, Pojištění zákonné odpovědnosti za výrobky. Pojistný obzor, č. 11/1993
- Whittaker, S.*, Liability for Products. English Law, French Law and European Harmonization. Oxford University Press, 2005
- Záruba, P.*, Odpovědnost za výrobek v České republice a v Evropské unie. ECON Publishing, s. r. o., 1999
- Záruba, P.*, Odpovědnost za výrobek v České republice na počátku 21. století. Pojistný obzor, č. 9/2001
- Záruba, P.*, Odpovědnost za výrobek v České republice, Slovenské republice a v Evropské unii. Brno: ECON Publishing, s. r. o., 2001
- Záruba, P., Klučka, J.*, Odpovědnost za výrobek ve světle Směrnice Rady EHS. 1985, Praha: Česká pojišťovna, a. s., 1995
- Zdražil, M.*, O ochraně spotřebitele. Praha: Linde, a. s., 2000
- Zoulík, F.*, Soukromoprávní ochrana slabší smluvní strany. Právní rozhledy, č. 3/2002, s. 109 – 116

Normativní akty a judikatura

Bílá kniha o přípravě přidružení zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Evropské unie

Nařízení č. 19/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na hračky

Nařízení č. 21/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na osobní ochranné prostředky

Nařízení Rady č. 339/93/EHS o kontrolách shody s pravidly bezpečnosti výrobků v případě výrobků dovážených z třetích zemí

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. srpna 2008, sp. zn. 24 C 7/2007

Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. února 2006 – Declan O’Byrne v. Sanofi Pasteur MSD Ltd a Sanofi Pasteur SA (Věc C-127/04)

Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. listopadu 2006 – Lidl Italia Srl v. Comune di Arcole (VR) (Věc C-315/05)

Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. dubna 2002 – Komise Evropských společenství v. Řecká republika (Věc C-154/00)

Rozsudek Soudního dvora ze dne 29. května 1997 – Komise Evropských společenství v. Spojené království Velké Británie a Severního Irska (Věc C-300/95)

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 10. května 2001 – Henning Veddfald v. Arhus Amtskommune (Věc C-203/99)

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 5. července 2007 – Komise Evropských společenství v. Dánské království (Věc C-327/05)

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 10. ledna 2006 – Skov Ag v. Bilka Lavprisivarehus A/S a Bilka Lavprisivarehus A/S v. Jette Mikkelsen a Michael Due Nielsen (Věc C-402/03)

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 14. března 2006 – Komise Evropských společenství v. Francouzská republika (Věc C-177/04)

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 7/1995 Sb., kterým bylo současně vyhlášeno české znění Závěrečného aktu a Evropské dohody

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 133/1994 Sb., o Vídeňské úmluvě o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody a Společném protokolu týkajícím se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy

Směrnice Rady 76/768/EHS ze dne 27. července 1976 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se kosmetických prostředků

Směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky

Směrnice Rady 88/378/EHS ze dne 3. května 1988 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se bezpečnosti hraček

Směrnice Rady 92/59/EHS ze dne 29. června 1992 o všeobecné bezpečnosti výrobků

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/34/ES ze dne 10. května 1999, kterou se mění směrnice Rady 85/374/EHS

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků

Stanovisko Soudního dvora ze dne 2. června 2005 – Declan O’Byrne v. Sanofi Pasteur MSD Ltd a Sanofi Pasteur SA (Věc C-127/04)

Stanovisko Soudního dvora ze dne 20. ledna 2005 – Skov Ag v. Bilka Lavprisvarehus A/S a Bilka Lavprisvarehus A/S v. Jette Mikkelsen a Michael Due Nielsen (Věc C-402/03)

Stanovisko Soudního dvora ze dne 24. listopadu 2005 – Komise Evropských společenství v. Francouzská republika (Věc C-177/04)

Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění

Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů

Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku

Zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním

Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků)

Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů

Zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 209/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o léčivech)

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

Klíčová slova

- odpovědnost za škodu způsobenou vadným výrobkem
- odpovědnost za škodu
- škoda
- výrobek
- nebezpečný výrobek

- product liability
- liability for defective products
- product
- defective product